

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

เด็กและเยาวชน คือ กำลังสำคัญที่จะพัฒนาบ้านเมืองอย่างต่อเนื่องและสืบทอดคุณธรรมอันดีงามของสังคมไทยให้ก้าวต่อไปข้างหน้า ไปสู่จุดหมายที่สังคมคาดหวังต้องการ จากข้อมูลสถิติเกี่ยวกับประชากรของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543 มีประชากรวัย 0-18 ปี จำนวน 17,711,496 คน จากประชากรทั่วประเทศ จำนวน 61,878,746 คน คิดเป็นร้อยละ 28.6 ความเป็นไปของประเทศจึงขึ้นอยู่กับคุณภาพของเด็กและเยาวชนไทย ซึ่งสถาบันครอบครัวในสังคมนั้นกำหนดมา

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 มุ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนา ได้วางภาพของสังคมที่พึงปรารถนา คือ “ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ” สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่ารากเหง้าที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคนก็คือ ครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันที่เล็กที่สุด เป็นฐานแห่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งมีความหมายและมีความสำคัญต่อทิศทางของการพัฒนาสังคม เป็นบ่อหลอมคุณภาพของเด็กและเยาวชนในการเป็นผู้ใหญ่ในภายภาคหน้า เป็นสถานที่ที่จะให้ความสุข ความรัก ความผูกพัน ความอบอุ่น ความมั่นคงและความสว่างไสวของจิตวิญญาณ สร้างคนให้มีคุณภาพทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม รวมทั้งจะเป็นที่ซึ่งสร้างพื้นฐานการเรียนรู้กระบวนการทางสังคมที่เหมาะสม พื้นฐานของความเป็นคนทั้งในสถานะผู้ให้ และผู้รับการเรียนรู้ที่จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตระหนักถึงความสำคัญของตนที่เป็นฟันเฟืองสำคัญที่จะหมุนจักรพัฒนาสังคมไทยในอนาคต หากคนดำรงชีวิตในครอบครัวอบอุ่น คนจะมีความสุขทั้งกายและใจ มีความแข็งแรง และสามารถปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่มากระทบ เท่ากับมีภูมิป้องกันในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่มากระทบสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและนำไปสู่สังคมที่สันติสุขได้ รวมถึงมีการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีความสุขของผู้มีสุขของ

คนไทย ดึงเจตนารมณ์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ที่ยังคงเน้นองค์รวมที่มี "คน" เป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อมุ่งพัฒนาสังคมไทยสู่ "สังคมที่เข้มแข็งและมีดุลยภาพ"

การพัฒนาประเทศไทยตั้งแต่การใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแผนใหม่ หรือที่เรียกกันว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ผ่านมา เป็นการพัฒนาแบบแยกส่วน เน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นลำดับ จนเกือบละเลยการพัฒนาสังคม เกิดการโยกย้ายถิ่นฐานและครอบครัวเพื่อขายแรงงาน สร้างวิถีชีวิตคนเมืองใหญ่ ไปลบล้างค่านิยมชนดั้งเดิมของไทยซึ่งมีความเอื้ออาทร ความผูกพัน มีการควบคุมดูแลซึ่งกันและกัน โครงสร้างของครอบครัวและชุมชน ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมถูกบั่นทอนอย่างช้าๆ ความเจริญด้านวัตถุกลับเป็นปฏิภาคผกผันกลับความเจริญด้านจิตใจของคนในสังคม มีแนวโน้มที่จะนำไปสู่ความล่มสลายของวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และสถาบันครอบครัว

ปัจจุบันมีครอบครัวจำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถต้านทานกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ต้องเผชิญกับปัญหาครอบครัวในหลากหลายรูปแบบ และมีครอบครัวจำนวนมากไม่สามารถทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตรหลานของตนเองได้ มีการทอดทิ้งเด็กตามโรงพยาบาลและสถานที่สาธารณะต่าง ๆ หรือมีเด็กจำนวนหนึ่งหนีออกจากบ้านเพราะทนแรงบีบคั้นในครอบครัวไม่ได้ เด็กเหล่านี้กลับกลายเป็นเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อนที่พบเห็นในสังคมไทย ซึ่งจากข้อมูลเกณฑ์ความยากจนและสัดส่วนของคนจนของสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2542 มีเด็กและเยาวชนยากจน (รวมถึงเด็กกำพร้า, ถูกทอดทิ้ง) จำนวน 4,600,000 คน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 53 วรรค 2 ได้กล่าวถึงสิทธิของเด็กและเยาวชนไว้ว่า "เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมจากรัฐ" นอกจากนั้นกฎหมายและข้อตกลงด้านสิทธิเด็กทุกฉบับไม่ว่าจะเป็น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ปฏิญญาโคเปนเฮเกน ปฏิญญาระดับโลก ว่าด้วยการขจัด การป้องกันและการพัฒนาเด็ก ได้รับรองและเรียกร้องสิทธิให้กับชนกลุ่มนี้ว่าเด็กทุกคนต้องมีโอกาสที่จะมีชีวิตอยู่รอด อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับการ

คุ้มครองดูแลไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ได้รับการพัฒนาในทุกๆ ด้านจากครอบครัวอย่างเหมาะสม เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต

กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐที่รับผิดชอบในส่วนนี้ จึงได้กำหนดนโยบาย ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน โดยดำเนินการใน 3 แนวทาง คือ สงเคราะห์คุ้มครองสวัสดิภาพและพัฒนาเด็กในครอบครัวและชุมชน สนับสนุนให้มีการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมและรับเข้าสู่สถานสงเคราะห์ในความดูแลของกรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งผลการดำเนินงานสงเคราะห์และจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชน ปี 2541-2544 ของกรมประชาสงเคราะห์ปรากฏผล ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการดำเนินการสงเคราะห์และจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชน
ปี 2541-2544 ของกรมประชาสงเคราะห์

ปี พ.ศ.	การสงเคราะห์และจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชน ของกรมประชาสงเคราะห์ (คน)
2541	169,260
2542	173,516
2543	248,921
2544	157,529

ที่มา : กองวิชาการและแผนงาน กรมประชาสงเคราะห์

กรมประชาสงเคราะห์มีสถานสงเคราะห์เด็กอ่อน และสถานสงเคราะห์เด็กหญิง - ชาย รวม 21 แห่ง ให้บริการเลี้ยงดูเด็กกำพร้า ถูกทอดทิ้ง ไร้ที่พึ่ง ให้ได้รับบริการปัจจัย 4 และพัฒนาการด้านการศึกษาทั้งสายสามัญ สายอาชีพ สันทนาการ ฝึกอบรมอาชีพ จัดหางานทำ รวมทั้งสนับสนุนให้มีโอกาสเรียนในสถาบันการศึกษาภายนอกตามความสามารถ สติปัญญา และความสนใจของเด็ก เพื่อให้เด็กรู้จักปรับตัว สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และเรียนรู้การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนในสังคมภายนอก ผลการ

สงเคราะห์เด็กในสถานสงเคราะห์ในปี 2541 จำนวน 6,260 คน ปี 2542 จำนวน 6,097 คน ปี 2543 จำนวน 6,007 คน และปี 2544 จำนวน 9,282 คน (ที่มา กองวิชาการและแผนงาน กรมประชาสงเคราะห์, 2544) ดังจะเห็นได้ว่าการให้การสงเคราะห์มีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี ซึ่งหมายความว่า จะมีเด็กที่ไม่สามารถเติบโตขึ้นในครอบครัวอันเป็นสิ่งที่ควรเป็นมากขึ้นทุกๆ ปี

ในแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2540-2544) ได้กำหนดยุทธศาสตร์และมาตรการที่เกี่ยวข้องในด้านเด็กและเยาวชน ดังนี้

1. ให้การสงเคราะห์ครอบครัวเพื่อให้ครอบครัวสามารถดูแลเด็กได้ด้วยตนเอง โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อครอบครัวที่ถูกระงับหรือครอบครัวที่นำเด็กไปฝากเลี้ยงในสถานสงเคราะห์ ครอบครัวที่นำเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ รวมทั้งผู้ที่ได้รับบัตรสวัสดิการรักษายาบาลที่มีเด็กในครอบครัว

2. พัฒนาการดำเนินงานสถานสงเคราะห์ โดยให้ความสำคัญกับการดำเนินงานสถานสงเคราะห์ในรูปแบบครอบครัว และการหาครอบครัวอุปการะให้กับเด็กที่ผู้ปกครองไม่สามารถดูแลได้เป็นการชั่วคราว รวมทั้งจัดหาครอบครัวทดแทนให้แก่เด็กกำพร้า

นอกจากนี้ในแผนประชาสงเคราะห์แม่บทฉบับที่ 4 พ.ศ.2540-2544 ได้วางแนวทางการดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชน โดยเน้นให้การอุปการะดูแล พัฒนาคุณภาพ และพัฒนาเด็กกำพร้าที่ขาดผู้อุปการะดูแลหรือถูกทอดทิ้งในรูปของการรับเข้าสถานสงเคราะห์ ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กในสถานสงเคราะห์ได้ดำรงชีวิตแบบครอบครัว เช่นเด็กปกติทั่วไป โดยการจัดหาครอบครัวทดแทนในรูปของครอบครัวอุปถัมภ์ ครอบครัวอุปการะ และครอบครัวบุญธรรม

"...สถานสงเคราะห์ควรเป็นที่สุดท้ายที่เด็กเหล่านี้จะอยู่ เพราะเด็กควรจะได้อยู่กับครอบครัวที่ซึ่งจะให้ความรัก ความอบอุ่นและความมั่นคงทางอารมณ์ จิตใจ และการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างแท้จริง..." คำปรารภนี้เป็นคำปรารภที่คนกรมประชาสงเคราะห์จะได้ยินจากปากของ นายอิระวีร์ จันทระประเสริฐ ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมขณะดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมประชา

สงเคราะห์อยู่เสมอ เมื่อเอ่ยถึงการแก้ปัญหาเด็กด้อยโอกาสในสังคมด้วย
ตระหนักและเห็นความสำคัญของสถาบันครอบครัวที่มีผลต่อการพัฒนาเด็กและ
เยาวชนอย่างแท้จริง

กรมประชาสงเคราะห์ได้จัดหาครอบครัวทดแทน ในรูปของครอบครัว
อุปถัมภ์ ครอบครัวอุปการะและครอบครัวบุญธรรมอย่างระมัดระวัง เพราะเป็นงาน
ละเอียดอ่อน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเสาะแสวงหา ครอบครัวที่มีความเหมาะสม มีความ
ต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีจิตใจที่โอบอ้อมอารี เชื้ออาหารให้กับเด็ก เพื่อจะไม่เป็นการ
ซ้ำเติมความบอบช้ำในจิตใจของเด็กให้มากกว่าที่เป็นอยู่ โดยมุ่งหวังว่าครอบครัว
ทดแทนที่กรมประชาสงเคราะห์จัดหาให้จะเปิดเส้นทางให้เด็กเหล่านี้ได้สัมผัส
ความรัก ความอบอุ่นและได้รับการปฏิบัติเฉกเช่นสมาชิกในครอบครัว เฉกเช่น
สมาชิกในสังคมชุมชนนั้น ๆ ด้วยโครงการต่าง ๆ

โครงการครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองของกรมประชาสงเคราะห์
เป็นโครงการที่ดำเนินการจัดหาครอบครัวทดแทนให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์
อีกรูปแบบหนึ่งของกรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งเกิดขึ้นด้วยสภาวะการณ์ความเหมาะสม
3 ประการ คือ

ประการแรก ความพร้อมของนิคมสร้างตนเอง สถานที่ซึ่งเสมือนหน่วย
งานที่ย่อยส่วนกรมประชาสงเคราะห์ ด้วยรวมหน้าที่และความรับผิดชอบซึ่งกรมประชา
สงเคราะห์ดำเนินการ ทั้งหมดมาไว้ในที่เดียวกัน ดูแลคนตั้งแต่เกิดจนตาย โดยมีหน้าที่
หลักคือการบริหารสวัสดิการสังคมสงเคราะห์ด้านที่ดินทำกิน และใช้การพัฒนาใน
รูปแบบพัฒนาสมบูรณ์แบบ ทั้งด้านการจัดระเบียบชุมชนที่ดี การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ
สังคม การเมือง และสาธารณูปโภคพื้นฐาน ทำให้มีความพร้อมทั้งด้านบุคลากร และ
ชุมชนซึ่งได้ดำเนินการให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบครอบครัวผาสุกของ กรมประชาสงเคราะห์

ประการที่สอง สภาวะการณ์ของสถานสงเคราะห์ ที่จะจัดทำให้สถาน
สงเคราะห์เล็กลง ตามนโยบายปฏิรูประบบภาคราชการของรัฐ เพื่อให้การดำเนินงาน
การเลี้ยงดูเด็กคล่องตัวขึ้น ลดความแออัดของเด็กที่ต้องอยู่รวมกันในสถานสงเคราะห์
ซึ่งจะส่งผลให้บุคลากรที่มีอยู่ให้ความอบอุ่น และสามารถดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์ได้

อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งจะช่วย ภาครัฐลดงบประมาณค่าใช้จ่ายด้าน
สาธารณสุขโรค และอื่น ๆ ลงเป็นจำนวนมาก

ประการที่สาม ความเป็นไปได้ที่จะได้มาซึ่งครอบครัวบุญธรรมในอนาคต
ตามคำกล่าวของ นายอิระวัชร์ จันทรประเสริฐ ปลัดกระทรวงแรงงานและ
สวัสดิการสังคม ขณะดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมประชาสงเคราะห์ที่ว่าคนไทยมีพื้นฐาน
จิตใจที่เอื้ออาทร เมื่อเลี้ยงเด็กไประยะหนึ่งก็อาจจะเกิดความรักใคร่ผูกพันขอรับเลี้ยง
เป็นเด็กบุญธรรม อันเป็นผลดีต่อเด็กมากกว่าอยู่ในสถานสงเคราะห์ตั้งแต่เล็กจนโต

สำหรับโครงการฯ นี้เป็นโครงการร่วมระหว่างกองนิคมสร้างตนเอง
กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น และศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม โดย
ยึดหลักความเป็นเอกภาพของหน่วยงานกรมประชาสงเคราะห์ กองนิคมสร้าง
ตนเองจะรับเป็นเจ้าของสถานที่เสาะหาครอบครัวที่มีความเหมาะสมและ
ต้องการที่จะเป็นครอบครัวอุปการะ รวมทั้งเป็นผู้ดำเนินการในพื้นที่ ในขณะที่
กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น มีความใกล้ชิดและรู้จักเด็กเป็นอย่างดี จึงรับ
หน้าที่คัดเลือกเด็กในสถานสงเคราะห์ งบประมาณค่าใช้จ่ายของเด็กและเงิน
ค่าตอบแทนครอบครัวอุปการะ รวมทั้งสนับสนุนบุคลากรร่วมโครงการ เช่น
นักสังคมสงเคราะห์ ที่จะเฝ้าติดตามและให้คำแนะนำ-ปรึกษา สำหรับศูนย์
อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม จะเป็นหน่วยงานที่จัดเตรียมความพร้อมให้กับ
เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ และครอบครัวอุปการะให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์
ประสงค์ที่แท้จริงของโครงการฯ และตระหนักถึงภารกิจของตนและชุมชนในอัน
ที่จะช่วยลดปัญหาสังคมและสร้างฐานกำลังสำคัญที่จะพัฒนาชาติในวันข้างหน้า
รวมทั้งประสานงานกับองค์กรเอกชนเพื่อสนับสนุนเงินค่าตอบแทนครอบครัว
อุปการะ (องค์การ Adoption ประเทศสวีเดน) โดยในปี 2543ดำเนินการนำร่อง
ใน 2 นิคม คือ นิคมสร้างตนเองเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น นิคมสร้าง
ตนเองโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งครอบครัวอุปการะจะได้รับการสนับสนุน
ค่าอุปการะเลี้ยงดูเด็ก 2,000 บาท/เดือน พร้อมทั้งเครื่องอุปโภคบริโภคเท่าที่
จำเป็นสำหรับเด็ก ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่ติดตามเยี่ยมเยียนทุกสัปดาห์ ปัจจุบันได้มี
การขยายผลโครงการเข้าสู่พื้นที่นิคมสร้างตนเองอีก 6 นิคม

ทั้งนี้เพื่อให้การจัดหาครอบครัวทดแทนในรูปแบบครอบครัวอุปการะใน
นิคมสร้างตนเอง สามารถขยายโอกาสให้คนทุกภาคส่วนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมเป็น
ครอบครัวครอบครัวอุปการะเพื่อร่วมแก้ปัญหาของสังคม เป็นไปตามแผนประชาสงเคราะห์
แม่บทฉบับที่ 4 พ.ศ.2540-2544 และต่อเนื่องเข้าสู่แผนฯ ฉบับที่ 5 (2545-2549)
ต่อไป ที่ได้กำหนดเป้าหมายให้ประชาชน องค์การประชาชน สถาบันทางสังคม
ภาคเอกชน และธุรกิจ-เอกชนทั่วประเทศมีส่วนร่วมส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาการ
จัดสวัสดิการสังคม และดำเนินงานด้านสังคมสงเคราะห์ในทุกระดับ รวมถึงสนับสนุน
จากภาครัฐอย่างทั่วถึงในกรณีกลไกการประสานงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพซึ่ง
ผู้ศึกษาประสงค์ที่จะนำองค์ความรู้ตลอดจนประสบการณ์ผสมผสานขยายผลเพื่อการ
พัฒนาสังคมในมุมมองทั้งเชิงจุลภาคและมหภาค เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในมิติใหม่ที่จะ
ขยายไปในภายภาคหน้า จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยเรื่องโครงการครอบครัวอุปการะ
ในนิคมสร้างตนเองกับการพัฒนาสังคม

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อนำเสนอลักษณะและผลการดำเนินงานครอบครัวอุปการะใน
นิคมสร้างตนเองทางเลือกหนึ่งในเชิงบูรณาการกับการพัฒนาสังคมของประเทศ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาสังคมด้านความคิดเห็น
สาธารณะที่มีต่อครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง
3. เพื่อเสนอแนะนโยบาย กลยุทธ์ ที่พัฒนาสังคมในระดับฐานรากหน่วยที่
เล็กที่สุด สำหรับผู้บริหารและผู้สนใจในอนาคต

1.3 ขอบเขตในการศึกษา

การศึกษานี้ ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาเฉพาะในเรื่องการดำเนินงาน
ครอบครัวอุปการะตามโครงการครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองมาวิเคราะห์
แนวทางร่วมในการพัฒนาสังคมเพื่อให้เกิดมิติใหม่ในเชิงบูรณาการในปัจจุบันทรัพยากร
มนุษย์จากหน่วยเล็กที่สุด คือ สถาบันครอบครัวที่มีพัฒนาการและมีผลต่อหน่วยใหญ่
คือ ประเทศ โดยนำเอาองค์ความรู้ผสมผสานบูรณาการเพื่อให้เกิดการทำงานใน

สหวิชาชีพร่วม ตลอดจนประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไข ตลอดจนหาแนวทางสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาสังคมของประเทศ

1.4 นิยามศัพท์

ครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง หมายถึง ครอบครัวในนิคมสร้างตนเองที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการตามโครงการ โดยมีเกณฑ์การพิจารณาหลักเกณฑ์และองค์ประกอบตามที่กำหนดและรัฐจัดค่าตอบแทน เพื่อสนับสนุนช่วยเหลือตามความเหมาะสม

การพัฒนาสังคม ในที่นี้กำหนดกรอบที่การพัฒนาคนซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่หล่อหลอมจากฐานรากแห่งวัยเริ่มต้นของชีวิตมีผลวัด คือมีลักษณะการเคลื่อนไหวที่มีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและพฤติกรรมรวมถึงคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ตลอดจนเป็นสังคมที่ให้การดูแลรักษาปกป้องมนุษย์มิให้อยู่ในสภาพที่โดดเดี่ยวเป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและสมดุล โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาที่มาจากฐานรากแห่งหน่วยที่เล็กสุดของสังคมคือครอบครัวสู่การเป็นประชากรที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และวัฒนธรรม ในหน่วยใหญ่ของสังคมคือประเทศต่อไป

1.5 วิธีการศึกษา

1. ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Study) โดยศึกษาจากหนังสือ บทความ รายงาน และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. วิเคราะห์ข้อมูลจากผลการดำเนินงานเชิงปฏิบัติการในนิคมสร้างตนเอง
4. นำจุดเด่น จุดบกพร่องจากการวิเคราะห์ประสบการณ์เชิงปฏิบัติการในโครงการต่างๆ มาพัฒนาปรับปรุงและบูรณาการองค์ความรู้และสังเคราะห์แนวทางเชื่อมโยงกับกรอบแนวความคิดที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และเสนอเป็นแนวทางเลือกหนึ่งในการขยายและพัฒนาการทำงานในสหวิชาชีพสำหรับเด็กผู้ด้อยโอกาสซึ่งจะพัฒนาและเติบโตเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ของประเทศต่อไปในอนาคต

1.6 ข้อจำกัดในการศึกษา

เนื่องจากการศึกษาในเรื่องนี้มีเวลาค่อนข้างจำกัด และการดำเนินงานศึกษาวิจัยมีรายละเอียดทั้งด้านจัดการศึกษา งานวิจัย และการดำเนินงานในด้านปฏิบัติการ และการออกแบบจัดทำ การสอบถามความคิดเห็นด้านสาธารณะเกี่ยวกับการศึกษา เป็นเหตุให้ข้อมูลอาจจะไม่ครบถ้วนสมบูรณ์เท่าที่ควร

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงลักษณะและผลการดำเนินงานครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง
2. นำความรู้ที่ได้จากการศึกษามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคม
3. เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมของประเทศ เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไป

บทที่ 2

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง "ครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองกับการพัฒนาสังคม" ผู้ศึกษากำหนดกรอบแนวความคิด และศึกษา แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องให้เป็น แนวทางการศึกษา ดังนี้

- 2.1 วยเริ่มต้นเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- 2.2 ครอบครัวเป็นฐานแห่งการพัฒนา
- 2.3 ชุมชน องค์การสังคมคือแบบแผนแห่งการเรียนรู้
- 2.4 การจัดสวัสดิการสังคมแบบครอบครัวอุปการะให้แก่เด็ก
- 2.5 การพัฒนาสังคม การพัฒนาประเทศ
- 2.6 การเคลื่อนสู่ความเปลี่ยนแปลง
- 2.7 ครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และสังคม

2.1 วยเริ่มต้นเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ปรัชญาจุดเริ่มต้นของศาสตราจารย์ต่างๆ มีความประสานสัมพันธ์ใน 2 ส่วน คือ ด้านวิทยาศาสตร์กายภาพและชีวภาพ และด้านสังคมศาสตร์ การศึกษาทรัพยากรมนุษย์หรือคนพื้นฐานแห่งวัยเริ่มแรกของชีวิตในวัยเด็กมีความสำคัญต่อพัฒนาการในการเป็นผู้ใหญ่ กล่าวคือ อดีตส่งผลถึงปัจจุบันและอนาคต เช่น การเคลื่อนจากฐานวัยเด็กส่งผลสู่บุคลิกภาพ พฤติกรรม ความคิด การกระทำของผู้ใหญ่ และต่อเนื่องจนถึงวัยชรา

แนวคิดของ Jean – Jacques Rousseau (ทัศนีย์ ภทรนาวิก, 2534, น.27) รุชโซ ชี้ให้เห็นถึงวิธีการเลี้ยงเด็กให้ใกล้ชิดกับธรรมชาติ หน้าที่ที่ยิ่งใหญ่ของการศึกษา คือ การค้นให้พบธรรมชาติของมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรากฏในตัวเด็ก และรุชโซ เชื่อว่าหัวใจของการศึกษา คือ ชีวิตในครอบครัว พ่อและแม่ มีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูบุตร รุชโซได้วางแนวคิดไว้เป็นหลัก 4 ชั้น ของการพัฒนาเด็ก ชั้นแรกของการ

พัฒนาการจะเป็นช่วง 5 ปีแรกของชีวิต ซึ่งให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางร่างกาย (อ้างถึง น.ส.วาสนา สราวิทย์, 2544)

เพียเจท์ นักจิตวิทยาได้กล่าวถึงพัฒนาการทางปัญญาของเด็ก ซึ่งทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดความเข้าใจของเพียเจท์ (Piaget Cognitive Development Theory) ได้จากการสังเกตและสร้างปัญหาขึ้นถามลูกของเขาเองเพื่อทราบการรับรู้และขอบเขตการสร้างความคิดรวบยอด (concept) ของเด็ก เขาพบว่าเด็กคิดและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ แตกต่างจากผู้ใหญ่ เขาแบ่งพัฒนาการเป็นสี่ขั้นใหญ่ คือ

1. ขั้นประสาทรับรู้และการเคลื่อนไหว (Sensorimotor) อายุแรกเกิดถึงสองปี

ขั้นความคิดเกิดก่อนการปฏิบัติการ (Preoperational Phase) อายุสองถึงเจ็ดปีในขั้นนี้แบ่งเป็น ขั้นย่อย 2 ขั้น คือ

1.1 ขั้นก่อนเกิดความคิดรวบยอด (Preconceptual Phase) อายุสองถึงสี่ปี

1.2 ขั้นการคิดแบบใช้ญาณหยั่งรู้ (Intuitive Phase) อายุสี่ถึงเจ็ดปี

2. ขั้นปฏิบัติการคิดโดยใช้วัตถุหรือสิ่งที่มีตัวตน (Concrete Operations) อายุ 7 ถึง 11 ปี

3. ขั้นปฏิบัติการคิดโดยใช้นามธรรมหรือใช้หลักตรรกศาสตร์ (Formal Operations) อายุ 11 ถึง 15 ปีขึ้นไป

พฤติกรรมของเด็กและวัยรุ่นต่างกันตรงที่วัยเด็กคิดถึงเรื่องปัจจุบันส่วนวัยรุ่นคิดถึงอนาคต และการคาดคะเนหลาย ๆ อย่าง มีการวางโครงการชีวิตสำหรับตนเองและอนาคตของสังคมในลักษณะเป็นอุดมคติ

ในขั้นนี้ความคิดมีระบบระเบียบมากขึ้นยอมรับข้อเท็จจริงมากขึ้น รู้จักสรุปรวบรวมสิ่งที่เห็นพร้อมกับรู้จักพิจารณาและวิจารณ์ตนเอง รู้จักประเมินความคิดของตนเริ่มวิเคราะห์ค่านิยมและความประพฤติของคนรุ่นผู้ใหญ่ มีค่านิยมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เหมาะสมมากขึ้น (David,1979: 64; Maier,1979 :103-150)

นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ (2517:13-15) กล่าวว่า การพัฒนาของเด็กในสายตาของเพียเจต์ คือ ความสามารถที่จะปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมเป็นการรับรู้สิ่งแวดล้อมเข้ามาคิดมาทำความเข้าใจ ฉะนั้นสติปัญญา คือ ขบวนการที่ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวได้และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเป็นเครื่องมือซึ่งจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดการปรับตัว การปรับตัวนี้ประกอบด้วยความพยายามที่จะปรับตัวให้ดีขึ้นและมีแบบแผนที่ดีขึ้น

โคลเบอร์ก (1966, อ้างจากวงพักตร์ ภูพันธ์ศรี, 2529 : 26) กล่าวถึงจริยธรรมว่าเป็นความรู้สึกผิดชอบชั่วดีเป็นกฎเกณฑ์ และมาตรฐานของความประพฤติในสังคมซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนกระทั่งมีพฤติกรรมเป็นของตนเองและสังคมจะตัดสินว่าการกระทำนั้นถูกหรือผิด

อิริคสัน นักจิตวิทยา ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของบุคคลและครอบครัว เขากล่าวว่าสังคมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็ก เขาให้แนวคิดที่ว่าพัฒนาการทางบุคลิกภาพมีตั้งแต่เกิดจนถึงวัยชรา โดยมีพัฒนาการ 8 ขั้นตามลำดับอายุคือ

1. **ความรู้สึกไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ (Sense of Trust VS. Sense of Mistrust)** แรกเกิดถึง 1 ปี สิ่งแวดล้อมที่สำคัญคือแม่หรือผู้ที่ทำหน้าที่แทนแม่เป็นพื้นฐานการพัฒนาด้านที่สำคัญ จากทารกที่อยู่ในครรภ์สภาพแวดล้อมทุกอย่างอยู่ในครรภ์มารดาล้วนแต่มีความสุข มีอาหารกิน อากาศอบอุ่นสบายแต่เมื่อคลอดออกมาจากครรภ์ต้องเริ่มหายใจด้วยตนเอง อากาศภายนอกเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ไม่ได้กินอาหารทุกครั้งที่หิว ทำให้ทารกเกิดความรู้สึกว่าโลกนี้จะสามารถไว้วางใจได้แค่ไหน ถ้าผู้ที่เลี้ยงดูแลดีซึ่งโดยส่วนใหญ่บุคคลที่ใกล้ชิดคนแรกคือ แม่ ย่อมทำให้ทารกมีความหวังว่าชีวิตยังมีหวังจะเกิดความวางใจ ทางตรงข้ามถ้าขาด หรือการได้รับประสบการณ์ที่ไม่ดีจะเกิดความรู้สึกไม่ไว้วางใจและกลายเป็นคนหวาดระแวงตื่นกลัว ซึ่งความรู้สึกนี้จะพัฒนาขึ้นตามวัย

หล่อหลอมเป็นรูปแบบของบุคลิกภาพและพฤติกรรมของบุคคลต่อไปในอนาคต

2. **ความรู้สึกเป็นอิสระหรือความรู้สึกสงสัยไม่แน่ใจในความสามารถของตนเอง (Sense of Autonomy VS. Sense of Doubt and Shame)** ในระยะ 2 ขวบ เด็กสามารถควบคุมกล้ามเนื้อหูรูดของอวัยวะขับถ่ายได้เขารู้สึกมีอิสระ สิ่งแวดล้อมที่

สำคัญ คือ พ่อแม่หรือผู้ทำหน้าที่แทน ถ้าพัฒนาการขั้นนี้เป็นไปได้ด้วยดี เขาจะเป็นคน มีพลัง และมีความตั้งใจทำสิ่งต่าง ๆ และรู้จักควบคุมตนเอง

3. ความคิดริเริ่มหรือความรู้สึกผิด (Sense of Initiative VS.Sense of Guilt) ช่วงวัย 3-5 ปี สิ่งแวดล้อมที่สำคัญคือ ครอบครัว พัฒนาการทางร่างกายจะดีมาก จนสามารถทำกิจกรรมประจำวันได้เกือบทุกอย่าง เช่น เดิน วิ่ง กระโดด การทำ พฤติกรรมได้เหมือนผู้ใหญ่ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าจะต้องเปลี่ยนแบบพฤติกรรมของ ผู้ใหญ่ให้ได้ แต่ถึงแม้จะพยายามแล้วก็ยังไม่ได้ดีเท่า ทำให้เขาพยายามมากขึ้น วัยนี้ เด็กชอบเลียนแบบพ่อแม่มากที่สุด จริยธรรมที่ปลูกฝังด้านความเชื่อเพื่อ จะเป็นสิ่งที่ ก่อให้เกิดการแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อนและวัยนี้เด็กจะสังเกตความแตกต่างระหว่างเพศ ของตนกับเพศตรงข้าม เด็กชายจะเลียนแบบพฤติกรรมของพ่อ ขณะที่เด็กหญิงจะเลียน แบบพฤติกรรมของแม่ ครอบครัวจึงเป็นสิ่งสำคัญของสภาพแวดล้อมทางสังคมของเด็ก ถ้าผ่านพ้นด้วยดี เด็กจะมีแนวทางและจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติตัว

4. ความรู้สึกว่าตนประสบความสำเร็จหรือความรู้สึกด้อย (Sense of Industry VS Sense of Inferiority) ช่วงอายุ ระหว่าง 6-11 ปี สิ่งแวดล้อมที่สำคัญคือ เพื่อนบ้านและโรงเรียน มีความสามารถทำทุกอย่างได้เท่าผู้ใหญ่ วัยนี้เพื่อนมีความ หมายต่อการใช้เปรียบเทียบ เด็กจะชอบแข่งขัน ความรู้สึกมีคุณค่าหรือความภาคภูมิใจ จะมีมากมาย ครอบครัวเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะทำให้เด็กรู้สึกเด่น หรือด้อยเป็นวัยที่ มีนิสัยรักที่จะทำงานต่อไป ครูและเพื่อนมีอิทธิพลต่อความนึกคิด

5. การรู้จักตนเองหรือความสับสนไม่รู้จักตนเอง (Sense of Identity VS. Sense of Identity Diffusion) ช่วงอายุ 12-17 ปี สิ่งแวดล้อมที่สำคัญ คือ กลุ่ม เพื่อน คนในวัยเดียวกัน ผู้นำ บุคคลและสิ่งที่เด็กยึดถือเป็นแบบอย่าง วัยนี้เป็นวัยที่ย่าง เข้าวัยรุ่น พัฒนาการทางร่างกายและสติปัญญาเทียบใกล้เคียงผู้ใหญ่ สังคมมีบทบาท ต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก การคาดหวังจากสังคมทำให้เด็กสับสนไม่แน่ใจใน บทบาทหน้าที่ เป็นวัยที่ทดลองบทบาทต่าง ๆ ก่อนจะเป็นผู้ใหญ่ ถ้าวัยนี้มีความรู้สึก ว่าตัวเองไม่มีค่า ไม่มีจุดหมายในชีวิตแน่นอน ทำให้ไม่รู้จักตนเอง ตัดสินใจไม่ถูกว่าควร จะเลือกดำเนินชีวิตต่อไปอย่างไร ซึ่งหมายถึงว่าพัฒนาการในขั้นต่อ ๆ ไปมีแนวโน้มจะ ล้มเหลวด้วย

6. ความรู้สึกว่ามีเพื่อนหรือความรู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยว (Sense of Intimacy VS Sense of Isolation) ช่วงวัย อายุ 18-21 ปี วัยนี้เริ่มเป็นผู้ใหญ่ที่มุ่งอยู่กับการทำงานหรือสร้างฐานะให้เป็นปึกแผ่น มีความรับผิดชอบตนเองและเริ่มเลือกคู่ครอง สิ่งแวดล้อมคือ เพื่อนสนิท คู่รัก คู่ชีวิต เด็กที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาขั้นก่อน ๆ ย่อมประสบผลสำเร็จในการพัฒนาในขั้นนี้ด้วย

7. ความรู้สึกรับผิดชอบแบบผู้ใหญ่หรือความรู้สึกเฉื่อยชา (Sense of Generativity VS. Sense of Absorption) ช่วงวัยอายุ 22-40 ปี วัยนี้จะคำนึงถึงการมีลูกหลานเพื่อสืบวงศ์ตระกูล และมีความรับผิดชอบที่จะดูแลบุตรหลานให้มีความสุข ประสบผลสำเร็จในชีวิต บุคคลที่ได้รับความสำเร็จในพัฒนาการขั้นต้นๆ จะรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน แต่ถ้าไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตก็จะไม่ไ้ว้วางใจใคร รู้สึกว่าตนมีปมด้อย ไม่ยุ่งเกี่ยวกับใคร ไม่มีความรับผิดชอบต่อตนเองหรือสังคม ทำให้กลายเป็นคนเฉื่อยชา สนใจแต่ตนเอง สงสารตนเอง ขาดความกระตือรือร้นในการสร้างหลักฐานให้ตนเองและครอบครัว

8. ความรู้สึกมั่นคงในชีวิตหรือความรู้สึกสิ้นหวัง (Sense of Integrity VS. Sense of Despair) ช่วงวัยตั้งแต่ 40 ปี วัยนี้เป็นวัยที่บุคคลควรจะได้รับความสำเร็จในชีวิตสูงสุด ถ้าบุคคลมีการพัฒนาทางบุคลิกภาพดีขึ้นเรื่อย ๆ จะประสบความสำเร็จและยอมรับความเปลี่ยนแปลง มีความสุขในชีวิตพอใจที่จะถ่ายทอดประสบการณ์ในอดีตให้แก่ชนรุ่นหลัง ในทางตรงข้ามถ้าอดีตมีแต่ความล้มเหลวเขาจะหมดหวังไม่พอใจในชีวิตที่ผ่านมา ไม่ยอมรับสภาพเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เกิดความท้อแท้สิ้นหวัง และมักจะกบฏตาย

(ขั้นพัฒนาการตั้งแต่ 1- 8 เรียบเรียงจาก Maier, Henry W.,1969 : 1-72 ; วงพัศตร์ ภูพันธ์ศรี, 2526 : 38-43)

จากพัฒนาการทั้ง 8 ขั้นของอีริกสันจะเห็นได้ว่าเด็กเริ่มมีความสัมพันธ์กับพ่อแม่ บุคคลในครอบครัว และต่อมาก็มีเพื่อน ครู โรงเรียน สังคม และมนุษยชาติ ฉะนั้นพัฒนาการที่ดีในทุกขั้นตอนมีผลต่อการพัฒนาเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์

และแสดงพฤติกรรม ที่เหมาะสม ปัจจัยประกอบที่สำคัญคือ สภาพแวดล้อม และวิธีการ ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดู ซึ่งจุดกำเนิดของบุคคลลำดับแรกที่สำคัญที่สุด ก็คือ ครอบครัว

ซิกมันด์ ฟรอยด์ นักจิตวิเคราะห์ กล่าวว่าบุคคลิกภาพประกอบด้วยระบบ ที่สำคัญ 3 ระบบ คือ

Id เป็นระบบต้นกำเนิดของบุคลิภาพที่มีมาตั้งแต่แรกเกิด ประกอบด้วย แรงขับสัญชาตญาณพื้นฐาน จากขบวนการทางสรีรวิทยาต่างๆ ในร่างกายเพื่อสนองตอบต่อ ความพอใจ และหลีกเลี่ยงความทุกข์โดยไม่คำนึงถึงสถานการณ์ตามความเป็นจริง

Ego ทำหน้าที่ตามหลักแห่งความเป็นจริงประสานความสมดุล ระหว่าง Id และ Superego

Superego ทำหน้าที่เกี่ยวกับความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี มี 2 ส่วน คือ (1) มโนธรรม และ (2) อุดมคติแห่งตน ซึ่งจะได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู เด็ด

พัฒนาการของบุคลิภาพในช่วงวัยเริ่มต้นของชีวิตเป็นสิ่งสำคัญ จะหล่อหลอม และมีอิทธิพลต่อบุคลิภาพของเด็กและพฤติกรรมที่แสดงออก ในการ เป็นผู้ใหญ่ และจะเป็นปัจจัยที่ถาวรของบุคลิภาพ และพฤติกรรมของบุคคลนั้นต่อไป

ฟรอยด์แบ่งพัฒนาการบุคลิภาพ ออกเป็น 5 ระยะ คือ

1. Oral Stage อายุช่วง 1 ปี ความพึงพอใจอยู่ที่การกระตุ้นเยื่อของปาก การดูแลเอาใจใส่ของแม่ จะทำให้เกิดความรู้สึกมองโลกในแง่ดี ตรงข้ามถ้าไม่ได้รับความรักและความอบอุ่นพอเพียง เด็กจะมองโลกในแง่ร้าย และขาดความไว้วางใจ

2. Anal Stage อายุช่วง 1-3 ปี ความพึงพอใจเมื่อมีอะไรกระตุ้นที่ทวาร วัยนี้ จะเกิดความขัดแย้งในเรื่องของการฝึกหัดขับถ่ายถ้าเข้มงวดมากเด็กอาจจะดื้อรั้น หรือ เจ้าระเบียบ แต่ถ้าตรงข้ามเด็กถูกปล่อยปละละเลยเด็กอาจจะไม่เป็นระเบียบ ชอบสกปรกรูปร่าง อาจทำให้เกิดบุคลิภาพแปรปรวนได้ในกรณีที่มีปัญหาด้านจิต

3. Phallic Stage ช่วงอายุ 3-5 ปีความพึงพอใจที่อวัยวะสืบพันธุ์ เด็กผู้หญิง จะมีความผูกพันและรักพ่อ ส่วนเด็กผู้ชายก็จะรักแม่และผูกพันกับแม่และจะพยายาม เลียนแบบพ่อและแม่เพื่อเป็นที่รักของพ่อและแม่ วัยนี้จะมีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์

หรือความรู้สึกที่ดีต่อเพศตรงข้ามและการพัฒนาบุคลิกภาพทางเพศแห่งตน จะเป็น ปัจจัยที่สำคัญต่อการสร้างครอบครัวและการสมานความสัมพันธ์ ชีวิตครอบครัวที่ยั่งยืน พื้นฐานวัยแห่งพัฒนาการทางเพศ และความผิปกติด้านเพศ

4. Latency Period ช่วงอายุ 7-14 ปี วัยเยียบสงบ เด็กจะเริ่มออกจากบ้านสู่ สังคมภายนอก มีเพื่อน ครู และ โรงเรียน

5. Genital Stage ช่วงวัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และวัยชรา เป็นระยะสุดท้ายของ การพัฒนาทางเพศ

(ขั้นพัฒนาการบุคลิกภาพ เรียบเรียงจาก จำลอง ดิษยวณิช, 2522 : 27-36)

รศ.ดร.จีระ หงส์ลดารมภ์ (2543 : 5-10) อธิบายถึง "ทรัพยากรมนุษย์" หมายความว่า เป็นทุนที่มีค่าและให้ผลตอบแทน

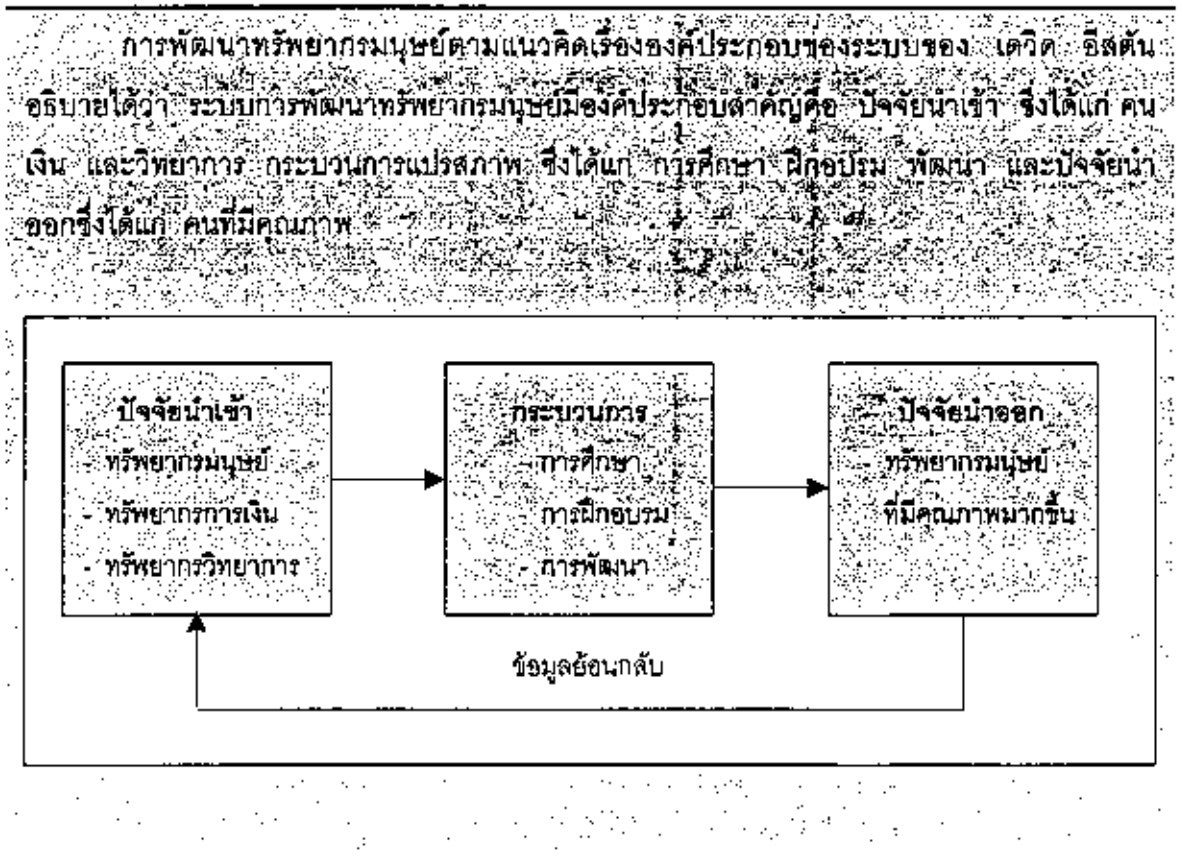
สำหรับในด้านเศรษฐศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การเพิ่มทุนมนุษย์และการลงทุนในการพัฒนาเศรษฐกิจ ในด้านรัฐศาสตร์การพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การเตรียมประชาชนสำหรับการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองโดยเฉพาะประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ภาวะการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจโลก ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่มีผลกระทบ ต่อกระบวนการผลิตและการบริโภค ทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งจำเป็น ปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์จึงต้องมีการพัฒนาและสร้างคุณภาพเพื่อให้สอดคล้องและ ดำเนินควบคู่กันตลอดไป ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ การ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะต้องมองการณ์ไกลให้มากที่สุด ดังสุภาษิตจีนบทหนึ่งได้ กล่าวถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้อย่างแยบคาย ดังนี้

“หวังผลชั่วปี	ให้เพาะเมล็ด
หวังผลสิบปี	ให้ปลูกพฤษา
หวังผลชั่วชั่ววา	ให้พัฒนาคน”

อัลเฟรด มาร์แชล (Alfred Marshall) ได้กล่าวว่า การศึกษาเป็นการ ลงทุนระดับชาติและมูลค่าทั้งหมดของการลงทุน คือ การลงทุนในมนุษย์ (อ้างถึง รศ.ดร.จีระ หงส์ลดารมภ์, 2543 : 5)

ฮาร์บิสัน (Harbison, F.H.) และ ไมเออร์ (Myers, C.A.1964) ได้อธิบายถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กระบวนการของการเพิ่มความรอบรู้ ทักษะและความสามารถของประชาชนในสังคม

ประภาวดี ประจักษ์ศุภนิต (2543 : 82-87) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กระทำได้ 2 ระดับ คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับมหภาค และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับจุลภาค ซึ่งในระดับมหภาคเป็นการพิจารณาถึงทรัพยากรมนุษย์ในระดับชาติ ซึ่งได้แก่การพัฒนากำลังคนหรือประชากรของประเทศ โดยอาศัยยุทธวิธีและมาตรการเกี่ยวกับ อัตราการเกิด-การตายของประชากร การศึกษา การจ้างงานและการมีงานทำเพื่อการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ อีกนัยหนึ่งคือเป็นการพัฒนาเพื่อที่จะทำให้อุปทานกำลังคนของประเทศเท่ากับอุปสงค์กำลังคนของประเทศ ดังแผนภูมิภาพที่ 1

แผนภูมิภาพที่ 1 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ส่วนในระดับจุลภาค เป็นการพิจารณาถึงการพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์การต่างๆ โดยที่ภายในองค์การนี้มุ่งพัฒนาบุคคลให้มีพลวัต (dynamics) คือมีลักษณะการเคลื่อนไหวไวต่อการรับรู้ มีการปรับตัวและพร้อมที่จะละลายพฤติกรรมของตนเองเพื่อทำงานร่วมกับเพื่อน

2.2 ครอบครัวเป็นฐานแห่งการพัฒนา

ครอบครัว เป็นสถาบันทางสังคมที่เล็กและสำคัญที่สุด

สถาบันครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มาอยู่ร่วมกันด้วยการสมรส โดยทางสายโลหิต หรือการรับเลี้ยงดู (คือ บุตรบุญธรรมก็ได้) มีการตั้งครอบครัวขึ้น มีความสัมพันธ์ต่อกันในฐานะเป็นสามี และ ภรรยา เป็นพ่อและแม่ เป็นลูกสาว ลูกชาย เป็นพี่เป็นน้อง โดยมีการรักษาวัฒนธรรมเดิม และอาจมีการสร้างวัฒนธรรมใหม่เพิ่มเติมก็ได้ (สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, 2540 : 185)

The United States Bureau of the Census (1988) แห่งประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำนิยามคำว่า ครอบครัว ว่า " กลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยการเกิด การแต่งงาน หรือการรับเป็นบุตรบุญธรรม และอาศัยอยู่ร่วมกัน ลักษณะครัวเรือนที่นอกเหนือไปจากนี้ถือว่าไม่ใช่ครอบครัว "

ในประเทศไทย คณะอนุกรรมการด้านครอบครัว (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) ได้ให้นิยามว่า

"ครอบครัว" เป็น "กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์ และจิตใจ มีการดำเนินชีวิตร่วมกัน รวมทั้งมีการพึ่งพิงกันทางสังคมและเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กันทางกฎหมาย หรือทางสายโลหิต และทางครอบครัว อาจมีลักษณะเป็นช้อยกเว้นบางประการจากที่กล่าวมา "

ครอบครัวเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการ คือ

1. เพื่อการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์มนุษย์ หญิงและชายมาอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวด้วยวัตถุประสงค์ คือ เพื่อเกิดลูกหลานสืบต่อวงศ์ตระกูล นอกจากนี้ครอบครัว

ยังเป็นที่ยังหญิงและชายสามารถใช้ชีวิตทางเพศที่เหมาะสม และพัฒนาไปสู่วุฒิภาวะทางเพศอีกด้วย

2. เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ครอบครัวมีหน้าที่ตอบสนองของความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต อันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า การดูแลรักษาพยาบาล และจัดหาเครื่องวัตถุอื่นๆ ที่จำเป็น รวมไปถึงการปกป้องบุคคลให้พ้นจากภัยอันตรายภายนอก

3. เพื่อการพัฒนาบุคคลในด้านต่าง ๆ ครอบครัวมีหน้าที่ให้การศึกษอบรมแก่สมาชิกถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมทางสังคม รวมทั้งช่วยให้สมาชิกพัฒนาไปได้อย่างเหมาะสมในด้านต่างๆ เช่น มีการสร้างเอกลักษณ์ที่มั่นคง การสร้างความผูกพันกับผู้อื่น รวมทั้งความสามารถในการปรับตัว และดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข

ครอบครัว อาจแบ่งได้หลายแบบ เช่น แบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิก อำนาจการปกครอง และวิธีการสืบทอดมรดก เป็นต้น (Schlesinger 1978 ; Miermont 1995)

รูปแบบครอบครัวที่พบบ่อย (อุบลพรรณ ศรีอำพร ,2544, น.1-6)

1. ครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) ประกอบด้วย สามี ภรรยาและลูกที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

2. คู่สมรสที่ไม่มีบุตร (childless couples) ประกอบด้วย สามีและภรรยา

3. ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว (one- parent family) ประกอบด้วยลูก และพ่อหรือแม่ที่ต้องเลี้ยงดูเด็ก ตามลำพัง ทั้งนี้เนื่องจากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเสียชีวิต หย่าร้าง หรือแยกทาง หรือแม่ที่เลี้ยงนั้นเป็นแม่ที่ไม่ได้แต่งงาน เป็นต้น

4. ครอบครัวบุญธรรม (adoptive family) ประกอบด้วย สามี ภรรยา และบุตรบุญธรรม

5. ครอบครัวที่มีการแต่งงานใหม่ (reconstituted family) ประกอบด้วยหญิง ชายที่มาอยู่ร่วมกัน โดยฝ่ายหนึ่ง หรือทั้งสองฝ่ายเป็นหม้าย หรือมีการหย่าร้างมาก่อน

6. ครอบครัวขยาย (extended family) ประกอบด้วยเครือญาติตั้งแต่ 3 ชั่วคน ขึ้นไป ที่มีความสัมพันธ์กันโดยการเกิด หรือการแต่งงานมาอยู่ร่วมกัน

ครอบครัว จึงนับเป็นสถาบันแรกที่สำคัญที่สุดในการให้การเลี้ยงดู อบรม ชดเชย บ่มเพาะให้เด็กเติบโตเป็นทรัพยากรที่มีค่าต่อสังคม ครอบครัวที่ประสบปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวยากจน ครอบครัวเครียด ครอบครัวแตกแยกหรือหย่าร้าง ครอบครัวเหล่านี้มีความเสี่ยง และมักปราศจากการดูแล และกระตุ้นพัฒนาการเด็กในช่วงปฐมวัย (0-6 ปี) ซึ่งถือเป็นวัยทองของเด็ก ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า หากเด็กไม่ได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสมในการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวจะก่อให้เกิดผลเสียต่อพัฒนาการทางสมอง เซอวนปัญญา การเรียนรู้ การสร้างบุคลิกภาพ และเป็นปัจจัยทำให้เกิดผลต่อพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล (กองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก, 2540 : 31)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ ภายใต้โครงการกิติเมธี ปี2544 ที่ได้จัดรวบรวมตามโครงการวิจัยและพัฒนาสารสนเทศครอบครัวศึกษา กล่าวถึงข้อมูลจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยครอบครัวเป็นจำนวน 212 เรื่อง 20 หัวข้อสรุปภาพรวมว่า การวิจัยครอบครัวในขณะปัจจุบันได้เป็นจุดสนใจของนักปฏิบัติทางสังคมพฤติกรรมศาสตร์ ด้วยมีการตระหนักในความสำคัญของตัวแปรด้านครอบครัว ในฐานะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและลักษณะจิตใจที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตบุคคลและสังคม

เอเวอลีน ดูวัล (Evelyn Duvall) นักสังคมวิทยาครอบครัว ได้เน้นความสำคัญวิธีการศึกษาแบบครอบครัวพัฒนา โดยได้แบ่งวงจรชีวิตของครอบครัว 8 ขั้นตอน และกล่าวถึงภายในครอบครัวที่สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันนั้น แต่ละคนก็จะพยายามได้มีการพัฒนางานเฉพาะบางอย่าง (Certain development tasks) ภารกิจหรืองานพัฒนาการนี้คืองานที่แสดงถึงความสำเร็จในการกระทำของบุคคล ซึ่งเป็นที่คาดหวังและยอมรับจากสังคม

ศาสตราจารย์ ดร.จรรยา สุวรรณทัต (2544 : 69) กล่าวว่าความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะระหว่างพ่อแม่ ลูก การอบรมเลี้ยงดูเด็ก ด้วยวิธีการที่สามารถตอบสนองของความต้อการพื้นฐานของมนุษย์ ผนวกด้วยการใช้วิธีการให้ความรักสนับสนุน ให้เหตุผลและให้เด็กเรียนรู้ในการพึ่งตนเองตั้งแต่ยังเล็ก และการจัด

ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ดี และมีประสิทธิภาพภายในครอบครัวตัวกำหนดหรือปัจจัยป้องกันด้านครอบครัว สามารถใช้เป็นจุดเริ่มที่มีพลังในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตภายในสถาบันครอบครัว

แนวคิดครอบครัวเป็นฐาน ระพีพรรณ คำหอม (2544 : 34-36) ปรัชญาของแนวคิด family-Based ได้ถูกประยุกต์ใช้ครั้งแรกในปี ค.ศ.1949 ในประเทศสหรัฐอเมริกา เรียกว่า โครงการ Family Centered ของเซนต์ปอลและมีการประยุกต์ใช้เพิ่มขึ้นอย่างมหาศาลในตอนต้นทศวรรษ 1990 สถาบันแห่งแรกของแนวความคิดนี้คือ Association For Family-Based Services ถูกจัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1987 โดยผู้สนใจใน Family-Preservation Services แนวคิดนี้มีสมมติฐานว่าส่วนใหญ่ของครอบครัวที่มีปัญหาสามารถและต้องการปรับปรุง ขั้นตอนการปฏิบัติงานเช่นเดียวกับการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในรูปแบบอื่น กล่าวคือ การรับเรื่องการประเมินปัญหาและความต้องการ การวางแผน การดำเนินงาน และการสิ้นสุดการดำเนินงาน (Edward, 1995 : 974-977)

2.3 ชุมชน องค์การ สังคม คือ แบบแผนแห่งการเรียนรู้

ระพี แม้นนทรรัตน์ (2543 : 1) ความเข้มแข็งของชุมชนซึ่งเป็นการที่ชาวบ้านรวมตัวกันเกิดองค์การจัดการ มีการเรียนรู้ โดยการสังเคราะห์โครงการ วิจัยแก้ปัญหา วิเคราะห์ทางเลือก และตัดสินใจทางเลือกที่ถูกต้อง การรวมตัวของชาวบ้านทำให้เกิดต้นทุนทางสังคม (Social Capital) บวกกับมีการจัดการและการเรียนรู้ทำให้ศักยภาพในการแก้ปัญหาของชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีขีดจำกัด ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าทรัพยากรของการพัฒนามีมาก แต่ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือการขาดการประสานทรัพยากรเพื่อพุ่งเป้าไปสู่การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน จึงไม่มีพลังในการพัฒนา (ประเวศ วะสี, 2537) ประกอบกับการพัฒนาประเทศโดยรวมตั้งแต่เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นต้นมา ทำให้เกิดปัญหาและเป็นภาระแยกส่วนทำให้วิถีชีวิตของคนเมืองใหญ่ไปลบล้างจิตสำนึกชุมชน ซึ่งมีความเอื้ออาทร ความผูกพัน การควบคุมดูแลกันและกันได้ขาดไป เกิดความคิดลักษณะต่างคนต่างอยู่ ต่างทำมาหากิน

พิทยา ว่องกุล (2541 : 75) กล่าวถึง ทางรอดของสังคมไทยอยู่ที่ชนบท โดยการสร้างฐานชุมชน เพื่อพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

วิจิต นันทสุวรรณ และ จำนงค์ แรกพินิจ (2541) กล่าวถึงปัจจัยที่เอื้อต่อการถ่ายทอดและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สำคัญมีดังนี้

1. กระบวนการปรับตัวในวิถีชีวิตของชาวบ้านและชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นหนึ่งในหลายกรณีที่แสดงถึงศักยภาพหรือความสามารถของชาวบ้านและชุมชนในการปรับใช้วัฒนธรรม เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบันผ่านระบบคุณค่าเดิมของชุมชน กระบวนการปรับใช้วัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาบนพื้นฐานภูมิปัญญาชาวบ้านปรากฏให้เห็นในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชน กระบวนการนี้สามารถสังเกต ศึกษาผ่านชีวิตของผู้ทรงภูมิปัญญาในชุมชน คนเหล่านี้ได้สร้างระบบคิดที่เปิดโอกาสให้ "คุณค่า" และ "มูลค่า" ผสมผสานกันอย่างลงตัว

ผู้นำ โดยเฉพาะผู้นำตามธรรมชาติที่สะสมประสบการณ์และความรู้บนพื้นฐานวัฒนธรรมดั้งเดิม ได้มีส่วนอย่างมากในการพัฒนาชุมชนทั้งอดีตและปัจจุบัน กลุ่มของชาวบ้าน วิถีชีวิตของชาวบ้านและชุมชนในอดีตอยู่บนเส้นทางที่เอื้ออาหารระหว่างญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน จุดหมายปลายทางอยู่ที่การพึ่งตนเอง

2. กระบวนการพัฒนากลไกทางสังคม วัฒนธรรม การพัฒนาประเทศ ซึ่งแต่เดิมจะมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติและการแลกเปลี่ยนหรือการพึ่งพาแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย ที่สำคัญได้แก่ กลุ่มและองค์กรชุมชน ซึ่งมีความหลากหลายในรูปแบบและกิจกรรม เช่น กลุ่มออมทรัพย์และสวัสดิการ ธนาคารข้าว กองทุนวัด ธุรกิจและอุตสาหกรรมชุมชน และต่อมามีขอบเขตการปกครองไปสู่คนภายนอกที่มีความสนใจร่วมกัน จึงเรียกเครือข่ายในลักษณะชุมชนนี้ว่า ชุมชนใหม่

เครือข่าย เกิดขึ้นบนพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนและพบว่าสิ่งที่ชาวบ้านสามารถนำมาแลกเปลี่ยนกันได้นั้นมีหลายอย่างที่สำคัญ คือ

1. ความรู้และประสบการณ์
2. ทรัพยากรธรรมชาติ

3. ผลผลิต

4. เงินทุน

3. กระบวนการสร้างสรรค์สถาบันของชุมชน ที่สำคัญได้แก่ สถาบันการเรียนรู้ และสถาบันทุนของชุมชน

เครือข่ายทางสังคม (Social Network) หมายถึง การที่บุคคลในสังคมได้รับความรัก ความเอาใจใส่ เห็นคุณค่า ได้รับการยกย่อง มีความผูกพันซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกเป็นส่วนร่วมในสังคมเดียวกัน มีการให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น กลุ่มครอบครัวอุปการะเลี้ยงดูเด็กในนิคมสร้างตนเอง การให้ความช่วยเหลือ โดยมาเป็นแรงงาน ให้เวลา ให้ความคิดเห็น ให้ข้อมูลข่าวสาร การสนับสนุนทางสังคมมีผลต่อภาวะจิตใจ อารมณ์ มีขอบเขตครอบคลุมทั้งการให้และการรับ จากบุคคลในครอบครัว อาทียิตามารดา ญาติ พี่น้อง เพื่อนฝูง เพื่อนนักเรียน เพื่อนบ้าน เพื่อนที่ทำงาน ครูอาจารย์ คนในชุมชน บุคลากรวิชาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน เป็นต้น

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ กล่าวถึง Social Safety Nets ว่าเป็นกลไกในการสร้างโอกาสให้แก่คนจนคนด้อยโอกาสเพื่อให้มีชีวิตรอดอยู่ได้ เพื่อดำรงความเป็นทรัพยากรของมนุษย์ของสังคมสร้างประโยชน์ให้แก่ระบบเศรษฐกิจและสังคมต่อไป

ศ.นพ.ประเวศ วะสี (2544 : 2-3) การเสริมฐานล่างของสังคมให้เข้มแข็ง ถ้ำหมู่บ้านทั้ง 70,000 กว่าหมู่บ้านใน 7,000 กว่าตำบล เข้มแข็งทุกๆ ทางทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และจิตวิญญาณ ฐานของสังคมย่อมแข็งแรงรองรับสังคมข้างบนให้เติบโตไปได้มากอย่างมั่นคง ทิศทางใหญ่ของการพัฒนา คือ สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งทั้ง 70,000 กว่าหมู่บ้าน พลังชุมชนทั้งหมดจะเป็นพื้นฐานพลังแผ่นดินที่ทำให้ประเทศไทยมั่นคง

อิริวัชร จันทระประเสริฐ (2538-2539-2545) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน การระดมประชาชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนานั้น เป็นแนวความคิดพื้นฐานของวิธีการพัฒนาชุมชน คือ ช่วยให้ประชาชนสามารถช่วยตนเองได้ ซึ่งหมายความว่าประชาชนจะต้องช่วยกันในการเป็นผู้กระทำการพัฒนาตนเอง มิใช่เป็นผู้รับการพัฒนาเท่านั้น ทั้งนี้เพราะผู้กระทำการพัฒนา จะเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยตรง ดังนั้นการพัฒนาชุมชนแนวใหม่ จึงเน้นการพัฒนาคน โดยยึดหลักสำคัญให้ทุกคนมี

ส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเอง วิเคราะห์ตนเอง และเมื่อประชาชนมีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงแล้ว กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นปัจจัยร่วมที่สำคัญในกระบวนการพัฒนา

การมีส่วนร่วมนั้น เป็นอุปกรณทางใจที่สำคัญประการหนึ่งคือ ถ้าเป็นบุคคลไม่รู้จักการทำงานเป็นทีมแล้ว งานนั้นๆ ย่อมไม่เจริญก้าวหน้า เพราะการรวมตัวพลังสร้างชาติและชุมชนอย่างเข้มแข็งเท่านั้น จึงจะสร้างชาติและสังคมได้ ซึ่งมีแนวคิดสำคัญ 3 ประการคือ

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน
2. ความเดือดร้อนและความไม่พอใจร่วมกัน
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่

ปรารถนาแต่การมีส่วนร่วมยังอาจเกิดจากความคิดอื่น ๆ เช่น

- ความศรัทธาต่อบุคคลและสิ่งศักดิ์สิทธิ์
- ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือมีเกียรติยศตำแหน่ง
- อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า

สรุปการมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกัน

จุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ต้องการให้เกิดขึ้น คือ

1. ทางเศรษฐกิจ (Economic) ประชาชนสามารถสร้างอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจได้ เช่น ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ไม่เป็นหนี้สินใคร และไม่อพยพไปขายแรงงาน

2. ทางสังคม (Social) การมีส่วนร่วมของชุมชนมากขึ้น ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence) เกิดความไว้วางใจในตนเอง (Self-reliance) มีความรับผิดชอบ (Responsibility) ต่อดตนเองและผู้อื่น ช่วยเหลือตนเองได้ (Self-help)

ประชาชนสามารถระดมพลังความคิด พลังกาย พลังใจ และความสามารถ เข้าจัดการ แก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้สำเร็จ

3. **ทางการเมืองและการปกครอง (Politic and Government)** เป็นการสร้าง บุคลิกภาพและจิตสำนึกของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะมุ่งไปสู่การ ปกครองตนเอง เช่น เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมมือบริหารงานของหมู่บ้านและตำบล ในรูปของคณะกรรมการหมู่บ้าน องค์กรส่วนท้องถิ่น และช่วยเหลือดูแลปกป้องคุ้มครอง พิทักษ์ซึ่งกันและกันทางสังคม

2.4 การพัฒนาสังคม การพัฒนาประเทศ

การพัฒนาสังคม (Social development) ทางสังคมวิทยาได้ให้ความหมาย ใน 2 แนวทาง คือ

1. การพัฒนาสังคมเป็นการปรับปรุงสังคมเสริมประสิทธิภาพให้แก่สังคม เพื่อเป้าหมายสูงสุด คือ ความมั่นคงทางสังคม หรือสภาวะสมดุลของสังคม
2. การพัฒนาสังคมเป็นการปรับปรุงประชากรและความสัมพันธ์ระหว่างคน กับอาหาร โดยการลดจำนวนคนลง เมื่อประชากรลดจำนวนลงแล้วก็จะง่ายต่อการ ควบคุมสังคมให้อยู่ในสภาวะสมดุล

Dr. Yayas F. อธิบายว่า การพัฒนาสังคมเป็นกระบวนการซึ่งนำไปสู่การ เปลี่ยนแปลงในสังคมเพื่อประชาชนจะได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย การศึกษา สุขภาพอนามัย การมีงานทำ รายได้เพียงพอแก่การครองชีพ ตลอดจนทำให้ประชาชนได้รับความเสมอภาค ความยุติธรรมในสังคม และการพัฒนา สังคมจำเป็นต้องคำนึงถึงสภาพและปัญหาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และวัฒนธรรมอีกด้วย

ดร. พัทยา สายหู นักสังคมวิทยา ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา สังคม สรุปได้ว่า "การพัฒนาสังคม" หมายถึง การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมเดียวกัน เกิดประโยชน์ส่วนบุคคลและส่วนรวมอย่างเสมอภาค ยุติธรรมมากที่สุด ให้เป็นความสุข ความพอใจที่จะได้อยู่ร่วมสัมพันธ์กัน เป็นสังคมที่ผูกพันมั่นคงถาวรตลอดไป

อย่างไรก็ตาม ดร.พิทยา สายหนู ได้ตั้งข้อสังเกตว่า การพัฒนาสังคมมีจุดเน้นของการพัฒนาอยู่ 2 ประการ คือ

1. การพัฒนาคน คือการพัฒนาทางศีลธรรม ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมระเบียบของสังคม

2. การพัฒนาสังคม คือ การพัฒนาในระดับกลุ่มบุคคลและปรับปรุงกฎระเบียบของสังคมให้อำนวยประโยชน์แก่คนในสังคมมากขึ้น

ส่วนมาตรการพัฒนาสังคมจะมากหรือน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับทางเลือกใช้ความหมายไหนของคำว่า "พัฒนาสังคม" ซึ่งมีหลายประการพอสรุปได้ดังนี้

1. หมายถึง การให้บริการสังคม สวัสดิการสังคม และการสังคมสงเคราะห์

2. หมายถึง การสร้างคุณลักษณะของบุคคลให้สอดคล้องกับระเบียบประเพณีสังคม

3. หมายถึง การปรับปรุงระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมให้อำนวยประโยชน์สุขเพิ่มขึ้นแก่คนจำนวนมากในด้านสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค เป็นต้น

ดร.ทิตยา สุวรรณะชญ นักรัฐศาสตร์ ให้ข้อคิดว่าการพัฒนาสังคมจะพิจารณาแต่เฉพาะองค์การทางสังคม (ที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง) อย่างเดียวไม่ได้ แต่จะต้องคำนึงถึงบุคคลอีกด้วย ฉะนั้นการพัฒนาสังคมจึงต้องคำนึงถึงโอกาสและความสามารถของบุคคลและขององค์การต่างๆ ด้วย

รศ.นันทนีย์ ไชยสุด นักวิชาการสังคมสงเคราะห์ ให้ความหมายว่า "การพัฒนาสังคมเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงซึ่งมุ่งไปสู่เป้าหมายที่เพื่อให้ประชาชนทุกคนมีคุณภาพชีวิต โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทุกขั้นตอนอย่างมีระบบ

รศ.นงลักษณ์ เอ็มประดิษฐ์ ให้ข้อคิดว่าการกระทำทุกอย่างในอันที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ดีแก่ประชาชนในสังคมวิชาชีพทุกสาขา องค์กร องค์กร สถาบัน ต่างก็มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม เพราะการพัฒนาสังคมช่วยทำให้เกิดวิถีชีวิตที่ดีแก่คนในสังคม นอกจากนี้การพัฒนาสังคมยังมีความหมายทั้งในลักษณะแคบหรือในลักษณะกว้างอีกด้วย กล่าวคือ

ลักษณะแคบ หมายถึง การจัดบริการทางสังคมต่างๆ ที่ให้แก่คนในสังคม
ลักษณะกว้าง หมายถึง ความพยายามจะยกระดับความเป็นอยู่ของ
ประชากรในสังคมให้ดีขึ้น ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยมีการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจ
และสังคมอย่างถูกต้อง

James Midgley กล่าวว่า การพัฒนาสังคมคือ กระบวนการเปลี่ยนแปลง
อย่างมีแผน ในอันที่จะส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน โดยจะดำเนินรวมไปกับ
การพัฒนาเศรษฐกิจ กล่าวคือ การพัฒนาสังคมจะเชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมเข้าด้วยกัน มีการผสมผสานกระบวนการของการพัฒนาทั้งสองด้าน โดยจะขาด
สิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ เช่น กระบวนการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจก็เพื่อมุ่งให้ประชาชนได้รับ
ประโยชน์ทางด้านสวัสดิการสังคม

ประเทศไทยภารกิจงานด้านการพัฒนาสังคมจะต้องมองถึงปัจจัยที่
สำคัญเป็นส่วนประกอบครั้งนี้ คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9
(พ.ศ.2545-2549) เป็นแผนที่ได้จัดทำขึ้นภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน
ทุกภาคส่วนในสังคมไทยที่ได้รวมพลังร่วมกันระดมความคิด กำหนดวิสัยทัศน์ร่วมของ
สังคมไทย โดยอัญเชิญ "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" ตามพระราชดำรัสของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศ ซึ่งแผนนี้เป็น
แผนยุทธศาสตร์ชั้นนำทิศทางการพัฒนาประเทศระยะ 5 ปี ภายใต้การมีวิสัยทัศน์ร่วมของ
สังคมไทยในอีก 20 ปีข้างหน้าที่ได้พิจารณาทั้งจากวิกฤตที่เกิดขึ้น สถานการณ์การ
เปลี่ยนแปลงที่กำลังเป็นอยู่และแนวโน้มกระแสโลกในอนาคตแล้วได้กำหนดยุทธศาสตร์
และแนวทางการพัฒนาที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืนด้วยการ
เสริมสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็ง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคน
ส่วนใหญ่ของประเทศให้อยู่ดีมีสุข รู้จักความพอประมาณอย่างมีเหตุผลและมีระบบ
ภูมิคุ้มกันที่ดีควบคู่ไปกับการพัฒนาที่มุ่งสู่คุณภาพในทุกด้าน โดยเฉพาะการเสริมสร้าง
คนให้มีความรู้มุ่งการพัฒนาคุณภาพ "คน" พัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคม (Social
Safety Net) โดยเฉพาะกลุ่มคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสให้สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น
ป้องกันการแก้ไขปัญหาสังคมที่สำคัญๆ เช่น ปัญหายาเสพติด เป็นต้น ส่งเสริมเครือข่าย
ความร่วมมือของทุกฝ่ายในการจัดสวัสดิการสังคมที่สอดคล้องกับปัญหาชุมชน มีระบบ

ภูมิคุ้มกันที่ตีบนพื้นฐานของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของความเป็นไทย ยุทธศาสตร์การพัฒนา 3 กลุ่มยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1. การเสริมสร้างรากฐานทางสังคม ให้เข้มแข็ง 2. การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้เข้าสู่สมดุลและยั่งยืน 3. การสร้างระบบบริหารจัดการที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกภาคส่วนของสังคม มีภูมิปัญญารู้เท่าทันโลก และการจัดให้มีระบบบริหารจัดการที่ดีในทุกระดับ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

แนวคิด "การพัฒนาสังคม" ได้ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ที่เริ่มดำเนินใช้เป็นแผนแม่บทในการพัฒนาประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ.2510 แนวทางหลักของการพัฒนาสังคมยึดแนวทฤษฎีการเจริญเติบโต (Growth Theory) ที่มองการพัฒนาเป็นสาขา (Relevant Sector) เช่น การศึกษา การสาธารณสุข การเศรษฐกิจ การเกษตร และมุ่งสนับสนุนบางสาขาให้เข้มแข็งก่อน โดยเฉพาะภาคเศรษฐกิจ กล่าวคือ มุ่งสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการพัฒนา ดังนั้นในช่วงแรกของแผนพัฒนาจะมุ่งเน้นการสร้าง ถนน ไฟฟ้า ระบบประปา เขื่อนกักเก็บน้ำ ทำเรื่อน้ำลึก ฯลฯ เพื่อสนับสนุนให้ภาคเศรษฐกิจ ภาคการส่งออกเกิดรายได้สูงสุด ทางด้านการบริหารภาครัฐได้จัดการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง โดยคณะรัฐมนตรีมีอำนาจบริหารสูงสุด ควบคุมการทำงานผ่านกระทรวงขนาดใหญ่ มีทรัพยากรบุคคลเป็นข้าราชการที่ต้องดำเนินการตามนโยบาย มีสายบังคับบัญชาจากส่วนกลางถึง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ตำบล หมู่บ้าน ตามลำดับชั้น จะเห็นได้ว่าทุกกระทรวงจะมีหน่วยงานอยู่ทุกจังหวัด ภายใต้แนวการบริหารแบบรวมศูนย์ไว้ที่ส่วนกลาง ได้เกิดการผูกขาดการพัฒนาไว้ที่ส่วนราชการและตัดประชาชนออกไปจากระบบ โดยมองว่าประชาชนเป็นเพียงผู้ที่จะถูกพัฒนาหรือให้การช่วยเหลือ อย่างไรก็ตามหลังจากมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไปแล้ว 7 ฉบับ จึงได้ข้อสรุปสำคัญว่า หากจะพัฒนาประเทศให้ได้ผลเลิศในด้านต่าง ๆ ต้องดึงประชาชนเข้ามามีส่วน ดังนั้น ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 จึงมีหลักการสำคัญอยู่ที่ "คนเป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนา" และมีแผนการกระจายอำนาจจากส่วนกลางให้ลงไปสู่ระดับท้องถิ่น ประกอบกับการมีรัฐธรรมนูญใหม่ฉบับประชาชน (พ.ศ.2540) ที่เน้นการรับรองสิทธิอำนาจของ

ประชาชน และกำหนดบทบาทของภาครัฐให้เอื้ออำนวยต่อการแสดงพลังของภาคประชาชน และต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ได้ยึดหลักปรัชญา "เศรษฐกิจพอเพียง" ยึดทางสายกลางที่อยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักพอประมาณอย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลก เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของคนไทยและเป็นพื้นฐานการพัฒนาในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวมที่มี "คน" เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 มุ่งเน้นให้เกิด "การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย"

โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และการพัฒนาอย่างมี "สมดุลภาพ" ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนไทยในสังคมมีความสุขถ้วนหน้า สามารถพึ่งตนเองและก้าวทันโลก โดยยังคงรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทยบนพื้นฐานของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของความเป็นไทยบนพื้นฐานของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของความเป็นไทย โดยมุ่งพัฒนาสังคมไทยสู่ "สังคมที่เข้มแข็งและมีดุลยภาพ" ใน 3 ด้าน คือ

1. สังคมคุณภาพ
2. สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้
3. สังคมसानอันท์และเชื้ออาทรต่อกัน

นโยบายของรัฐบาล

รัฐบาลตระหนักถึงภารกิจสำคัญและให้ความสำคัญเร่งด่วน ด้านการเร่งแก้ไข ปัญหาเศรษฐกิจ ปรับเปลี่ยนโครงสร้างของการผลิตของระบบเศรษฐกิจ การบริหาร สังคม และการเมือง โดยต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งได้เล็งเห็นปัญหา 2 ส่วน คือ

1. หยุดการหดตัวของเศรษฐกิจที่กำลังก่อปัญหาทางสังคมให้กับประเทศ
2. การแก้ไขและปรับเปลี่ยนโครงสร้างใหม่ให้กับระบบเศรษฐกิจและสังคม

ไปสู่ความมีเสถียรภาพ และความมั่นคงอันยั่งยืนของประเทศ

ในการกำหนดด้านสังคม รัฐบาลกำหนดไว้ในนโยบายที่ 10 คือ นโยบาย เสริมสร้างสังคมเข้มแข็ง รัฐบาลจะพัฒนาคนให้สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และ

สติปัญญา รวมทั้งเสริมสร้างสังคมให้เข้มแข็งและยั่งยืน เพื่อให้ประเทศไทยเป็นสังคมคุณภาพ สังคมคุณธรรม และสังคมที่สมดุล

แผนประชาสงเคราะห์แม่บทฉบับที่ 5 (พ.ศ.2545-2549) กรมประชาสงเคราะห์ ได้ยึดกรอบแนวทางตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545-2549) แผนปฏิรูประบบบริหารภาครัฐ สถาปนาการณ์และเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคม วิสัยทัศน์กรมประชาสงเคราะห์ใน 10 ปีข้างหน้า รวมทั้งความคิดเห็นทั่วไปทั้งของหน่วยงานและประชาชน มียุทธศาสตร์ 5 ด้านในการพัฒนางาน คือ

1. พัฒนาการการจัดบริการด้านสวัสดิการสังคมอย่างทั่วถึงและได้มาตรฐาน
2. พิทักษ์คุ้มครองสิทธิประชาชนกลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ให้พึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี
3. ส่งเสริมความมั่นคงและศักยภาพของครอบครัวและชุมชน
4. เสริมสร้างเครือข่ายด้านสวัสดิการสังคมทุกระดับ
5. ปรับปรุงองค์การและบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างต่อเนื่อง

ภายใต้เงื่อนไขสถานการณ์ใน 3 ด้าน คือ

1. สถานการณ์เปลี่ยนแปลงภายนอกประเทศ ประกอบด้วย ระบบเศรษฐกิจโลก บทบาทของเทคโนโลยี สารสนเทศ และกระแสประชาคมโลก

1.1 ระบบเศรษฐกิจโลกเปลี่ยนแปลงสลับซับซ้อนและเชื่อมโยงกันมากขึ้น เป็นทั้งโอกาสหรือภัยคุกคามต่อการพัฒนาประเทศไทย โดยกระแสโลกาภิวัตน์และการปรับระเบียบเศรษฐกิจใหม่ของโลกนำไปสู่การกำหนดข้อตกลง กติกาการค้า และการลงทุนระหว่างประเทศใหม่ ๆ ตลอดจนมีการพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อสร้างความได้เปรียบในเวทีการค้าโลก ขณะที่การขยายตัวทางการค้า การลงทุน การบริการ และการเคลื่อนย้ายประชากรและแรงงาน รวมทั้งการติดต่อสื่อสารที่เชื่อมโยงสู่ทุกส่วนของโลก ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตและ

ค่านิยมอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน ซึ่งจะเป็นข้อจำกัดที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

1.2 แนวโน้มการพัฒนากลุ่ม "เศรษฐกิจยุคใหม่" ของสังคมโลก จำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องรู้จักเลือกใช้โอกาสความก้าวหน้าทางวิทยาการมาเป็นประโยชน์ในการวางรากฐานการพัฒนาประเทศให้ก้าวเข้าสู่ยุคสังคมเศรษฐกิจองค์ความรู้ โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพคนให้มีความรู้ ทักษะ และความพร้อมที่จะรับกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ การพัฒนารากฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้เข้มแข็ง

1.3 การเปิดเสรีและการกีดกันการค้า การกีดกันการค้าด้วยมาตรการที่มีใช้ภาษีมากขึ้น อาทิ สิทธิบัตร สิทธิมนุษยชน แรงงานเด็ก สิ่งแวดล้อม และการใช้วัตถุดิบจากการตัดต่อพันธุกรรม ฯลฯ

1.4 ภายใต้นโยบาย "ระบบภูมิภาคนิยม" ที่มีอิทธิพลเพิ่มขึ้น ขณะที่ประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ คือ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป ยังคงมีบทบาทต่อการจัดระเบียบเศรษฐกิจและสังคมโลกใหม่ และตัวแปรที่สำคัญคือ จีน

1.5 เสถียรภาพทางเศรษฐกิจโลกยังเปราะบาง ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับนโยบายการลงทุนต่างประเทศให้เป็นไปในลักษณะคัดสรรเพื่อประโยชน์ในการเพิ่มสมรรถนะการแข่งขันของประเทศมากขึ้น

1.6 กระแสประชาธิปไตยในประชาคมโลกมีอิทธิพลต่อแนวคิดและค่านิยมในการพัฒนาของประเทศต่างๆ ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน การพิทักษ์สิทธิมนุษยชน การคุ้มครองสิทธิเด็ก สตรี และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เป็นโอกาสดีที่ประเทศไทยต้องปรับตัวและทบทวนกระบวนการพัฒนาใหม่ในทิศทางที่พึ่งตนเอง และสอดคล้องทันกับกระแสหลักของโลก โดยจัดให้มีระบบบริหารจัดการที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคมไทย เพื่อเชื่อมต่อการสร้างรากฐานการพัฒนาประเทศให้เข้มแข็ง มีคุณภาพ และยั่งยืน สามารถประสานประโยชน์ร่วมกันกับประเทศต่างๆ ในประชาคมโลกได้ด้วยดี

2. สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมภายในประเทศ ประกอบด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) สถานการณ์เศรษฐกิจของประเทศไทย การเปลี่ยนแปลง โครงสร้างประชากร สถานการณ์โรคเอดส์ ปัญหายาเสพติด และนโยบายรัฐบาล

2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้วางพื้นฐานและเป็นปัจจัยเร่งให้เกิดการปฏิรูปภาคการเมืองและภาคสังคมที่สำคัญหลายประการ อาทิ การกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น การปฏิรูประบบบริหารจัดการภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ การจัดตั้งองค์กรอิสระขึ้นมาใหม่เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กลไกตรวจสอบถ่วงดุลในสังคม รวมทั้งข้อผูกพันในการปฏิรูปการศึกษาและการสาธารณสุข ให้ประชาชนได้รับบริการที่ดี มีคุณภาพได้มาตรฐานอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ขณะที่ประชาสังคมมีความตื่นตัวเรื่องความเป็นประชาธิปไตยและกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยมีการรวมกลุ่มอย่างเข้มแข็ง และขยายเครือข่ายเชื่อมโยงกว้างขวาง ซึ่งถือเป็นทุนทางสังคมที่เป็นจุดแข็งที่จะช่วยให้การปฏิรูปโครงสร้าง ระบบและกลไกการพัฒนาสังคมต่าง ๆ เป็นไปอย่างรวดเร็ว สร้างความโปร่งใสและเป็นธรรมแก่ ประชาชนมากขึ้น รวมทั้งเป็นโอกาสที่จะเอื้ออำนวยต่อการระดมความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการเสริมสร้างชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน

2.2 สังคมไทยมีเอกลักษณ์ความเป็นไทย มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมเป็นปึกแผ่นมายาวนาน มีความรักสงบ สমানฉันท์ เอื้ออาทรและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นเครื่องช่วยค้ำจุนให้สถาบันหลักของสังคม ทั้งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ตลอดจนสถาบันครอบครัวสามารถยึดเหนี่ยวจิตใจคนในชาติอย่างเข้มแข็งต่อเนื่อง ทั้งยังเป็นสังคมที่ยืดหยุ่น เปิดกว้าง สามารถประสานประโยชน์ท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมที่หลากหลาย จึงช่วยเป็นภูมิคุ้มกันที่สำคัญในการลดความเสี่ยงจากกระแสโลกาภิวัตน์ เหมาะในการเป็นตัวกลางเจรจาเพื่อเสริมสร้างสันติภาพในภูมิภาค และเป็นจุดเด่นที่เอื้อต่อการค้าและการลงทุนกับต่างประเทศอีกด้วย

การประชุมสัมมนาเรื่อง ประเทศไทยกับทศวรรษโลกเพื่อการพัฒนาทางวัฒนธรรม โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ในวันที่ 22-24 มีนาคม

2532 กล่าวถึง บทบาทของวัฒนธรรมกับการพัฒนา ว่าการพัฒนาต้องมีการผสมผสาน มิติวัฒนธรรมทั้ง 3 ด้าน ให้กลมกลืนอย่างเหมาะสม มิติวัฒนธรรมทั้ง 3 ด้านได้แก่ จิตใจ สังคม เศรษฐกิจ เนื่องจากผลกระทบประการหนึ่งของการพัฒนาสังคมตาม กระแสโลกคือ วัฒนธรรมของแต่ละประเทศที่รับการเปลี่ยนแปลงในทุกทิศทางนี้จะ อ่อนโอนก้าวตามกระแสโลกหรือยังเข้มแข็งคงเอกลักษณ์ประจำชาติของตน

องค์การศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ องค์การยูเนสโก (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization หรือ UNESCO) ได้มีความร่วมมือทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศ เพื่อยกระดับชีวิตของ มนุษย์ ทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ (spiritual and material life of man) ขึ้นในทุกภาค ของโลก

2.3 โครงสร้างสังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและสังคม เมืองมากขึ้น โดยประชากรกลุ่มเด็กจะมีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 23.0 ในปี 2545 เป็นร้อยละ 21.9 ในปี 2549 ขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุจะมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 9.8 เป็นร้อยละ 10.7 ในช่วงเวลาเดียวกัน ทำให้ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุใน อีก 15 ปีข้างหน้า ประกอบกับรูปแบบครัวเรือนเปลี่ยนไปเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีหัวหน้า ครอบครัวยุคเดียวและการอยู่เป็นโสดเพิ่มขึ้น จึงต้องใช้โอกาสจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวปรับนโยบายการพัฒนาประชากร โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพประชากร วัยเด็กทั้งในเรื่องการพัฒนาศึกษาและสุขภาพ และการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพ และหลักประกันทางสังคมแก่ผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันสังคมไทยเริ่มปรับเปลี่ยน เป็นสังคมเมืองเพิ่มขึ้น จึงเป็นโอกาสที่จะเสริมสร้างศักยภาพการพัฒนาชนบทและเมือง โดยประสานเชื่อมโยงการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างเกื้อกูลและมีการพัฒนาเสริมจุดแข็ง ซึ่งกันและกัน โดยจะต้องมีการบริหารจัดการปัญหาต่างๆ ของสังคมเมืองชนบทอย่างมี ประสิทธิภาพเพียงพอต่อการนำไปสู่การพัฒนาเมืองและชนบทที่น่าอยู่ยั่งยืน

2.4 ปัญหาเชิงโครงสร้างที่เป็นจุดอ่อนสำคัญของสังคมไทย ในช่วง เปลี่ยนผ่านสำคัญที่ประเทศไทยต้องปรับกระบวนการคิดใหม่ให้เข้ากับกระแสการ เปลี่ยนแปลงของสังคมโลก กล่าวคือ สังคมไทยตกอยู่ในกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยม คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดวิกฤต

เศรษฐกิจรุนแรงประกอบกับคนไทยจำนวนมากยังขาดความสามาถในการกล้าครองและเลือกใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมต่างชาติที่หลากหลายเข้ามาพร้อมกับเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อบันเทิงต่าง ๆ ได้อย่างรู้เท่าทันและมีเหตุผล นำไปสู่การครอบงำทางวัฒนธรรมและเร่งพฤติกรรมบริโภคนิยมให้เกิดขึ้นโดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ยิ่งขึ้น ส่งผลให้สภาพวิถีชีวิตในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เกิดปัญหาศีลธรรมเสื่อมและปัญหาทางสังคมต่างๆ ติดตามมาจึงจำเป็นต้องระดมพลังจากทุกฝ่ายในสังคมเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาคนให้มีความรู้ ทักษะ และมีความพร้อมที่จะปรับตัวให้กับกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

3. สถานการณ์ที่มีผลกระทบโดยตรง ประกอบด้วย กติกาสัญญา ระหว่างประเทศ อนุสัญญา และปฏิญญาต่าง ๆ

3.1 กติกาสัญญาระหว่างประเทศด้วยสิทธิพลเมือง และการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) มีบทบัญญัติที่สำคัญคือ ยืนยันสิทธิในการกำหนดชีวิตตนเอง การให้หลักประกันแก่ความเท่าเทียมระหว่างเพศ สิทธิพลเมืองและการเมือง ซึ่งไม่บันทึกสิทธิที่มีมาแต่เดิมของประชาชาติทั้งหลายที่จะใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่จากทรัพยากรธรรมชาติของตน

3.2 กติกาสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) กรมสารอับนี้ให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มีความมุ่งหมายที่จะให้หลักประกันแก่การคุ้มครองประชาชนในฐานะบุคคลเต็มสภาพ ในมุมมองที่ว่าประชาชนควรได้รับสิทธิเสรีภาพ และความยุติธรรมทางสังคมอย่างพร้อมเพรียงกัน โดยครอบคลุมบทบัญญัติทางกฎหมายที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งสิทธิเกี่ยวกับการทำงานในสภาพที่ยุติธรรมและเอื้ออำนวย การคุ้มครองทางสังคม มาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ มาตรฐานสูงสุดในด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต การศึกษา ได้รับประโยชน์จากเสรีภาพทางวัฒนธรรมและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

3.3 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (The Rights of the Child) เป็นอนุสัญญาหลักในเรื่องเด็กที่ครอบคลุมสิทธิพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มุ่งคุ้มครองเด็กให้พ้นจากการเลือกปฏิบัติ การละเลย และการล่วงเกิน บัญญัติให้มีการปฏิบัติตามสิทธิของเด็กทั้งในยามสงบและระหว่างที่มีความขัดแย้งด้านอาวุธ ทั้งนี้รวมบทบัญญัติที่มุ่งคุ้มครองเด็กโดยอาศัยการดำเนินเชิงบวกของรัฐ บิดามารดา และสถาบันที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนรับรองว่าเด็กมีสิทธิและเสรีภาพที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสังคม โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับสิทธิพื้นฐานของเด็ก 4 ประการ คือ สิทธิที่จะมีชีวิต (Right to life) สิทธิที่จะได้รับการปกป้อง (Right to participate)

รัฐธรรมนูญ

1. มาตรา 30 ในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ซึ่งระบุว่า "บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่ง รัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้"

2. หมวด 5 มาตรา 76 ระบุว่า "รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ"

3. มาตรา 53 วรรคแรกว่า "เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม"

4. รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2540 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทยที่บัญญัติรับรองเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยบัญญัติว่า มาตรา 4 มาตรา 26 "ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง" (มาตรา 4) "การใช้อำนาจโดยองค์การของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ" (มาตรา 26)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความ
สำเร็จสำหรับบรรดาประชากรและประชาชาติทั้งหลาย

ข้อ 16 (3) ครอบครัวเป็นหน่วยธรรมชาติ และหลักมูลของสังคม และมี
สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากสังคม และ รัฐ

ข้อ 22 ทุกคนในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมมีสิทธิในความมั่นคงทางสังคม
และมีสิทธิในการบรรลุถึงซึ่งสิทธิทางเศรษฐกิจทางสังคม และทางวัฒนธรรม อันจำเป็น
อย่างยิ่งสำหรับเกียรติศักดิ์ของตนและวิวัฒนาการแห่งบุคลิกภาพของตน โดยความ
เพียรพยายามของแต่ละชาติและโดยความร่วมมือระหว่างประเทศตามระบอบการและ
ทรัพยากรของรัฐแต่ละรัฐ

ข้อ 25 (1) ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเหมาะสมแก่สุขภาพ และ
ความผาสุกของตนและครอบครัว รวมทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการรักษา
ทางแพทย์และบริการสังคมที่จำเป็นและมีสิทธิในความมั่นคงยามว่าง เจ็บป่วย พิการ
เป็นหม้าย ว่างรกรหรือขาดอาชีพอื่นในพฤติการณ์ที่นอกเหนืออำนาจของตน

(2) มารดาและเด็ก มีสิทธิที่จะได้รับการรักษาและการช่วยเหลือ
เป็นพิเศษ เด็กทุกคนไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกสมรสจะต้องได้รับการคุ้มครองทางสังคม
เช่นกัน

การคุ้มครองสิทธิเด็ก

ในโลกสากล การให้ความสำคัญต่อการรับรองผู้คุ้มครองสิทธิเด็กมีจุดเริ่ม
ต้นมาจากหมื่นักกฎหมายสำนักกฎหมายธรรมชาติ (Natural law School) ผลักดันให้
สมัชชาสหประชาชาติออกปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก ตั้งแต่ปี ค.ศ.1959
(พ.ศ. 2502) ด้วยเหตุที่ค่านึงถึงว่าเด็กยังไม่เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ทั้งทางร่างกายและ
จิตใจ จึงต้องให้การพิทักษ์คุ้มครองและดูแลเป็นพิเศษ รวมทั้งจะต้องให้การคุ้มครอง
ทางกฎหมายทั้งก่อนและหลังกำเนิด หากเนื่องจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กเป็น
เพียงคำประกาศหลักการโดยทั่วไป ประเทศต่างๆ ยอมรับแต่ไม่มีข้อกำหนดผูกมัดที่จำ
ต้องปฏิบัติตามต่อมาในปี 2532 จึงได้เกิดอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กตามมาเพื่อให้นานา

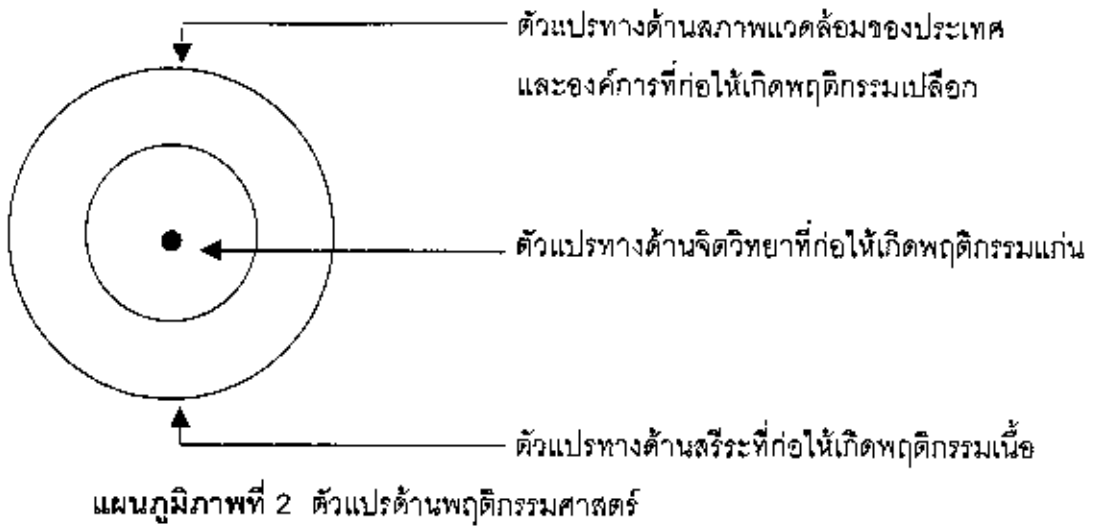
ประเทศได้ร่วมลงนามและสัตยาบันในการพิทักษ์คุ้มครองสิทธิเด็ก ซึ่งประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกตั้งแต่ พ.ศ.2535 ด้วย

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กครอบคลุมการคุ้มครองสิทธิในด้านต่างๆ ของเด็ก รอบด้านไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการดำรงชีวิต "รัฐภาคียอมรับเด็กทุกคนมีสิทธิติดตั้งที่จะมีชีวิต รัฐภาคีจะประกันอย่างเต็มที่เท่าที่จะทำได้ให้มีการอยู่รอดและการพัฒนาของเด็ก" สิทธิที่จะได้รับมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีพอ "รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กทุกคนในอันที่จะได้รับมาตรฐานการดำรงชีวิตที่เพียงพอ สำหรับการพัฒนาด้านร่างกาย สมอง จิตใจ ศิลธรรม และสังคมของเด็ก" สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากการถูกทำร้ายและการแสวงหาประโยชน์ "รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวงด้านนิติบัญญัติ บริหารสังคมและการศึกษาในอันที่จะคุ้มครองเด็กจากรูปแบบทั้งปวงของความรุนแรง ทั้งทางร่างกายและจิต" ตลอดจนสิทธิที่จะได้รับการศึกษา สิทธิที่จะไม่ถูกแบ่งแยกและเลือกปฏิบัติ ฯลฯ เป็นต้น

ขณะที่ Hillary Rodham กล่าวว่สิทธิเด็กที่พึงได้รับการรับรองและคุ้มครองมี 4 จำพวกได้แก่

1. สิทธิความเป็นญาติของเด็กที่มีต่อครอบครัว
2. สิทธิของเด็กที่ปราศจากครอบครัว
3. สิทธิของเด็กที่ถูกดำเนินคดี
4. สิทธิของเด็กที่ถือว่าเด็กเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

รศ.ดร.ดิน ปรัชญพฤษดิ์ กล่าวถึง ตัวแปรด้านพฤติกรรมศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาองค์การมีอยู่ 3 ประเภทด้วยกัน คือ ตัวแปรทางด้านจิตวิทยา ซึ่งได้แก่ การรับรู้ ทักษะคติ อุดมการณ์ ค่านิยม ความเชื่อ ฮีโรส (ความเคยชิน มาตรฐาน และประมวลต่างๆ) และบรรทัดฐานทางสังคม ตัวแปรทางด้านสรีระ ซึ่งได้แก่ บุคลิกภาพอัตลักษณ์ ลักษณะการ บทบาท และการจูงใจ และตัวแปรทางด้านสภาพแวดล้อมของประเทศและองค์การ ซึ่งได้แก่ สภาพแวดล้อมจากต่างประเทศ สภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ นโยบาย โครงสร้าง กระบวนการการบริหาร และเทคโนโลยีขององค์การ ดังแผนภูมิภาพที่ 2

มยุรี ยกตรี (2543 : 46) อดีตครอบครัวของคนไทยมีสายใยยึดเหนี่ยวให้เป็นรากฐานของการเจริญเติบโตในทางวัฒนธรรมพร้อมๆ กับการดูแลรักษาคนในสังคมมิให้ตกอยู่ในสภาพที่โดดเดี่ยว

2.5 การจัดสวัสดิการสังคมแบบครอบครัวอุปการะให้แก่เด็ก

ครอบครัวอุปถัมภ์/ครอบครัวอุปการะ (Foster Home) กรมประชาสงเคราะห์ มีระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ ว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กแบบครอบครัวอุปถัมภ์/ครอบครัวอุปการะ พ.ศ.2528 ที่จัดหาครอบครัวให้เด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 18 ปีบริบูรณ์ และเป็นเด็กกำพร้า ถูกทอดทิ้ง ตลอดจนเด็กที่ครอบครัวประสบปัญหาไม่สามารถให้การเลี้ยงดูได้ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดหาครอบครัวที่เหมาะสมให้แก่เด็ก ให้ได้รับความรัก ความอบอุ่น การอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม และได้รับการศึกษา เพื่อให้เด็กมีความเป็นอยู่อย่างเด็กปกติทั่วไปถือเป็นบ้านทดแทนซึ่งเหมือนหรือใกล้เคียงความเป็นบ้านที่แท้จริงของเด็กมากที่สุด

วิสา เบ็ญจะมโน กรมประชาสงเคราะห์ ได้แบ่งเด็กที่พึงได้รับการพิทักษ์สิทธิเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. เด็กไร้สิทธิหรือขาดสิทธิ อาทิเช่น เด็กในครรภ์ของมารดาที่ตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์และพร้อมจะทำแท้ง เด็กถูกทอดทิ้ง ไร้ที่พึ่ง กำพร้า เด็กถูกปล่อยปละละเลยหรือได้รับการเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งเด็กขาดสัญชาติ หรือเด็กมีสัญชาติ

แต่ขาดหลักฐานแสดงสัญชาติและการเกิดซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากในสังคมของชุมชนแออัด

2. เด็กแสวงหาสิทธิ เป็นเด็กที่เสียโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนา ขาดการปกป้องคุ้มครอง และถูกเอารัดเอาเปรียบตลอดเวลา เด็กจึงออกแสวงหาโอกาสทั้งในด้านการหารายได้ และโอกาสเรียนรู้ชีวิตในสังคมโดยการเป็นเด็กเร่ร่อนหรือเด็กที่หลบหนีออกมาจากครอบครัว

3. เด็กถูกละเมิดสิทธิ ได้แก่เด็กถูกทำร้ายทารุณทั้งทางกาย จิตใจ และเพศ รวมทั้งเด็กที่ถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ เช่น เด็กถูกซื้อขาย ถูกใช้แรงงาน ถูกใช้เป็นเครื่องมือขอกาน ถูกบังคับค้าบริการทางเพศ ถูกชักจูงให้ขายยาเสพติด เป็นต้น

พูนศักดิ์ ประมงค์ (2540 : 9-10) บทบาทสำคัญของรัฐบาลในการดูแลสวัสดิการแก่เด็ก เริ่มต้นตั้งแต่การก่อตั้งสำนักงานเด็ก (children's Bureau) ขึ้นในปี 1912 ซึ่งได้กำหนดขอบข่ายสวัสดิการเด็กอย่างกว้างขวางครอบคลุมถึงแรงงานเด็ก เด็กที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และเด็กกำพร้าภายใต้กฎหมายประกันสังคม 1935 หัวข้อ 5 ได้ระบุให้สำนักฯ ร่วมมือกับมลรัฐในการพัฒนาสวัสดิการเด็ก การจัดบริการสำหรับเด็กได้แพร่ขยายมากขึ้นในปี 1960 เป็นต้นมา รัฐสภาได้ผ่านกฎหมายป้องกันและแก้ไขการกระทำทารุณกรรมเด็กและได้จัดตั้งสำนักงานแห่งชาติขึ้นเพื่อดูแลเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม เด็กถูกทอดทิ้ง ตลอดจนศึกษา วิจัยปัญหาเหล่านี้ ในปี 1980 ได้ออกกฎหมายการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก นอกจากนี้ยังได้ริเริ่มโครงการใหม่ๆ ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกันในหัวข้อที่ 4 (E) มีดังนี้

1. เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและส่งเสริมสวัสดิการแก่เด็กทุกคนรวมถึงเด็กพิการ เด็กไร้ที่อยู่อาศัยต้องการที่พึ่งพิง หรือถูกทอดทิ้ง

2. ป้องกันและแก้ไขปัญหาใดๆ ก็ตามที่จะส่งผลให้เด็กถูกกระทำทารุณกรรม ถูกเอารัดเอาเปรียบหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน

3. ป้องกันการแยกเด็กออกจากครอบครัวโดยไม่จำเป็น โดยการช่วยค้นหาสาเหตุของปัญหาครอบครัวและช่วยให้ครอบครัวแก้ไขปัญหาของตนเองได้ เพื่อป้องกันปัญหาครอบครัวล่มสลาย และเพื่อให้เด็กสามารถอาศัยอยู่ในครอบครัวได้

4. พื้นฟูปรับสภาพแก่ครอบครัวของเด็ก ซึ่งเด็กได้แยกออกมา โดยการจัดบริการให้แก่เด็กและครอบครัว

5. จัดหาครอบครัวบุญธรรมที่เหมาะสมให้แก่เด็กในกรณีที่การฟื้นฟูด้านสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวไม่สามารถกระทำได้

6. จัดหาบริหารอย่างพอเพียงให้แก่เด็กที่ไม่สามารถกลับไปอยู่ร่วมกับครอบครัวหรือไม่สามารถจัดหาครอบครัวบุญธรรมได้

ภายใต้กฎหมายนี้ รัฐจะมีการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานทุก ๆ 6 เดือน และในระยะต่อไปตามความเหมาะสม เพื่อให้แน่ใจว่าเด็กได้มีครอบครัวที่ถาวร

1. การวางแผนงบประมาณ (Budget Planning) อันประกอบด้วย แผนกลยุทธ์ (Strategic Plan) และแผนงบประมาณรายจ่ายล่วงหน้าระยะปานกลาง (Medium-term Expenditure framework)

2. การคำนวณต้นทุนการผลิต (Outputs Costing)

3. การจัดซื้อจัดจ้าง (Procurement Management) มีการวางแผนและพัฒนาระบบซึ่งคำนึงถึงคุณภาพสินค้า ระยะเวลา ความเหมาะสม

4. การบริหารทางการเงิน/ควบคุมงบประมาณ เป็นกลไกสำหรับการประกันว่าความคล่องตัวที่ส่วนราชการได้รับจะไม่นำไปสู่การใช้จ่ายงบประมาณที่ไม่เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

5. การรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน กำหนดมาตรฐานการรายงานทางการเงินในรูปงบดุล งบกระแสเงินสด และงบลงทุน รวมทั้งการรายงานความสำเร็จ หรือตัวชี้วัดของแต่ละแผนงาน ตลอดจนการวิเคราะห์ความคุ้มค่าของแผนงาน

6. การบริหารทรัพย์สิน (Asset Management) มีการบันทึกแสดงขอบเขตความรับผิดชอบในการได้มา รักษา ทดแทน ที่อยู่บนฐานของความคุ้มค่า

7. การตรวจสอบภายใน (Internal Audit) เป็นการตรวจสอบอย่างเป็นอิสระได้รับการยอมรับและสนับสนุนที่ดีจากผู้บริหาร ซึ่งสามารถตรวจสอบตัวชี้วัดความสำเร็จได้ทั้งยังเป็นข้อมูลเพื่อการปรับปรุงการบริหารงานงบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสมบูรณ์ต่อไป

คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ (ปรร.) ได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องนำระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานผลลัพธ์ (Performance Based Budgeting) มาใช้ตามแผนการปรับเปลี่ยนระบบงบประมาณโดยมีลักษณะและจุดเด่นที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม กล่าวคือ

1. การให้อิสระแก่ผู้บริหารหน่วยงานในการบริหารเงินอย่างคล่องตัว ควบคู่ไปกับการเน้น

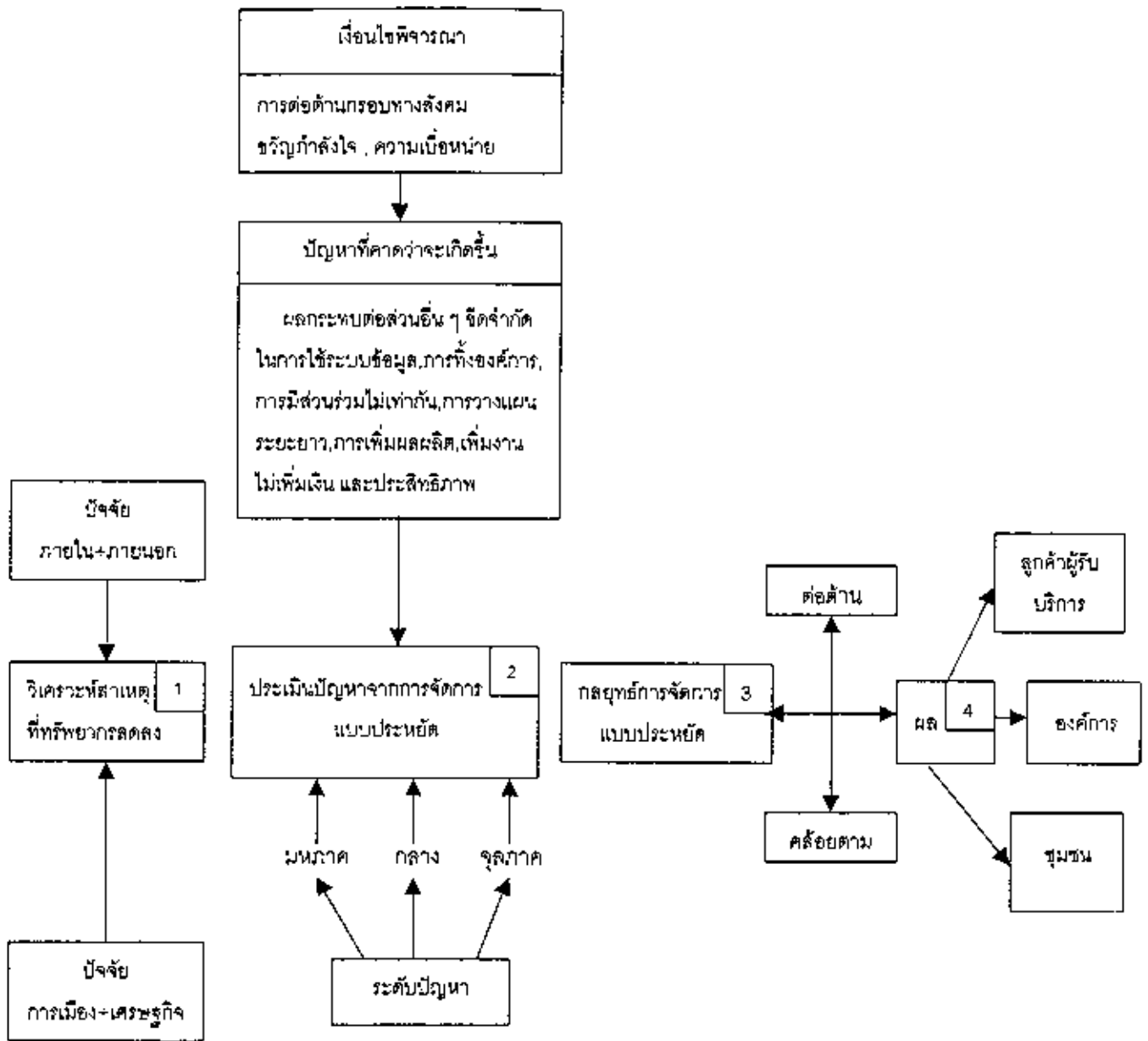
- ความรับผิดชอบต่อความสำเร็จของงาน (Accountability)
- ความโปร่งใส (Transparency)
- การรายงาน (Reporting)

โดยการจัดสรรงบประมาณแบบเป็นก้อน (Block Grant) ตามแผนงานแบบวงเงินรวม ซึ่งเป็นแบบ 4 งบ ได้แก่ งบบุคลากร, งบดำเนินการ, งบลงทุน, งบอุดหนุน มีการจัดสรรปีละ 4 งวด งบละ 3 เดือน

2. งบประมาณที่ครบวงจร โดยมี

- โครงสร้างแผนงาน (Program Structure) ที่เป็นระบบข้อมูลเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างงานโครงการ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
- การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic) ที่เน้นการมองไปข้างหน้าอย่างมีทิศทางและศักยภาพของหน่วยงานโดยรวมในรอบปี โดยใช้ เทคนิค SWOT ในการวางแผน

สกล บุญคำ (2543 : 10-13) กล่าวถึง กลยุทธ์การจัดการแบบประหยัด (Cutback Management) จากการศึกษาการจัดการแบบประหยัดของ Charles Levine, Andrew และ Christopher Hood สามารถสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาหรือการปรับใช้กลยุทธ์ทางการบริหารได้ดังนี้

แผนภูมิภาพที่ 3 กลยุทธการจัดการแบบประหยัด

แผนภูมิข้างต้นสามารถอธิบาย ได้ดังนี้

1. ต้องวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้้องค์การเสื่อมหรือทรัพยากรลดลง โดยพิจารณา 2 มิติ คือ มิติภายในและภายนอกองค์กร และมิติด้านการเมืองและเศรษฐกิจ
2. ประเมินปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการจัดการแบบประหยัด ทั้งในมหภาค ระดับกลางและระดับจุลภาค "พิจารณาทั้งเงื่อนไขและปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นแล้ว ประเมินและสรุปปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการจัดการแบบประหยัด"

3. กำหนดกลยุทธ์การจัดการแบบประหยัด ซึ่งควรใช้กลยุทธ์แบบต่อต้าน และกลยุทธ์แบบคล้อยตามไปพร้อมๆ กัน โดยต้องพิจารณาว่าจะประหยัดทีละน้อยหรือมาก การกระจายภาระในการประหยัดเท่ากันหรือต่างกัน รวมทั้งยึดหลักประสิทธิภาพหรือหลักความยุติธรรม

4. ประเมินผล ว่ากลยุทธ์ดังกล่าวส่งผลต่อผู้รับบริการ องค์กรและชุมชนอย่างไร แล้วนำข้อมูลย้อนกลับมาพิจารณาปรับกลยุทธ์ให้เหมาะสม

จากภารกิจหนึ่งที่ดำเนินงานเกี่ยวกับโครงการครอบครัวอุปการะ โดยแนวทางแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายดำเนินงานของสถานสงเคราะห์เด็กภายใต้ภาวะจำกัดที่สำคัญสรุปประเด็นหนึ่งคือ เรื่องการจ้างภาคเอกชนเพื่อดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์ ตามโครงการครอบครัวอุปการะ ซึ่งในระยะแรกได้มุ่งเน้นการจัดการครอบครัวอุปการะที่เป็นสมาชิกนิคมสร้างตนเองของกรมประชาสงเคราะห์ โดยสนับสนุนค่าจ้างให้เดือนละ 2,000 บาท พร้อมเครื่องใช้และอุปกรณ์การเลี้ยงดู รวมทั้งเบิกค่าเล่าเรียนและค่าอาหารได้ แล้วผลที่ได้รับคือ

1. ผลต่อเด็ก เด็กได้รับการเลี้ยงดูในบรรยากาศของครอบครัวตามโครงการครอบครัวอุปการะ

2. ผลต่อกรมประชาสงเคราะห์ สามารถลดค่าใช้จ่ายในการจ้างบุคลากรภาครัฐและสวัสดิการ ลดค่าใช้จ่ายด้านสาธารณูปโภค

3. ผลต่อชุมชน มีการกระจายรายได้สู่ชุมชน และชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กให้เป็นผลเมืองที่มีคุณภาพ

- การจัดทำแผนงบประมาณล่วงหน้าระยะปานกลาง 3 ปี (Med : Expenditure Framework : MTEF) ปัจจัยการผลิต (Input) ผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcomes) จากการดำเนินงานเห็นถึงการมุ่งเน้นไปที่ผลผลิตและผลลัพธ์

- มีการคำนวณต้นทุนผลผลิต (Output Costing) โดยคำนึงถึงต้นทุนทั้งหมดที่เกิดจากการดำเนินการต่อผลผลิตทั้งต้นทุนทางตรงและทางอ้อม

- มีการประเมินผล (Performance Measure) ได้อย่างเป็นรูปธรรมและน่าเชื่อถือสอดคล้องกับพันธกิจ (Mission) เป้าหมายวัตถุประสงค์ (Objectives) ของหน่วยงานอันหมายถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลปัจจุบันและอนาคต

4. ให้ความสำคัญกับแผนปฏิบัติการการใช้จ่ายเงินสด
5. มีการรายงานผลทางการเงินงบดุล งบกระแสเงินสด และงบกำไรขาดทุน
6. การรายงานผลการดำเนินงานราชการ ประกอบด้วย ผลผลิต ผลลัพธ์ เปรียบเทียบกับผลผลิตจริง หรือตัวชี้วัดผลผลิตซึ่งหน่วยงาน จะต้องมีส่วนในในด้านความพร้อมทางด้านระบบบริหาร ทางการเงิน

จันทร์เพ็ญ ประดิษฐ์ทอง (2540 : 12-16) เครื่องชี้วัดเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดผลของงาน (Output) อาทิ ความสำเร็จ (effectiveness) ผลกระทบ (impact) ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ หรือเป็นมาตรฐานที่นำมาเปรียบเทียบหรือแสดงความก้าวหน้าของกิจกรรมว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ ในการสร้างเครื่องชี้วัด จะต้องกำหนดกรอบแนวคิด มิติของการชี้วัดที่ชัดเจน มีขั้นตอนการจัดทำเครื่องชี้วัดดังนี้

1. กำหนดสิ่งที่ต้องการวัด
2. นิยามความหมายของสิ่งที่ต้องการวัดให้ชัดเจน
3. วิเคราะห์องค์ประกอบของสิ่งที่ต้องการวัด
4. ทดสอบและคัดเลือกเครื่องชี้วัด

ตัวอย่าง ตัวชี้วัดตามแผนปฏิบัติการกรมประชาสงเคราะห์ ประจำปีงบประมาณ 2545 คือ

ร้อยละของเด็กกำพร้า ถูกทอดทิ้ง หรือประสบปัญหาที่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากครอบครัวอุปถัมภ์/อุปการะ

ร้อยละของเด็กกำพร้า ถูกทอดทิ้ง ได้กลับคืนสู่ครอบครัว (อ้างถึง สนธยานุชนก 2545 : 19)

วิลเลียม เอ็น. ดัน (william N. Dunn) (1989 : 37) ให้ความหมายไว้ว่า เครื่องชี้วัดทางสังคมหมายถึง เครื่องมือที่ใช้ในการวัดสภาพการณ์และหรือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งแปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขของเวลาและขนาดของประชากร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวครอบคลุมมิติด้านสังคมและกายภาพ (social and Physical) และมิติด้านการรับรู้ของประชากร (subjective and perceptual) ต่อสถานการณ์ของสังคม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายการติดตามผลการปรับปรุงประสิทธิภาพของการดำเนินงาน

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับรองมาตรฐานด้านการจัดการและสัมฤทธิ์ผลของงานภาครัฐ (พ.ศ.2543)

คณะรัฐมนตรีพิจารณาเห็นว่า เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในด้านการจัดการและด้านสัมฤทธิ์ผลของหน่วยงานภาครัฐให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้น และเป็นระบบมากขึ้น จึงจัดให้มีการรับรองมาตรฐานด้านการจัดการและสัมฤทธิ์ผลของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐสามารถนำนโยบายของรัฐไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถปรับปรุงให้บริการของหน่วยงานของรัฐให้รวดเร็ว เสมอภาค เป็นธรรม และเป็นที่ยังพอใจของประชาชนได้มากขึ้น

ความหมายของ P.S.O.

P.S.O. คือ ระบบมาตรฐานสากลของประเทศไทยด้านการจัดการและสัมฤทธิ์ผลของงานภาครัฐ (Thailand International Public Sector Standard Management System and Outcomes)

P.S.O. เป็นนโยบายสาธารณะ (Public Policy) ที่มุ่งให้หน่วยราชการถือเป็นหน้าที่ต้องดำเนินการพัฒนา โดยเน้นสัมฤทธิ์ผลรวมของภาคราชการทั้งระบบ และการพัฒนามาตรฐานของผลลัพธ์เน้นผลประโยชน์ของชาติเป็นที่ตั้งเป้าหมายภาคราชการ เน้นผลลัพธ์ขั้นปลาย (Ultimate Outcomes) ซึ่งครอบคลุมด้านต่างๆ คือ ความเสมอภาค, ความเป็นธรรม ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน, สิทธิและเสรีภาพ ความทั่วถึงในการให้บริการ, ความพึงพอใจของประชาชน, ประสิทธิภาพของหน่วยราชการ, ความประหยัด, ความถูกต้องและการรักษาผลประโยชน์สาธารณะ ความผาสุก คุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรวม

दारพรธณ นาคจักรี (2543 : 1-4) กล่าวว่า "ภาครัฐต้องเปลี่ยนแปลงการบริหารงานในระบบเดิมไปสู่การบริหารที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Based Mana โดยยึดประชาชนเป็นเป้าหมายหลักในการทำงาน และมีตัวชี้วัดผลงานอย่างเป็นรูปธรรม การบริหารงานมุ่งผลสัมฤทธิ์อาจสามารถอธิบายอีกแบบได้ว่าเป็นการจัดหาให้ได้ทรัพยากรการบริหารมาอย่างประหยัด (Economy) การบริหารทรัพยากรที่ได้มาอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiency) และการได้ผลงานที่บรรลุเป้าหมายขององค์การ

(Effectiveness) นอกจากนี้ เมื่อนำระบบบริหารงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ที่กำหนด ตัวชี้วัดในการทำงานลงไปในกิจกรรม หรือโครงการตามภารกิจของกรมประชาสงเคราะห์แล้ว ผู้มีส่วนสำคัญและมีหน้าที่แทนผู้บริหารในการตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน และรายงานผล รวมทั้งเสนอแนะข้อที่ควรปรับปรุงแก้ไข คือ ผู้ตรวจราชการกรม ในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่วิเคราะหฺนโยบายและแผน (ด้านแรงงานและสวัสดิการสังคม) โดยจะต้องเปลี่ยนรูปแบบจากการตรวจราชการเดิม ซึ่งเป็นการตรวจราชการแบบเน้นการตรวจตามขั้นตอนและกระบวนการให้เป็นการเน้นผลงานมากกว่ารูปแบบและกระบวนการโดยจะกล่าวให้ชัดขึ้น คือ ไม่เพียงแต่ตรวจวัดการดำเนินการว่าถูกต้องตามกฎระเบียบการทำตามขั้นตอนที่กำหนดเท่านั้น แต่ต้องตรวจวัดว่าการดำเนินการดังกล่าวส่งผล อยางไร ต่อสังคมและประชาชน ผลที่เกิดขึ้นนั้นตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การปฏิรูปกับระบบราชการ และงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน

ลัดดา แก้วกล้า (2544 : 33-34) การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิรูประบบราชการได้มีความพยายามดำเนินการมาหลายครั้งจนกระทั่งในปี 2541 คณะรัฐมนตรีได้ผ่านระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิรูประบบราชการ พ.ศ.2541 คณะรัฐมนตรีได้ผ่านระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิรูประบบราชการ พ.ศ.2541 และให้ความเห็นชอบ "แผนปฏิรูประบบบริหารภาครัฐ" เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2542 ตามที่คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ (ปรร.) เสนอ โดยมีลักษณะเป็นแบบองค์รวมเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบบริหารภาครัฐให้ไปสู่ "รูปแบบการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่" ที่เน้นการทำงานโดยยึดหลักผลลัพธ์ (Outcome) เป็นหลัก จะเน้นการเปลี่ยนแปลงภาครัฐไปสู่การมีผลลัพธ์ การทำงานเพื่อประชาชน โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลางอย่างเป็นทางการไปร่งใส และวัดผลได้

แผนปฏิรูประบบบริหารภาครัฐ มุ่งการเปลี่ยนแปลงที่ระบบ อันเป็นหัวใจในการดำเนินงานโดยมีหลักการปฏิรูปครอบคลุมใน 5 ด้าน กล่าวคือ

1. แผนปรับเปลี่ยนบทบาท ภารกิจ และวิธีการบริหารงานของภาครัฐ
2. แผนปรับเปลี่ยนระบบงบประมาณการเงินและพัสดุ
3. แผนปรับเปลี่ยนระบบบริหารงานบุคคล

4. แผนปรับเปลี่ยนกฎหมาย

5. แผนปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและค่านิยมในการบริหารงานภาครัฐ

หลักการในแต่ละด้านได้จัดวางการดำเนินงานไว้เป็นขั้นตอน มีโครงการมาตรฐาน เพื่อให้เกิดผลต่อการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม

แผนปฏิรูประบบบริหารภาครัฐมุ่งหวังให้มีการปรับเปลี่ยนระบบงบประมาณไปสู่การมุ่งเน้นผลงาน (Performance Based Budgeting) เพื่อให้ระบบงบประมาณของประเทศเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและจัดสรรทรัพยากรที่มีความเหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีความคุ้มค่ามากที่สุด โดยมีสำนักงบประมาณเป็นหน่วยที่วางนโยบาย การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของส่วนราชการต่างๆ ซึ่งจะต้องปรับปรุงให้เข้าสู่ระบบใหม่ภายในถึงงบประมาณ พ.ศ.2547 โดยทั่วไประบบงบประมาณแบ่งออกได้เป็น

1. งบประมาณแบบเน้นการควบคุม

2. งบประมาณแบบเน้นการจัดการ (Performance Based Budgeting หรือ PBB)

3. งบประมาณแบบเน้นการวางแผน (Planning Programming Budgeting System หรือ PPB)

4. งบประมาณแบบเน้นการแก้ปัญหาข้อจำกัดทางทรัพยากร หรือ งบประมาณฐาน (Zero – Base Budgeting หรือ (ZBB)

ทฤษฎีแบบมีเงื่อนไข (Hurdle Approach) เพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารงบประมาณ อันได้แก่ มาตรฐานการจัดการทางการเงิน 6 เงื่อนไข ซึ่งประกอบด้วย

พุนด์กิติ ประมงศ์ (2539 : 28-29) กล่าวถึง การจัดสวัสดิการแบบพหุภาคี ประกอบด้วยแนวคิดหลักอยู่ 2 ประการ คือ

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization)

2. หลักการมีส่วนร่วม (Participation)

การกระจายอำนาจ เป็นการทอนอำนาจการบริหารจัดการจากส่วนกลาง ซึ่งจะต้องให้ประชาชนตั้งแต่ระดับล่าง (grass-roots) เป็นต้นมา มีส่วนร่วมในการร่วม

กำหนดและตัดสินใจในระดับนโยบาย และการจัดบริการด้านสวัสดิการสังคมในท้องถิ่นของตน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายด้านสวัสดิการสังคมในทุก ระดับของรัฐจะมีความเป็นไปได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับโอกาสของภาครัฐและการใช้ช่องทางที่เหมาะสม การมีส่วนร่วมในการจัดบริการตามรูปแบบของการจัดสวัสดิการแบบพหุภาคี ในลักษณะหนึ่งคือ การใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community base) รัฐจะต้องส่งเสริมให้มีการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลทั้งในชีวิตประจำวัน และในหน้าที่การงานโดยให้ความสำคัญต่อบทบาทของครอบครัว

จากแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมดังกล่าว รัฐจะลดบทบาทจากการเป็นผู้ให้สวัสดิการโดยตรงมาเป็นผู้กำหนดแนวคิด เงื่อนไข และมาตรการในอันที่จะทำให้การจัดสวัสดิการแบบพหุภาคีดำรงอยู่และพัฒนาต่อไปได้ และเป็นผู้ทำให้เกิดความแน่ใจในการกระจายความเท่าเทียมกันด้านทรัพยากร โดยเฉพาะด้านงบประมาณและการกำหนดมาตรการกฎหมาย กฎระเบียบ เพื่อเอื้อต่อการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่การกระจายอำนาจการบริหารสู่ท้องถิ่น ได้แก่ (องค์การบริหารส่วนจังหวัด สภาตำบล) การสร้างกลไกมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและเอกชน การให้เงินสนับสนุนองค์กรภาคเอกชน การจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านการส่งเสริมการจัดการศึกษาและบริการด้านการรักษาพยาบาลของภาคเอกชน และโครงการครอบครัวอุปการะ เป็นต้น ซึ่งรูปแบบดังกล่าวจะช่วยให้รัฐได้หุนค่าใช้จ่าย (Cut Expenditure) ด้านสวัสดิการของประเทศลงมาก

การดูแลรับผิดชอบสมาชิกของตน (Familial responsibilities) และเมื่อแม่ไปยังสมาชิกในชุมชน การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการมองถึงปัญหาป้องกันและร่วมกันเพื่อให้เกิดการช่วยเหลือตนเอง (Self-help) และการพึ่งพาตนเอง (Self-reliance) อย่างยั่งยืน เป็นการให้ความสำคัญต่อค่านิยมดั้งเดิม (traditional Values) การให้ความช่วยเหลือโดยชุมชนเพื่อชุมชนนี้ จะมีค่าใช้จ่ายถูกกว่าการรับเข้าไว้ในสถานสงเคราะห์ของรัฐ (Institutional Care) ซึ่งนอกจากจะสิ้นเปลืองงบประมาณในการสร้างสิ่งก่อสร้าง ค่าจ้างเงินเดือน บุคลากร ฯลฯ ในสัดส่วนที่สูงกว่าแล้ว ยังเป็นการตีตราบ้านทอนคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้รับบริการ และในบางครั้งยังพรางผู้บริการออกจากครอบครัวเพื่อนบ้านและชุมชนเดิม

ชินชัย ชี้อริญ (2544 : 7) สวัสดิการสังคม หมายถึง ระบบการจัดบริการสังคม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมและพัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ในระดับมาตรฐาน โดยบริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งในด้านการศึกษาที่ดี การมีสุขภาพอนามัย การมีที่อยู่อาศัย การมีงานทำ การมีรายได้ การมีสวัสดิการแรงงาน การมีความมั่นคงทางสังคม การมีนันทนาการและบริการทางสังคมทั่วไป โดยระบบบริการสังคมต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิของประชาชนที่ต้องได้รับและเข้ามามีส่วนร่วมในระบบการบริการทางสังคมโดยทุกระดับ

เครือข่ายทางสังคม (Social Network) หมายถึง การที่บุคคลในสังคมได้รับความรัก ความเอาใจใส่ เห็นคุณค่า ได้รับการยกย่อง มีความผูกพันซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกเป็นส่วนร่วมในสังคมเดียวกัน มีการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น กลุ่มครอบครัวอุปการะเลี้ยงดูเด็กในนิคมสร้างตนเอง การให้ความช่วยเหลือ โดยมาเป็นแรงงาน ให้เวลา ให้ความคิดเห็น ให้ข้อมูลข่าวสาร การสนับสนุนทางสังคมมีผลต่อภาวะจิตใจ อารมณ์ มีขอบเขตครอบคลุมทั้งการให้และการรับ จากบุคคลในครอบครัว อาทิ บิดามารดา ญาติ พี่น้อง เพื่อนฝูง เพื่อนนักเรียน เพื่อนบ้าน เพื่อนที่ทำงาน ครู อาจารย์ คนในชุมชน บุคลากรวิชาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน เป็นต้น

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ กล่าวถึง Social Safety Nets ว่าเป็นกลไกในการสร้างโอกาสให้แก่คนจนคนด้อยโอกาสเพื่อให้มีชีวิตรอดอยู่ได้ เพื่อดำรงความเป็นทรัพยากรของมนุษย์ของสังคมสร้างประโยชน์ให้แก่ระบบเศรษฐกิจและสังคมต่อไป

วิสา เบ็ญจะมโน (2544-12) อธิบายว่ากรณีของเด็กที่ไม่สามารถอยู่กับครอบครัวของตนเองได้ โดยเหตุผลประการใดประการหนึ่งก็ตามกรมประชาสงเคราะห์จะพยายามจัดหาครอบครัวทดแทนชั่วคราวและครอบครัวถาวร อันได้แก่ ครอบครัวอุปการะและครอบครัวบุญธรรมให้แก่เด็ก โดยกาพิจารณามอบเด็กให้แก่ผู้มีจิตใจรักเด็กซึ่งสภาพครอบครัวอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีและมีคุณสมบัติเหมาะสมที่กรมประชาสงเคราะห์ได้กำหนดไว้ โดยมีนักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้พิจารณาและออกเยี่ยมเยียนเด็ก

และผู้อุปการะเป็นประจำเพื่อให้คำแนะนำในการเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด ผู้ที่รับเด็กไปอุปการะเลี้ยงดูแบบครอบครัวอุปการะ อาจจะได้รับเงินช่วยเหลือค่าเลี้ยงดูจากราชการ แต่หากผู้รับเด็กไปอุปการะไม่ประสงค์จะรับเงินช่วยค่าเลี้ยงดู ทางราชการก็จะพิจารณาจ่ายเงินช่วยเหลือในการศึกษาของเด็ก ค่ารักษาพยาบาลและอื่นๆ ตามความจำเป็นและเหมาะสม เป็นราย ๆ ไป

สหทัยมูลนิธิ กล่าวว่า ครอบครัวอุปถัมภ์ หรือครอบครัวอุปการะ คือครอบครัว ที่มีจิตเมตตาสร้างกุศลด้วยการรับเด็กกำพร้า หรือเด็กที่พ่อแม่มีปัญหาชีวิตนำมาอุปการะเลี้ยงดู เสมือนบุตรหลานในบ้านของตนเป็นการชั่วคราว โดยมูลนิธิรับผิดชอบด้านเงินสมนาคุณ ค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดจากการเลี้ยงดู จัดหาเครื่องใช้ที่จำเป็นในการเลี้ยงดูเด็ก เช่น เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม อาหาร นม และอื่นๆ ตลอดจนจัดส่งคณะเจ้าหน้าที่ อันประกอบด้วยแพทย์ พยาบาล สาธารณสุข นักสังคมสงเคราะห์ และนักพัฒนาการเด็ก ออกเยี่ยมเป็นประจำ เพื่อคอยช่วยเหลือครอบครัวอุปการะเกี่ยวกับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในระหว่างการรับเด็กไปช่วยเลี้ยงดู

ศรียุทธินันท์ พานิชพันธ์ ได้ให้ความหมายว่า เป็นการฝากเด็กไว้กับครอบครัวหรือบ้านที่คู่สมรมีความเต็มใจ มีความรับผิดชอบและมีข้อผูกพันในการสร้างเสริมสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดา และเด็ก ที่มีลักษณะเป็นธรรมชาติให้เกิดขึ้น (The Natural Child – Parent Relationship) บริการนี้เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการอุปการะเลี้ยงดูเด็ก ตามกฎหมายอันครอบคลุมถึงสิทธิและหน้าที่ของบุคคล ที่จะให้การดูแลเด็ก ทั้งนี้หมายถึงว่า บิดามารดาที่รับเลี้ยงดูเด็ก (Foster Parents) จะรับเด็กมาเลี้ยงที่บ้านหรือในครอบครัวของตนเอง และทำหน้าที่เป็นบิดามารดาทดแทนของเด็ก (Substitute Parents) โดยการจัดหาสิ่งจำเป็นต่างๆ ที่จะสนองความต้องการ ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสังคมให้แก่เด็ก เป็นการชั่วคราว อาทิ จัดหาอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่พักอาศัย ที่นอนนอนให้แก่เด็ก การจัดส่งเด็กไปโรงเรียน ดูแลเรื่องสุขภาพของเด็ก รวมทั้งการให้ความอบอุ่น และสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อเด็ก และจัดบริการด้านอื่น ๆ ให้เด็กด้วย (อภิญา เวชชัย, 2528, น.76)

สันนิบาตสวัสดิการเด็กแห่งอเมริกา (The Child Welfare League of America) ได้กล่าวว่า การฝากเลี้ยงเด็กในครอบครัว หมายถึง การอุปการะเลี้ยงดูเด็กใน

ครอบครัวเป็นการทดแทนซึ่งไม่ใช่สถานสงเคราะห์ และเป็นการดูแลเด็กในระยะเวลาที่
ได้วางแผนไว้ อาจจะเป็นการชั่วคราวหรือระยะยาว แตกต่างจากบริการรับเด็กเป็น
บุตรบุญธรรม ซึ่งเป็นบริการจัดหาบ้าน หรือครอบครัวทดแทนอย่างถาวรให้แก่เด็ก
รับเลี้ยงเด็ก ที่ไม่สามารถจัดหาครอบครัวบุญธรรมให้ได้ (อภิญา เวชชัย, 2528, น.75)

องค์ประกอบของบริการครอบครัวอุปการะ (นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์,
2532, น.24)

Child Welfare League of America ได้กำหนดมาตรฐานขององค์ประกอบ
งานครอบครัวอุปการะ หรือบริการฝากเลี้ยงเด็กตามบ้านไว้ว่า จะต้องประกอบไปด้วย
การพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากครอบครัวอุปการะ เพื่อสร้างประสบการณ์ เกี่ยวกับ
ครอบครัวรวมทั้งการสังคมสงเคราะห์ และบริการบำบัดอื่นๆ สำหรับเด็กและบิดามารดา
ที่แท้จริงของเด็ก ประสบการณ์เกี่ยวกับชีวิตครอบครัว นับว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการบรรลุ
วุฒิภาวะและความสามารถในการยอมรับและประคับประคองชีวิตครอบครัวของเด็กเอง
ประสบการณ์เกี่ยวกับชีวิตครอบครัว ยังหมายรวมถึงสิ่งต่อไปนี้

1. สัมพันธภาพทางอารมณ์ของเด็กกับสมาชิกอื่น ๆ ภายในครอบครัวญาติ
พี่น้องและเพื่อน (Emotional Relationship)
2. การเรียนรู้ทางสังคมของเด็กในเรื่องพฤติกรรมมนุษย์ และความคาดหวัง
ของกลุ่มวัฒนธรรม (Cultural group)
3. การสังเกตบทบาทครอบครัว และรูปแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่
4. การจัดแบ่งความรับผิดชอบ การทนุบำรุง และการจัดการภายใน
ครอบครัว
5. การดำรงชีวิตของครอบครัวภายในชุมชน การใช้ทรัพยากรที่หาได้ใน
ชุมชนนั้นและการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

องค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของครอบครัวอุปการะ นอกจากครอบครัว
แล้วยังต้องเกี่ยวข้องกับชุมชนนั้น การยอมรับและการตระหนักของชุมชนที่มีต่อ
ครอบครัวอุปการะ และตัวเด็ก และยังรวมไปถึง สถาบันสังคมอื่นๆ ภายในชุมชนอีกด้วย
เช่น โรงเรียน วัด สถาบันครอบครัว เป็นต้น

John Y” Powell (1996 : 466) ได้กล่าวถึง การปฏิบัติงานที่มีศูนย์กลางอยู่ที่ครอบครัว (Family Centered Practice) และบริการพัฒนาครอบครัว (Family Preservation Services) บริการทั้งสองลักษณะนี้ ถือเป็นการพัฒนาที่มุ่งในการบริการมนุษยชาติ (Laird,1995)ขณะที่ Jung, Marshall (1996 : 584) ได้ใช้คำว่า การปฏิบัติงานที่มีศูนย์กลางอยู่ที่ครอบครัว (Family-Centered Practice) โดยนำไปปฏิบัติงานกับครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาเพียงคนเดียว (Single-Parents) ซึ่ง Jung, Marshall มุ่งเน้นสนใจความเข้มแข็งมากกว่าความอ่อนแอของครอบครัว รวมทั้งการให้สมาชิกครอบครัวได้รู้จักค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง

สำหรับสังคมไทยไม่ได้มีการใช้คำว่า ครอบครัวเป็นฐาน (Family-Based) โดยตรง กระทรวงสาธารณสุขได้ใช้คำว่า การดูแลที่บ้าน (Home Cared) มาใช้กับการดูแลผู้ป่วยเรื้อรังที่ไม่สามารถมารับการรักษาอย่างต่อเนื่องได้ในระบบบริการสาธารณสุขทางเลือกอันหนึ่ง กรมประชาสงเคราะห์ ใช้คำว่า Foster Care (ครอบครัวอุปการะ / ครอบครัวอุปถัมภ์ / ครอบครัวทดแทน) ในการให้ดูแลเด็กที่ถูกทอดทิ้ง

2.7 ครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง วิธีหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคม

งานนิคมสร้างตนเองเป็นบริการทางสังคมรูปแบบหนึ่งซึ่งได้เริ่มก่อตั้งเมื่อปี 2483 โดยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งมีนโยบายที่จะนำที่ดินรกร้างว่างเปล่ามาจัดสรรในรูปแบบของนิคมสร้างตนเองในลักษณะก่อตั้งเป็นชุมชนใหม่ที่มีการวางผังจัดระเบียบชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง ดังนี้

1. เพื่อจัดสรรที่ดินให้ราษฎรเป่านมาขอพยพครอบครัวเข้าไปตั้งถิ่นฐานประกอบอาชีพและอยู่อาศัยในนิคมสร้างตนเองอย่างเป็นระเบียบและถาวร พร้อมทั้งส่งเสริมให้ได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นเป็นของตนเอง และเป็นมรดกตกทอดไปสู่บุตรหลาน

2. เพื่อพัฒนานิคมในด้านต่างๆ ให้สมาชิกนิคมมีรายได้และความเป็นอยู่สูงขึ้น มีคุณภาพชีวิตสามารถช่วยตนเองและชุมชนได้

3. เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลในลักษณะโครงการพิเศษตามมติคณะรัฐมนตรีในการแก้ไขปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง

นิคมสร้างตนเองได้ดำเนินการจัดสรรที่ดินเพื่อช่วยเหลือราษฎรยากจนที่ประสบปัญหาขาดที่ดินทำกิน โดยได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.2511 และพัฒนาด้วยรูปแบบพัฒนาชนบทสมบูรณ์แบบ โดยมีกรดำเนินการกิจ ดังนี้

1. การวางผังนิคม

กรมประชาสงเคราะห์จะร่วมกับกรมพัฒนาที่ดินทำการสำรวจและวิเคราะห์ดินเพื่อเป็นหลักในการวางผังกำหนดรายละเอียดบริเวณการใช้ที่ดิน โดยจะแบ่งเป็นที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย ที่สงวนเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน รวมทั้งเป็นสถานที่ของส่วนราชการต่าง ๆ ด้วย

2. การบรรจุสมาชิกนิคม

กรมประชาสงเคราะห์จะมีการประกาศรับสมัครราษฎรเข้าเป็นสมาชิกนิคมซึ่งราษฎรที่จะเข้าเป็นสมาชิกนิคมจะต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.2511 มาตรา 22 โดยมีคณะกรรมการเป็นผู้พิจารณาคัดเลือก

3. การพัฒนานิคม จะเน้นการพัฒนาในด้านต่าง ๆ คือ

3.1 การพัฒนาสาธารณูปโภคและบริการพื้นฐานทั่วไป ได้แก่ การสร้างถนน สะพาน จัดแหล่งน้ำบริโภคและใช้สอย ฯลฯ

3.2 การพัฒนาอาชีพ จะเป็นการส่งเสริมการผลิตพืชเศรษฐกิจให้เป็นพืชหลัก โดยนำเทคนิควิชาการที่เหมาะสมไป เพราะทำให้แก่สมาชิกนิคมเพื่อเพิ่มผลผลิตทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

3.3 การจัดการตลาด ประสานงานกับภาคเอกชนให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูป จัดให้มีการรวมตัวกันจัดตั้งสหกรณ์การเกษตร

3.4 การพัฒนาสังคม จะเป็นการพัฒนาสมาชิกนิคมและบุคคลในครอบครัวของสมาชิกนิคม รวมทั้งการพัฒนาชุมชน เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของสมาชิกให้สูงขึ้น

4. การมอบเอกสารสิทธิที่ดิน

เมื่อทำการบรรจุสมาชิกนิคมเข้าทำกินในที่ดินแล้ว นิคมจะจัดทำทะเบียนพร้อมทั้งบัตรประจำตัวให้แก่สมาชิก และหลังจากสมาชิกนิคมได้ทำประโยชน์ในที่ดินนั้นเป็นเวลา 5 ปี พร้อมทั้งชำระหนี้สินให้ทางราชการครบถ้วนแล้ว กรมประชาสงเคราะห์ก็จะออกหนังสือแสดงการทำประโยชน์ในที่ดิน (น.ค.3) ให้สมาชิคนำไปยื่นขอออกโฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3 ก.) ตามประมวลกฎหมายที่ดินได้ต่อไป

5. การถอนสภาพนิคม

เมื่อสมาชิกนิคมได้รับหนังสือแสดงการทำประโยชน์ (น.ค.3) ไปครบถ้วนตลอดจนสามารถประกอบอาชีพเป็นปึกแผ่น มีรายได้มั่นคง สภาพท้องถิ่นมีความเจริญ มีบริการสาธารณต่าง ๆ เพียงพอแก่ความจำเป็น ตลอดจนมีหน่วยงานอื่น ๆ เข้าไปดูแลช่วยเหลือตามสมควรแล้ว กรมประชาสงเคราะห์ก็จะดำเนินการเพื่อเตรียมการถอนสภาพนิคมต่อไป

นอกเหนือจากการสร้างอาชีพที่มั่นคงให้สมาชิกแล้ว ยังเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกและบุคคลในครอบครัว ตลอดจนการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่สมาชิกทุกกลุ่มเป้าหมาย อาทิ เด็ก สตรี คนชรา คนพิการ ฯลฯ เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดี โดยเฉพาะการพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่จะเป็นแหล่งหล่อหลอมคุณภาพของเด็กและเยาวชน เป็นสถานที่ที่จะให้ความรัก ความอบอุ่น รวมทั้งการสร้างพื้นฐานกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่เหมาะสม ด้วยเหตุนี้จึงเป็นปัจจัยหนึ่งของสถานที่ตั้งที่มีสังคม ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินโครงการครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองขึ้น

“เป็นองค์กรหลักในการจัดพัฒนาที่ดินแก่บุคคลกลุ่มเป้าหมายและเป็นศูนย์กลางประสานจัดสวัสดิการสังคมในเขตพื้นที่รับผิดชอบอย่างมีมาตรฐาน โดยส่งเสริมเครือข่ายให้ครอบครัว ชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน”

นี่คือกรอบวิสัยทัศน์ของงานนิคมสร้างตนเอง เป้าหมายของการพัฒนางานที่ตั้งไว้ในอีก 10 ปีข้างหน้ารองรับด้วย 8 ภารกิจหลัก 39 กลยุทธ์ อันได้แก่

ภารกิจที่ 1 พัฒนารูปแบบวิธีการจัดที่ดินให้บรรลุความมุ่งหมายโดยเร็วที่สุดและได้มาตรฐาน

1. กำหนดขอบเขตพื้นที่กฤษฎีกาและผังแปลงที่ดินของสมาชิกนิคม โดยชัดเจน
2. สำรวจและพัฒนาระบบข้อมูลและวิธีการจัดที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ
3. เสริมสร้างศักยภาพผู้รับผิดชอบให้มีความรู้ ความสามารถ ในการพัฒนารูปแบบการจัดที่ดิน
4. ประสานแผนและการปฏิบัติกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดที่ดินให้ เป็นไปในแนวทางเดียวกัน
5. ปรับปรุงระเบียบกฎหมายให้เหมาะสมกับภาวะปัจจุบัน
6. เร่งรัดออกเอกสารสิทธิ น.ค.3 ให้สมาชิกเมื่อครบเงื่อนไข โดยจัดหน่วย เฉพาะกิจ เพื่อปฏิบัติการตามเป้าหมาย
7. พัฒนาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์ สูงสุดและยั่งยืน
8. ประชาสัมพันธ์ให้บุคคลเป้าหมายทราบสิทธิและปฏิบัติตามระเบียบโดยเคร่งครัด

ภารกิจที่ 2 เป็นศูนย์กลางเสริมสร้างและสนับสนุนเครือข่าย และการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนางานสวัสดิการสังคม เพื่อสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน อย่างยั่งยืน ให้ทั่วถึง และพึ่งตนเองได้

1. พัฒนาศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ให้เป็นศูนย์เชื่อมโยง เครือข่ายองค์กรด้านการจัดสวัสดิการสังคมอย่างแท้จริง โดยเชื่อมโยงระหว่างจังหวัด อำเภอ ตำบล
2. มีศูนย์ข้อมูลผู้รับบริการด้านสวัสดิการสังคมที่ถูกต้องครบถ้วนและเป็น ปัจจุบัน โดยแยกกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน
3. ส่งเสริม สนับสนุน ศักยภาพของภาคเอกชน องค์กรท้องถิ่น (อบต.) ประชาชน ให้จัดสวัสดิการสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ส่งเสริมให้ชุมชน ครอบครัวยุคใหม่ เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลด้านสวัสดิการสังคม พร้อมทั้งมีการจัดตั้งกองทุนชุมชน

5. พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านสวัสดิการสังคม และสร้างทีมงาน ดำเนินการด้านสวัสดิการสังคมโดยเฉพาะ

ภารกิจที่ 3 ปรับปรุงพัฒนาเทคโนโลยี สารสนเทศ และระบบการวางแผนให้มีประสิทธิภาพ

1. พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการจัดทำแผน และติดตามประเมินผลทุกระดับ

2. ปรับปรุงการวางแผน Bottom Up ทั้งระยะสั้นและระยะยาวที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และผลสัมฤทธิ์ตามมาตรฐานที่กำหนด และสามารถใช้งบประมาณ หักงินดำเนินการ

3. สนับสนุนหน่วยงานให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจ (MIS) ในลักษณะเครือข่าย (Internet , Online)

4. ดำเนินการและสร้างเครือข่ายการประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบและต่อเนื่อง

ภารกิจที่ 4 ปรับปรุงองค์กร และการบริหารจัดการ ให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลอย่างต่อเนื่องเป็นรูปธรรม

1. พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ เพื่อการบริการที่รวดเร็ว มีประสิทธิภาพและทันสมัย

2. ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนา เพื่อการปรับปรุงโครงสร้าง การบริหารจัดการ และระบบการประเมินบุคคล

3. ส่งเสริมบุคลากรให้มีความตระหนักในการบริการอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม

4. ปรับปรุงระเบียบกฎหมาย ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์

ภารกิจที่ 5 วางระบบและเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาระบบใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ

1. จัดระบบข้อมูลที่ดินในเขตนิคมให้ชัดเจน
2. ประสานและให้ความร่วมมือแก่ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรในเขตนิคม
3. ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนา (R/D) และนำผลมาใช้อย่างจริงจัง
4. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
5. ส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่

ภารกิจที่ 6 เป็นศูนย์กลางประสานการจัดสวัสดิการสังคมให้ครอบคลุมทุกด้านตามมาตรฐานสากล

1. พัฒนาระบบฐานข้อมูลของผู้รับบริการสวัสดิการสังคมให้เป็นปัจจุบันและทันสมัย
2. พัฒนาศักยภาพของบุคลากร NGO องค์กรท้องถิ่น ชุมชน ในการจัดสวัสดิการสังคม และให้บริการ Service Mind
3. ประสานงานหน่วยงานกลาง ส่งเสริมและสนับสนุน ศักยภาพของภาคเอกชน องค์กรท้องถิ่น ประชาชน ให้มีส่วนร่วมบริการด้านสวัสดิการสังคม
4. สร้างศักยภาพในการให้กลุ่มต่างๆ องค์กร ชุมชน ให้สามารถบริหารงานได้ด้วยตนเอง และป้องกันปัญหาของกลุ่ม

ภารกิจที่ 7 ส่งเสริมความมั่นคงและศักยภาพของครอบครัวและชุมชนสู่ความยั่งยืน

1. สนับสนุนส่งเสริมการมีส่วนร่วม เพื่อให้ครอบครัวผาสุก ชุมชนเข้มแข็งสังคมยั่งยืน
2. สร้างความตระหนักของครอบครัว ชุมชน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม
3. ส่งเสริมสนับสนุนอาชีพภาคเกษตรกรรมและนอกเกษตร ไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง

4. พัฒนาทรัพยากรท้องถิ่นและการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล

5. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรประชาชน และองค์กรเครือข่าย

ภารกิจที่ 8 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณประโยชน์ให้ได้ระดับมาตรฐานอย่างทั่วถึงและเพียงพอ

1. วางแผนร่วมกับองค์กรท้องถิ่นในการกำหนดพื้นที่และพัฒนาบูรณาการ สิ่งสาธารณูปโภคโดยอาศัยแผนงานและระดมการมีส่วนร่วมของทุกภาค

2. ส่งเสริมสมาชิกนิคมให้มีส่วนร่วมในลักษณะของอาสาสมัคร เพื่อพัฒนา และบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณประโยชน์

3. เร่งโอนมอบสิ่งสาธารณูปโภคให้หน่วยงานอื่น ๆ ที่มีศักยภาพ

4. ปรับปรุง แก้ไข แผนแม่บทการตอนสภาพและแปลงแผนสู่การปฏิบัติ อย่างเป็นรูปธรรม

5. พัฒนาศักยภาพองค์กรท้องถิ่น ภาคเอกชน ตรวจสอบและติดตามการ ดำเนินงานโครงสร้างพื้นฐาน

โครงการครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง กรมประชา สงเคราะห์

เป็นโครงการร่วมกันของกอนนิคมสร้างตนเอง กองสงเคราะห์เด็กและบุคคล ้วยรุ่น และศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ดำเนินการในรูปแบบคณะทำงาน เป็น การส่งเสริมให้เด็กในสถานสงเคราะห์มีโอกาสที่จะเรียนรู้การมีครอบครัว ได้สัมผัสรัก ความอบอุ่นในครอบครัวและชุมชน มีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูพัฒนาเด็กสอดส่องดูแล ค้ำครองสวัสดิภาพเด็ก และให้ความช่วยเหลือเป็นการแบ่งภาระของรัฐ โดยเริ่ม ดำเนินการตั้งแต่ปีกรดำเนินการในปีงบประมาณ 2543 นำร่องที่นิคมสร้างตนเอง เชื้อนอุปรัตน์ จังหวัดขอนแก่น และนิคมสร้างตนเองโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ให้ครอบครัวสมาชิกในนิคมสร้างตนเองเลี้ยงดูเด็กในอุปการะจากสถานสงเคราะห์เด็ก บ้านแคนทอง จังหวัดขอนแก่น และสถานสงเคราะห์เด็กหญิงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุดรธานี จำนวนเด็กแต่ละ 20 คน จำนวน 34 ครอบครัว และในปี 2544-2545

ได้ขยายผลไปยังนิคมฯ ต่าง ๆ อีก 6 นิคม คือ นิคมฯ เชียงพิน นิคมฯ ห้วยหลวง จังหวัด
อุดรธานี นิคมฯ พระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี นิคมฯ จังหวัดลพบุรี นิคมฯ ทุ่งโพธิ์ทะเล
จังหวัดกำแพงเพชร นิคมฯ บางระกำ จังหวัดพิษณุโลก จำนวนเด็ก 129 คน ใน 106
ครอบครัว โดยที่นิคมสร้างตนเองเป็นพื้นที่ในความดูแลของกรมประชาสงเคราะห์เป็น
ชุมชนที่มีการจัดระเบียบชุมชนที่ดี มีการพัฒนาคุณภาพชีวิต สมาชิกนิคมมีส่วนร่วมใน
การพัฒนา ซึ่งมีกระบวนการดำเนินงานดังนี้ คือ การเตรียมบุคลากรของนิคมสร้าง
ตนเองและสถานสงเคราะห์ การเตรียมชุมชน การคัดเลือกครอบครัวโดยสมาชิกนิคมฯ
ยื่นความจำนงขอรับอุปการะเด็กตามโครงการ มีคณะกรรมการพิจารณาให้ความ
เห็นชอบ แล้วทำการขออนุมัติจ้างและส่งมอบเด็กในอุปการะของกรมประชาสงเคราะห์
ให้กับครอบครัว พร้อมทั้งมีการติดตามเยี่ยมบ้าน ประเมินผล สำหรับครอบครัวที่รับเด็ก
ตามโครงการรัฐ จะสนับสนุนค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับตัวเด็กคนละ 11,800 บาท (เดือนแรก
ของการอุปการะเด็ก ภายในวงเงิน 3,000 บาท เดือนต่อ ๆ ไป เดือนละ 800 บาท) เป็น
ค่านม สิ่งของเครื่องใช้ ที่นอน เสื้อผ้า ฯลฯ ค่ารักษาพยาบาลตามเบิกจ่ายหรือเฉลี่ย
คนละ 6,000 บาทต่อปี ค่าพาหนะสำหรับนำเด็กไปรักษาพยาบาลที่คลินิก/โรงพยาบาล
ตามจ่ายจริงเฉลี่ยเดือนละ 1,200 บาทต่อปี และเงินค่าตอบแทนครอบครัวอุปการะ
จำนวน 1,500 บาทต่อเดือน

บทที่ 3

การนำเสนอเนื้อหาภารกิจเชิงปฏิบัติการ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสอบถามความคิดเห็น การมีส่วนร่วมด้านสาธารณะที่เกี่ยวข้อง
ครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองกับการพัฒนาสังคม

3.1 ลักษณะและผลการดำเนินงานครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง

1. การดำเนินงาน

โครงการฯ นี้ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2542 นำร่องในพื้นที่ของนิคมสร้างตนเองเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น และนิคมสร้างตนเองโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ได้รับเด็กจากสถานสงเคราะห์เด็กหญิงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุดรธานี และสถานสงเคราะห์เด็กบ้านแคนทอง จังหวัดขอนแก่น และต่อมาได้ขยายการดำเนินงานไปยังนิคมสร้างตนเองอื่นๆ อีก 6 แห่ง คือ นิคมฯ เชียงพิณ นิคมฯ ห้วยหลวง นิคมฯ พระพุทธบาท นิคมฯ จังหวัดลพบุรี นิคมฯ หุ่งโพธิ์ทะเล และนิคมฯ บางระกำ ขณะนี้มีสมาชิกนิคมที่ได้รับเด็กไปอุปการะตามโครงการ 106 ครอบครัว จำนวนเด็ก 129 คน ดังรายละเอียดตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การดำเนินงานโครงการครอบครัวอุปการะ ปีงบประมาณ 2542-2545

ที่	ปีงบประมาณ	สถานที่ดำเนินการ	จำนวนครอบครัว	จำนวนเด็ก		หมายเหตุ
				ชาย	หญิง	
1.	2542-2543	นิคมสร้างตนเองโนนสัง	17	8	12	ปีงบประมาณ 2542 ได้ดำเนินโครงการนำร่อง ใน 2 นิคม และขยายผล
		นิคมสร้างตนเองเขื่อนอุบลรัตน์	22	20	6	
		รวม 2 นิคม	39	28	18	
2.	2544	นิคมสร้างตนเองโนนสัง	17	9	11	ในปีงบประมาณ 2543 และ 2544
		นิคมสร้างตนเองเขื่อนอุบลรัตน์	22	20	6	
		นิคมสร้างตนเองห้วยหลวง	7	4	3	
		นิคมสร้างตนเองพระพุทธบาท	12	2	13	
		นิคมสร้างตนเองจังหวัดลพบุรี	17	10	10	
		นิคมสร้างตนเองบางระกำ	8	3	8	
		นิคมสร้างตนเองเชียงพิณ	3	2	1	
		นิคมสร้างตนเองหุ่งโพธิ์ทะเล	15	15	1	
รวม 8 นิคม	101	65	53			

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ที่	ปีงบประมาณ	สถานที่ดำเนินการ	จำนวนครอบครัว	จำนวนเด็ก		หมายเหตุ
				ชาย	หญิง	
3.	2545 (ยอด ณ เดือน มี.ค. 2545)	นิคมสร้างตนเองโนนสัง	14	7	14	
		นิคมสร้างตนเองเขื่อนอุบลรัตน์	24	23	4	
		นิคมสร้างตนเองห้วยหลวง	7	5	2	
		นิคมสร้างตนเองพระพุทธบาท	13	2	16	
		นิคมสร้างตนเองจังหวัดลพบุรี	18	11	10	
		นิคมสร้างตนเองบางระกำ	8	3	8	
		นิคมสร้างตนเองเชียงพิณ	3	2	1	
		นิคมสร้างตนเองทุ่งโพธิ์ทะเล	-	-	-	
	รวม 8 นิคม	106	73	56		

2. ขั้นตอนการดำเนินงาน

2.1 นิคมสร้างตนเองประชาสัมพันธ์โครงการฯ และรับสมัครครอบครัวสมาชิกนิคมฯ ที่มีความประสงค์จะขอรับเด็กไปอุปการะ

2.2 เตรียมบุคลากรทั้งของหน่วยงานนิคมสร้างตนเอง และสถานสงเคราะห์ ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ได้แก่ การฝึกอบรม สัมมนา และศึกษาดูงาน

2.3 เตรียมชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานโครงการครอบครัวอุปการะ

2.4 ครอบครัวสมาชิกนิคมสร้างตนเองหรือครอบครัวในชุมชนยื่นหนังสือแสดงความจำนงขอรับอุปการะเด็กตามโครงการ

2.5 คัดเลือกครอบครัวที่เหมาะสมโดยคณะกรรมการที่ได้รับแต่งตั้ง

2.6 เตรียมตัวเด็กที่จะไปอยู่กับครอบครัวตามความเหมาะสม ซึ่งคณะกรรมการได้พิจารณาแล้ว

2.7 ขออนุมัติจ้างและส่งมอบเด็กในอุปการะของกรมประชาสงเคราะห์ให้กับครอบครัว และติดตามประเมินผลครอบครัวอุปการะ

3. เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการ

3.1 พิจารณาจากคุณสมบัติของผู้ขออุปการะว่าตรงตามกำหนดหรือไม่ เช่น ผู้ขอต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี แต่ไม่เกิน 60 ปี และมีอายุแก่กว่าเด็กไม่น้อยกว่า 15 ปี

3.2 พิจารณาจากสภาพครอบครัวของผู้ขออุปการะว่ามีสภาพที่อยู่อาศัยมั่นคง ถูกสุขลักษณะและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี เหมาะสมที่จะเลี้ยงดูเด็กเพียงใด

3.3 พิจารณาจากความเหมาะสมของผู้อุปการะในด้านอุปนิสัย และความประพฤติซึ่งจะต้องมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ มีความรักเด็ก มีเวลาเลี้ยงดูเด็ก และได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกทุกคนในครอบครัว มีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง ไม่มีประวัติเคยกระทำความผิดกฎหมายทางอาญา มีความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีเลี้ยงดูเด็ก จิตวิทยา และพัฒนาเด็ก

4. พัฒนาการของเด็กที่อยู่ในครอบครัวอุปการะและชุมชนนิคมสร้างตนเอง

เมื่อเด็กได้เข้าไปอยู่ในครอบครัวและชุมชนแล้ว เด็กจะมีวิถีชีวิตที่แตกต่างไปโดยสิ้นเชิงซึ่งจะเป็นการใช้ชีวิตตามธรรมชาติ ได้รับความรักความอบอุ่นและดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวและชุมชน อาทิ เมื่อถึงเกณฑ์เข้าโรงเรียน เด็กก็จะเข้าไปเรียนหนังสือ ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสังคม ฯลฯ ซึ่งเด็กจะต้องมีการปรับตัวค่อนข้างมาก โดยเฉพาะเด็กจะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ตลอดจนพฤติกรรม ซึ่งจะแตกต่างจากช่วงที่เด็กใช้ชีวิตอยู่ในสถานสงเคราะห์ที่จะต้องมีการเบี่ยง กฎเกณฑ์ มีสภาพความเป็นอยู่ที่แออัด

สำหรับพัฒนาการของเด็กที่อยู่ในครอบครัวนั้นพบว่าเด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา 80% อยู่ในเกณฑ์ดี 15% อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และอีก 5% มีปัญหาด้านพฤติกรรมบ้าง ส่วนใหญ่เป็นการเรียกร้องความสนใจและเอาแต่ใจตนเอง แต่โดยส่วนร่วมแล้ว เด็กมีพัฒนาการที่สมวัย มีลักษณะร่าเริงแจ่มใส ช่างพูดช่างคุย ช่างเอาใจผู้อุปการะ มีพฤติกรรมกล้าแสดงออก มีการสมาคมกับบุคคลในครอบครัวและชุมชนเป็นอย่างดี สามารถที่จะเรียนรู้และปรับตัวได้ มีการเจริญเติบโต อยู่ในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ตลอดจนมีความ

พร้อมที่จะเรียนรู้และแก้ไขปัญหาสามารถที่จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่เข้มแข็ง และเป็นทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ของประเทศต่อไป

กรณีตัวอย่างศึกษา การพัฒนาการของเด็กในโครงการครอบครัวอุปการะ เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการในระหว่างที่เด็กใช้ชีวิตอยู่ในสถานสงเคราะห์ และครอบครัวอุปการะ จำนวน 12 ราย ตามตาราง

ตารางที่ 3 เด็กในโครงการครอบครัวอุปการะ (เฉพาะกรณีศึกษา)

ที่	นิคมสร้างตนเอง	ชื่อผู้อุปการะ	เด็กที่รับเข้าอุปการะ	อายุ	หมายเหตุ
1.	นิคมสร้างตนเองเขื่อนอุบลรัตน์	นางบัวทอง ตีนิน	ด.ช.สมประสงค์ สุทธิ	5 ปี 3 เดือน	
		นางสมปอง ศรีดาว	ด.ช.ไชยา ปัญญาบุตร	4 ปี 2 เดือน	
2.	นิคมสร้างตนเองจังหวัดลพบุรี	นายประดิษฐ์ สายสุ่ม	ด.ช.ธนกัทร นุชเสียงเพราะ	4 ปี	แม่ดพี่ แม่ดน้อง
			ด.ช.ภัทรวรรณ นุชเสียงเพราะ	4 ปี	
			ด.ช.วิรภัทร ลีมนันต์	2 ปี	
			ด.ช.ก้อง ยิ่งยวด	2 ปี	
3.	นิคมสร้างตนเองทุ่งโพธิ์ทะเล	นางสมปอง พันพิพัฒน์	ด.ช.ปิยก นวลละออง	10 ปี	
		นางจำเนียร คุณสุทธิ	ด.ช.ประสพโชค เพชรชูพงศ์	7 ปี	
4.	นิคมสร้างตนเองโนนสัง	นางมานิต ชมพูโคตร	ด.ญ.มุกฉัตร นิสิตา	10 ปี	
		นางเหมย คำแก้ว	ด.ญ.โนภา รักสันเทียะ	10 ปี	
5.	นิคมสร้างตนเองพระพุทธรบาท	นางจันทร์พ้อง ไทชนบท	ด.ญ.แสงเดือน ธฎาทอง	7 ปี 11 เดือน	
		นางจารอง วิทักษะ	ด.ญ.นุช สุ่มเนตร	5 ปี 7 เดือน	
	5 นิคม	9 ราย	12 ราย	-	

นิคมสร้างตนเองเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

เด็กชายสมประสงค์ นามสกุล สุทธิ เริ่มรับเด็กเข้าอุปการะเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2542

ประวัติเด็ก	ประวัติครอบครัว
<ul style="list-style-type: none"> - วัน เดือน ปี เกิด 7 มกราคม 2540 อายุ 5 ปี 2 เดือน - บิดา ชื่อ นายวีระ สุทธิ มารดา ชื่อ นางหนูกัญท์ พรสุภาพ - ภูมิลำเนา จังหวัดขอนแก่น - รับเด็กเข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์เด็กบ้านแคนทอง จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2541 เนื่องจากกำพร้ามารดา ครอบครัวยากจน - ระดับการศึกษา ชั้นอนุบาล 	<p>เด็กอาศัยอยู่กับบิดา ซึ่งประกอบอาชีพเก็บของเก่าขาย มาสดาถึงแก่กรรม เนื่องจากถูกไฟฟ้าช็อต มีพี่น้องทั้งหมด 4 คน เด็กเป็นบุตรคนสุดท้อง ครอบครัวฐานะยากจน บิดาต้องรับภาระในการเลี้ยงดูบุตร ทำให้ไม่มีเวลาประกอบอาชีพ จึงได้ฝากเด็กเข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์</p>

พัฒนาการเด็ก

เด็กเข้ารับการอุปการะในสถานสงเคราะห์	เด็กเข้ารับการอุปการะในครอบครัว
<ul style="list-style-type: none"> - ด้านสุขภาพร่างกาย เด็กมีสุขภาพแข็งแรง รับประทานอาหารเก่ง ไม่สามารถควบคุมระบบขับถ่ายได้ เคลื่อนไหวค่อนข้างเชื่องช้า - ด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กค่อนข้างขี้มและเสียบ ชอบแยกตัวเล่นตามลำพัง ขี้อ่อน ร้องไห้เสียงดัง และจะเกลือกกลิ้งกับพื้นเอาแต่ใจตนเอง - ด้านสังคม เด็กเข้ากับเพื่อนได้บ้าง พูดน้อย ไม่ค่อยกล้าแสดงออก เงียบขรึม - ด้านสติปัญญา เป็นเด็กค่อนข้างฉลาด เรียนรู้เร็วพอสมควร 	<ul style="list-style-type: none"> - ด้านสุขภาพร่างกาย เด็กเติบโตขึ้น รับประทานอาหารเก่ง ทานง่าย น้ำหนักตัวขึ้น ควบคุมระบบขับถ่ายได้ดีขึ้นมาก สุขภาพดี ไม่เจ็บป่วย - ด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นเด็กอารมณ์ดี ร่าเริงแจ่มใส พูดเก่งมาก ชูชกชวนช่างประจบเอาใจทุกคนในครอบครัว แต่จะน้อยใจเก่ง - ด้านสังคม เด็กจะเข้ากรับทุกคนในครอบครัวได้ดี ช่วยผู้อุปการะค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ได้ สนใจกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน กล้าแสดงออกมากขึ้น ชอบร้องรำทำเพลง ช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น เล่นกับเพื่อนได้ดีขึ้น สามารถปรับตัวให้เข้ากับครอบครัวและชุมชนได้ดี - ด้านสติปัญญา เด็กมีสติปัญญาดี สามารถเรียนรู้และรับคำสั่งง่าย ๆ ได้ ชอบวาดรูประบายสี

นิคมสร้างตนเองเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

เด็กชายไชยา นามสกุล ปัญญามาตร เริ่มรับเด็กเข้าอุปการะเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2544

ประวัติเด็ก	ประวัติครอบครัว
<ul style="list-style-type: none">- วัน เดือน ปี เกิด 23 มกราคม 2541- อายุ 4 ปี 2 เดือน- บิดา ชื่อ นายบุญมี ปัญญามาตร- มารดา ชื่อ นางบาน พรหมสุรินทร์- ภูมิลำเนา จังหวัดมุกดาหาร- รับเด็กเข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์เด็กบ้านแคนทอง จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2543 เนื่องจากครอบครัวฐานะยากจน มารดาพิการ- ระดับการศึกษา เตรียมอนุบาล	<p>เด็กอาศัยอยู่กับมารดา ซึ่งอัมพาตท่อนล่าง มือขวาใช้งานไม่ได้ บิดาเด็กได้ทอดทิ้งครอบครัวไปตั้งแต่เด็กยังเด็ก ครอบครัวฐานะยากจน ไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงดูบุตรได้ จึงได้นำเด็กฝากเข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์</p>

พัฒนาการเด็ก

เด็กเข้ารับการอุปการะในสถานสงเคราะห์	เด็กเข้ารับการอุปการะในครอบครัว
<ul style="list-style-type: none">- ด้านสุขภาพร่างกาย เด็กมีสุขภาพแข็งแรง ไม่มีโรคประจำตัว สามารถควบคุมระบบขับถ่ายได้ รับประทานอาหารได้น้อยรูปร่างเล็ก- ด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นเด็กที่เรียบร้อย ค่อนข้างเงียบ เหม่อลอย หุค่น้อย อารมณ์ดี- ด้านสังคม เป็นเด็กที่ไม่ค่อยกล้าแสดงออก ชอบเล่นคนเดียวเงียบๆ ก้าวคนแปลกหน้า จะไม่ค่อยเล่นกับผู้อื่นคุ้นเคย- ด้านสติปัญญา เป็นเด็กฉลาด สติปัญญาค่อนข้างดี	<ul style="list-style-type: none">- ด้านสุขภาพร่างกาย เด็กมีการเจริญเติบโตตามวัย อ้วนท้วนสมบูรณ์รับประทานอาหารเก่งขึ้น สุขภาพดีไม่เจ็บป่วย- ด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กร่าเริงแจ่มใสขึ้น พูดเก่งขึ้น อารมณ์ดี ใจเย็น ชอบร้องเพลง หูตจาไพเราะ ชอบแต่งตัว- ด้านสังคม เด็กชอบเล่นกับเพื่อนได้มากขึ้น เข้ากับทุกคนได้ดี สามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ เชื่อฟังผู้อุปการะดี ไม่กลัวคนแปลกหน้า ช่วยผู้อุปการะทำงานบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดี- ด้านสติปัญญา สามารถเขียนอ่านได้ ตั้งใจเรียน และมีความจำดี

นิคมสร้างตนเองจังหวัดลพบุรี

เด็กชายธนภัทร นามสกุลนุชเสียงเพราะ เริ่มรับเด็กเข้าอุปการะเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2544

ประวัติเด็ก	ประวัติครอบครัว
<ul style="list-style-type: none">- วัน เดือน ปี เกิด 16 สิงหาคม 2541 อายุ 4 ปี- บิดา ชื่อ ไม่ปรากฏชื่อ- มารดา ชื่อ ไม่ปรากฏชื่อ- ภูมิลำเนา จังหวัดลพบุรี- รับเด็กเข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนปากเกร็ด เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2542 เนื่องจากมารดาต้องโทษจำคุก- ระดับการศึกษา เด็กยังไม่ได้เรียนหนังสือ	<p>มารดาเด็กต้องโทษจำคุก บิดาแยกห่างกับมารดา และไม่รับผิดชอบบุตร สำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดลพบุรี ส่งเข้ารับการสงเคราะห์ที่สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนปากเกร็ด</p>

พัฒนาการเด็ก

เด็กเข้ารับการอุปการะในสถานสงเคราะห์	เด็กเข้ารับการอุปการะในครอบครัว
<ul style="list-style-type: none">- ด้านสุขภาพร่างกาย เด็กมีสุขภาพแข็งแรง รับประทานอาหารเก่ง ขับถ่ายเป็นเวลา- ด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กมีปัญหาทางด้านอารมณ์มาก อารมณ์แฉะ ชอบทำร้ายตนเองเมื่อถูกขัดใจ จะลงไปนอนดิ้นกับพื้นและเอาศีรษะโขกกับพื้น เหาะแต่ใจตนเอง ไม่มีเหตุผล- ด้านสังคม เด็กจะไม่คอยสูงส่งกับใคร และมักจะมีปัญหากับเพื่อนๆ จะกลัวคนแปลกหน้าและกลัวสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ มาก- ด้านสติปัญญา เด็กยังไม่ได้เรียนหนังสือ พัฒนาการทางด้านภาษาค่อนข้างช้า	<ul style="list-style-type: none">- ด้านสุขภาพร่างกาย เด็กมีสุขภาพแข็งแรง รับประทานอาหารเก่ง อ้วนท้วนสมบูรณ์ดี ไม่มีโรคประจำตัว- ด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ดีขึ้น ร่าเริงแจ่มใส พฤติกรรมที่ชอบลงไปนอนดิ้นกับพื้นหายไป แต่ยังคงเอาแต่ใจตนเองเป็นบางครั้ง- ด้านสังคม เด็กสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ได้ดี กล้าพูดคุย กล้าแสดงออกมากขึ้น เด็กสามารถเข้ากับสมาชิกทุกคนได้ดี- ด้านสติปัญญา เด็กค่อนข้างฉลาด และมีการพัฒนาด้านภาษาพูดดีขึ้น

นิคมสร้างตนเองจังหวัดลพบุรี

เด็กหญิงภัทรวรรณ นามสกุล นุชเสียงเพราะ เริ่มรับเด็กเข้าอุปการะเมื่อ 1 มกราคม 2544

ประวัติเด็ก	ประวัติครอบครัว
<ul style="list-style-type: none"> - วัน เดือน ปี เกิด 16 สิงหาคม 2541 อายุ 4 ปี - บิดา ชื่อ ไม่ปรากฏชื่อ มารดา ชื่อ ไม่ปรากฏชื่อ - ภูมิลำเนา จังหวัดลพบุรี - รับเด็กเข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนปากเกร็ด เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2542 เนื่องจากมารดาต้องโทษจำคุก - ระดับการศึกษา ชั้นอนุบาล 	<p>มารดาเด็กต้องโทษจำคุก บิดาแยกทางกับมารดา และ ไม่รับผิดชอบบุตร ดำเนินงานประชาสงเคราะห์จังหวัด ลพบุรี ส่งเข้ารับการสงเคราะห์ที่สถานสงเคราะห์ เด็กอ่อนปากเกร็ด</p>

พัฒนาการเด็ก

เด็กเข้ารับการอุปการะในสถานสงเคราะห์	เด็กเข้ารับการอุปการะในครอบครัว
<ul style="list-style-type: none"> - ด้านสุขภาพร่างกาย เด็กมีสุขภาพแข็งแรง ไม่มีโรคประจำตัว รับประทานอาหารเก่ง - ด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กจะมีปัญหาทางด้านอารมณ์ เมื่อเวลาขัดใจหรือ ไม่พอใจจะกรี๊ดร้อง ขอบริ้งแกเพื่อนหรือน้องที่อ่อนแอกว่า เขาแต่ใจตนเอง - ด้านสังคม เด็กจะไม่ค่อยมีเพื่อน เนื่องจากขอบริ้งแกผู้อื่น เด็ก จะติดพี่เลี้ยงเป็นบางคน และกลัวคนแปลกหน้า - ด้านสติปัญญา เด็กยังพูดได้ไม่มากนัก และพูดเป็นคำโดด ๆ มี พัฒนาการทางภาษาช้า 	<ul style="list-style-type: none"> - ด้านสุขภาพร่างกาย เด็กมีสุขภาพแข็งแรงดี รับประทานอาหารได้ดี ไม่มี โรคประจำตัว ช้วนหัวนมหนักขึ้น - ด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ดีขึ้น ร่าเริงแจ่มใส พฤติกรรมกรี๊ดร้องและริ้งแกผู้อื่นจะหายไป เด็กพูดเก่ง ขึ้นมาก แต่ยังเอาแต่ใจตนเองบ้าง - ด้านสังคม เด็กสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น พัฒนาการต่าง ๆ ดีขึ้น มาก สามารถช่วยทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้ - ด้านสติปัญญา เด็กมีพัฒนาการทางด้านภาษาค่อนข้างช้า พูดเก่ง ขึ้น สามารถพูดเป็นประโยค

นิคมสร้างตนเองจังหวัดลพบุรี

เด็กชายวิรัชภัทร นามสกุล ลีมนันต์ เริ่มรับเด็กเข้าอุปการะเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2544

ประวัติเด็ก	ประวัติครอบครัว
<ul style="list-style-type: none"> - วัน เดือน ปี เกิด 4 มิถุนายน 2543 อายุ 2 ปี - บิดา ชื่อ ไม่ปรากฏชื่อ - มารดา ชื่อ ไม่ปรากฏชื่อ - ภูมิลำเนา จังหวัดกรุงเทพมหานคร - รับเด็กเข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนปากเกร็ด เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2543 เนื่องจากถูกทอดทิ้งไว้กับผู้รับจ้างเลี้ยง - ระดับการศึกษา เด็กยังไม่ได้เรียนหนังสือ 	<p>เด็กถูกมารดาทอดทิ้งไว้กับผู้รับจ้างเลี้ยง ไม่ปรากฏบิดา สถานีตำรวจนครบาลพลโยธิน นำส่งเข้ารับการสงเคราะห์ที่สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนปากเกร็ด</p>

พัฒนาการเด็ก

เด็กเข้ารับการอุปการะในสถานสงเคราะห์	เด็กเข้ารับการอุปการะในครอบครัว
<ul style="list-style-type: none"> - ด้านสุขภาพร่างกาย สุขภาพไม่ค่อยแข็งแรง เจ็บป่วยบ่อย รับประทานอาหารได้น้อย สามารถบอกความต้องการได้ - ด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กมีปัญหาทางด้านอารมณ์ จะมีอาการซึมเศร้า และร้องไห้โดยไม่มีสาเหตุ เอาแต่ใจตนเองมากเวลาโมโห จะร้องและหงายหลังลงกับพื้น เอาศีรษะกระแทกพื้น - ด้านสังคม ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมยาก กลัวคนแปลกหน้า และสิ่งที่ไม่คุ้นเคย และมักจะโดนเพื่อนรังแกบ่อย ๆ - ด้านสติปัญญา เด็กมีพัฒนาการสมวัย 	<ul style="list-style-type: none"> - ด้านสุขภาพร่างกาย เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกายดีขึ้น รับประทานอาหารได้มากขึ้น สุขภาพแข็งแรง ไม่ค่อยเจ็บป่วยบ่อย - ด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ดีขึ้น อาการซึมเศร้าและเอาแต่ใจตนเองน้อยลง ร่าเริงแจ่มใสขึ้น ซื่อซนและพูดเก่งขึ้น - ด้านสังคม เด็กสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น ไม่ค่อยกลัวคนแปลกหน้า และชอบเล่นกับเด็กอื่น ๆ - ด้านสติปัญญา เด็กมีพัฒนาการทางด้านภาษาค่อนข้างสูง พูดเก่งขึ้น สามารถพูดเป็นประโยค

นิคมสร้างตนเองจังหวัดลพบุรี

เด็กชาย ก้อง นามสกุล ยิงยวด เริ่มรับเด็กเข้าอุปการะเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2544

ประวัติเด็ก	ประวัติครอบครัว
<ul style="list-style-type: none"> - วัน เดือน ปี เกิด 9 กรกฎาคม 2543 อายุ 2 ปี - บิดา ชื่อ นายสมคิด ยิงยวด มารดา ชื่อ นางพรเพ็ญ รุ่งสุวรรณ - ภูมิลำเนา จังหวัดสมุทรสาคร - รับเด็กเข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนปากเกร็ด เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2543 เนื่องจากมารดาต้องโทษ จำคุก - ระดับการศึกษา เด็กยังไม่ได้เรียนหนังสือ 	<p>มารดาเด็กต้องโทษจำคุกในคดีค้ายาเสพติด บิดาไม่สามารถจะอุปการะเด็กได้ มารดาจึงติดต่อขอฝากเด็กเข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์ชั่วคราว นำส่งโดยสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดสมุทรสาคร</p>

พัฒนาการเด็ก

เด็กเข้ารับการอุปการะในสถานสงเคราะห์	เด็กเข้ารับการอุปการะในครอบครัว
<ul style="list-style-type: none"> - ด้านสุขภาพร่างกาย เด็กมีสุขภาพร่างกายไม่ค่อยแข็งแรง มักจะท้องเสียบ่อย และเป็นผดผื่นเรื้อรัง - ด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กไม่มีปัญหาทางด้านอารมณ์ แต่จะซึมเศร้า ไม่ค่อยพูด ไม่ขาน - ด้านสังคม เด็กจะไม่ค่อยเล่นกับใคร ชอบอยู่คนเดียว ไม่ค่อยกล้าแสดงออก กลัวคนแปลกหน้า - ด้านสติปัญญา เด็กจะมีพัฒนาการทางภาษาค่อนข้างช้า พูดยังไม่เป็นประโยค 	<ul style="list-style-type: none"> - ด้านสุขภาพร่างกาย เด็กเติบโตขึ้นมาก รับประทานอาหารเก่งขึ้น การเจ็บป่วยน้อยลง - ด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กมีอารมณ์ร่าเริงแจ่มใสขึ้น พูดได้มากขึ้น ช่างประจบเอาใจ - ด้านสังคม เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น เล่นกับเด็กอื่นมากขึ้น ไม่กลัวคนแปลกหน้า - ด้านสติปัญญา เด็กมีพัฒนาการด้านภาษามากขึ้น พูดเก่งขึ้น และพูดได้เป็นประโยค

นิคมสร้างตนเองทุ่งโพธิ์ทะเล จังหวัดกำแพงเพชร

เด็กชายปิอก นามสกุล นวลละออง เริ่มรับเด็กเข้าอุปการะเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2544

ประวัติเด็ก	ประวัติครอบครัว
<ul style="list-style-type: none">- วัน เดือน ปี เกิด 12 ธันวาคม 2534 อายุ 11 ปี- บิดา ชื่อ นายนุกูล นวลละออง- มารดา ชื่อ นางโสภา สุภาพร- ภูมิลำเนา จังหวัดกรุงเทพมหานคร- รับเด็กเข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อน ปากเกร็ด เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2536 เนื่องจาก มารดาทอดทิ้งที่โรงพยาบาล- ระดับการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 2	เด็กถูกมารดาทอดทิ้งหลังคลอดไว้ที่โรงพยาบาลศิริระ บิดามารดาไม่ปรากฏ โรงพยาบาลศิริระนำส่งเด็กเข้า รับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนรังสิต

พัฒนาการเด็ก

เด็กเข้ารับการอุปการะในสถานสงเคราะห์	เด็กเข้ารับการอุปการะในครอบครัว
<ul style="list-style-type: none">- ด้านสุขภาพร่างกาย เด็กมีรูปร่างผอมและเล็กกว่าเด็กทั่วไป รับประทานอาหารได้น้อย เป็นโรคผิวหนังขึ้นตามตัว ไม่เคยเจ็บป่วยด้วยโรคภัยแรง- ด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นเด็กเรียบร้อย บางครั้งจะหงอยเหงา เด็กจะพูดไม่ค่อยชัด จนถูกเพื่อน ๆ ล้อ ซึ่งเด็กจะโกรธ- ด้านสังคม เป็นเด็กมีน้ำใจ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น เข้ากับเพื่อนได้ดี ถ้าสนิทกับใครก็จะช่างพูด เป็นเด็กมีสัมมาคารวะ- ด้านสติปัญญา สติปัญญาค่อนข้างช้า ความจำไม่ค่อยดี	<ul style="list-style-type: none">- ด้านสุขภาพร่างกาย เด็กเจริญเติบโตขึ้นมา รับประทานอาหารเก่ง โรคผิวหนังตามตัวหายแล้ว- ด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กกล้าแฉ่งแจ่มใสขึ้น ไม่มีปัญหาทางด้านอารมณ์ เข้ากับคนอื่นได้ง่าย พูดเก่งขึ้น- ด้านสังคม เด็กจะเข้ากับทุกคนในครอบครัวได้ดี ช่วยผู้อุปการะทำงานบ้าน เป็นเด็กที่ใ้้ง่าย ช่วยเหลือตนเองได้ดี สามารถปรับตัวได้- ด้านสติปัญญา เด็กจะมีสติค่อนข้างช้า ความจำไม่ค่อยดี ต้องคอยบอกหลาย ๆ ครั้ง พูดไม่ค่อยชัด เมื่ออยู่ที่โรงเรียนจะโกรธง่ายและไม่ไหว

นิคมสร้างตนเองทุ่งโพธิ์ทะเล จังหวัดกำแพงเพชร

เด็กชายประสพโชค เพชรอุหงส์ เริ่มรับเด็กเข้าอุปการะเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2544

ประวัติเด็ก	ประวัติครอบครัว
<ul style="list-style-type: none"> - วัน เดือน ปี เกิด 10 กุมภาพันธ์ 2537 อายุ 8 ปี - บิดา ชื่อ นายวิทยา ศิริวัต มารดา ชื่อ นางบุญรบ บุญศรี - ภูมิลำเนา จังหวัดตาก - รับเด็กเข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนปากเกร็ด เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2543 เนื่องจากเด็กถูกทอดทิ้งที่โรงพยาบาล - ระดับการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 1 	<p>เด็กถูกทอดทิ้งไว้ที่วชิรพยาบาล ไม่ปรากฏบิดา-มารดา ในครั้งแรกเด็กถูกส่งเข้ารับการสงเคราะห์เด็กอ่อนปากเกร็ด ต่อมาเมื่อผู้รับไปอุปการะเป็นบุตรบุญธรรม เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2539 ภายหลังได้ร้องต่อศาลขอยกเลิกการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม เนื่องจากเด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว โมโหง่ายและดื้อรั้น โดยได้ส่งเด็กเข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนรังสิต และย้ายไปอุปการะต่อที่สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด</p>

พัฒนาการเด็ก

เด็กเข้ารับการอุปการะในสถานสงเคราะห์	เด็กเข้ารับการอุปการะในครอบครัว
<ul style="list-style-type: none"> - ด้านสุขภาพร่างกาย เป็นเด็กรูปร่างผอม รับประทานอาหารน้อย ช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวันได้ดี และเป็นโรคผิวหนังขึ้นตามตัว - ด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กมีอารมณ์รุนแรงมาก โดยเฉพาะเมื่อเวลาโกรธ โมโหง่าย จิตใจอ่อนไหว และจะดื้อรั้น ลักษณะคล้ายกับเด็ก Hi-per active - ด้านสังคม เป็นเด็กที่เข้ากับคนทั่วไปได้ง่าย กล้าแสดงออก ชอบที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการแสดงต่างๆ ช่วยเหลือตนเองได้ดี - ด้านสติปัญญา เด็กค่อนข้างฉลาด และมีสติปัญญาดี เรียนรู้เร็ว 	<ul style="list-style-type: none"> - ด้านสุขภาพร่างกาย เด็กเจริญเติบโตขึ้น รับประทานอาหารเก่ง แต่ยังคงผอม สุขภาพแข็งแรงดี โรคผิวหนังหายแล้ว - ด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กมีอารมณ์ดีขึ้น และลดความรุนแรงทางอารมณ์ลง จิตใจอ่อนไหว - ด้านสังคม เข้ากับสมาชิกในครอบครัวและคนทั่วไปได้ง่าย กล้าแสดงออก ช่างพูดช่างคุย ชอบกิจกรรมการแสดงต่างๆ - ด้านสติปัญญา เป็นเด็กที่มีสติปัญญาดี ค่อนข้างฉลาด ผลการเรียนดีมาก เป็นตัวแทนของโรงเรียนในการเข้าแข่งขัน

นิคมสร้างตนเองโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู

เด็กหญิงมุกลัดดา นามสกุล นิสิตา เริ่มรับเด็กเข้าอุปการะเมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2542

ประวัติเด็ก	ประวัติครอบครัว
<ul style="list-style-type: none"> - วัน เดือน ปี เกิด 12 มกราคม 2535 อายุ 10 ปี 2 เดือน - บิดา ชื่อ นายแดง นิสิตา มารดา ชื่อ นางกิ่งดาว นิสิตา - ภูมิลำเนา จังหวัดอุดรธานี - รับเด็กเข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์เด็กหญิงจังหวัดอุดรธานี เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2541 เนื่องจากครอบครัวยากจน - ระดับการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 3 	<p>เด็กเป็นบุตรคนที่ 3 ในจำนวนบุตร 4 คน บิดาถึงแก่กรรม มารดาแต่งงานใหม่และมีบุตรด้วยกันอีก 1 คน ต่อมาสามีใหม่ทอดทิ้ง มารดาประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป รายได้ไม่เพียงพอจึงติดต่อนำบุตรทั้ง 4 เข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์เด็กหญิงจังหวัดอุดรธานี และเด็กชายบ้านหนองคาย</p>

พัฒนาการเด็ก

เด็กเข้ารับการอุปการะในสถานสงเคราะห์	เด็กเข้ารับการอุปการะในครอบครัว
<ul style="list-style-type: none"> - ด้านสุขภาพร่างกาย เด็กมีสุขภาพแข็งแรง รูปร่างผอมบาง รับประทานอาหารได้ค่อนข้างน้อย - ด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นเด็กขี้แอมใส ชอบสนุกสนานอารมณ์ดี ไม่มีปัญหาทางอารมณ์ - ด้านสังคม เด็กชอบเล่นคนเดียว ไม่ค่อยมีกลุ่มเพื่อน ช่วยเหลือตนเองได้น้อย ไม่ค่อยกล้าแสดงออกและจะกลัวคนแปลกหน้า - ด้านสติปัญญา เด็กค่อนข้างฉลาด สนใจสิ่งแปลกใหม่ เรียนรู้เร็ว 	<ul style="list-style-type: none"> - ด้านสุขภาพร่างกาย สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง รับประทานอาหารได้มากขึ้น น้ำหนักเพิ่มขึ้น ไม่เจ็บป่วยด้วยโรคร้ายแรง - ด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กช่างคุยขึ้น ขี้แอมใส กล้าแสดงออก เอาแต่ใจตนเองบ้างเป็นบางครั้ง - ด้านสังคม เด็กเริ่มปรับตัวและเข้ากับคนทั่วไปได้ดีขึ้น โดยเฉพาะสมาชิกในครอบครัว ช่วยเหลือตนเองได้พอสมควร สามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจน ชอบเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และชอบร้องรำทำเพลง - ด้านสติปัญญา เด็กมีสติปัญญาดี ค่อนข้างฉลาด ชอบวาดรูประบายสี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

นิคมสร้างตนเองโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู

เด็กหญิงโสภา นามสกุล รัมย์สันเทียะ เริ่มรับเด็กเข้าอุปการะเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2543

ประวัติเด็ก	ประวัติครอบครัว
<ul style="list-style-type: none"> - รับ เดือน ปี เกิด 9 มีนาคม 2535 อายุ 10 ปี - บิดา ชื่อ นายเลิง นาคณาปา มารดา ชื่อ นางสาวกาญจนา รัมย์สันเทียะ - ภูมิลำเนา จังหวัดอุดรธานี - รับเด็กเข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์เด็กหญิงจังหวัดอุดรธานี เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2541 เนื่องจากมารดาเป็นผู้รับการสงเคราะห์ - ระดับการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 3 	<p>เด็กชายนี้ มารดาเป็นผู้รับการสงเคราะห์ในศูนย์สงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพสตรีบ้านนาวิสัย บิดาและมารดาแยกทางกัน มารดาพาเด็กเร่ร่อนขอทานตามที่ต่าง ๆ ไม่สนใจดูแลเด็ก ศูนย์สงเคราะห์ฯ จึงได้รับตัวมารดาเด็กเข้าอุปการะและส่งเด็กเข้ารับการสงเคราะห์ที่สถานสงเคราะห์เด็กหญิงจังหวัดอุดรธานี</p>

พัฒนาการเด็ก

เด็กเข้ารับการอุปการะในสถานสงเคราะห์	เด็กเข้ารับการอุปการะในครอบครัว
<ul style="list-style-type: none"> - ด้านสุขภาพร่างกาย เป็นเด็กรูปร่างผอม รับประทานอาหารน้อย แต่สุขภาพแข็งแรง ไม่เจ็บป่วยร้ายแรง - ด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นเด็กเรียบร้อย หุตน้อย ชอบเก็บตัวมาก ไม่พูดคุยกับคนไม่คุ้นเคย - ด้านสังคม เด็กชอบเล่นคนเดียว เงียบเหงา ไม่ค่อยคุยถึงกับใคร และไม่ยอมสมาคมกับคนแปลกหน้า ไม่กล้าแสดงออก - ด้านสติปัญญา เด็กมีสติปัญญาดี ก่อนข้างฉลาด ผลการเรียนดี 	<ul style="list-style-type: none"> - ด้านสุขภาพร่างกาย เด็กเจริญเติบโตขึ้น รับประทานอาหารได้มากขึ้น น้ำหนักตัวเพิ่มขึ้น ช้วนขึ้นบ้างเล็กน้อย สุขภาพแข็งแรง - ด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กอารมณ์ดีขึ้นมาก ช่อนโยน แต่ไม่ค่อยรำเริงแจ่มใส เป็นผู้ใหญ่เกินตัว ยังพูดน้อยอยู่ - ด้านสังคม เด็กปรับตัวได้ดีขึ้น เข้ากับกลุ่มเพื่อนฝูงได้ เป็นผู้ใหญ่เกินตัว รู้จักหน้าที่และมีความรับผิดชอบช่วยเหลือผู้อุปการะในเรือนบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ ดีมาก พฤติกรรมกลัวคนแปลกหน้าน้อยลง - ด้านสติปัญญา เด็กมีสติปัญญาดี ผลการเรียนดีมาก สนใจการเรียน ชอบวาดภาพ (เคยได้รับรางวัลประกวดภาพวาดวันแม่)

นิคมสร้างตนเองพระพุทธรบาท จังหวัดสระบุรี

เด็กหญิงแสงเดือน ชฎาทอง เริ่มรับเด็กเข้าอุปการะเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2543

ประวัติเด็ก	ประวัติครอบครัว
<ul style="list-style-type: none">- วัน เดือน ปี เกิด 1 มกราคม 2538- อายุ 7 ปี 2 เดือน- บิดา ชื่อ นายเกลี้ยง ชฎาทอง- มารดา ชื่อ ไม่ปรากฏชื่อ- ภูมิลำเนา จังหวัดสมุทรปราการ- รับเด็กเข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อน รังสิต เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2540 เนื่องจากเด็กถูกทอดทิ้ง- ระดับการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 1	เด็กรายนี้ถูกทอดทิ้งให้เร่ร่อนขอทานที่อำเภอ พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ บิดามีอาชีพเก็บรถสามล้อรับจ้าง มารดาไม่ปรากฏ จังหวัดสมุทรปราการ ส่งเด็กเข้ารับการอุปการะที่สถานสงเคราะห์เด็กอ่อน รังสิต ซึ่งจากการติดต่อญาติไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดมาติดต่อขอรับเด็กไปอุปการะเลย

พัฒนาการเด็ก

เด็กเข้ารับการอุปการะในสถานสงเคราะห์	เด็กเข้ารับการอุปการะในครอบครัว
<ul style="list-style-type: none">- ด้านสุขภาพร่างกาย เด็กมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ไม่เคยเจ็บป่วย เป็นไข้หวัดบางครั้ง รับประทานอาหารได้น้อย- ด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นเด็กที่เอาแต่ใจตนเอง เหนงหงอย ซึมไม่ค่อยพูด เป็นเด็กว่าง่าย ไม่ร่าเริงเท่าที่ควร- ด้านสังคม เป็นเด็กที่เข้ากับเพื่อนได้บางคน แต่กับคนแปลกหน้าจะกลัวและไม่พูดด้วย ไม่ค่อยช่วยเหลือตนเอง- ด้านสติปัญญา สติปัญญาปานกลาง ไม่ค่อยพูดจาโต้ตอบกับใคร	<ul style="list-style-type: none">- ด้านสุขภาพร่างกาย สุขภาพร่างกายแข็งแรง เจริญเติบโตตามวัย รับประทานอาหารเก่งขึ้น น้ำหนักขึ้นเล็กน้อย- ด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กร่าเริงแจ่มใสขึ้นมาก อารมณ์ดีไม่หงอยเหงา เหมือนแต่ก่อน ชอบร้องรำทำเพลง ควบคุมอารมณ์ได้ดี- ด้านสังคม เด็กเข้าเพื่อน ๆ และสมาชิกในครอบครัวได้ดีขึ้น ช่วยเหลือผู้อุปการะในกิจวัตรประจำวันได้ดีขึ้น ประจบและเอาใจผู้อุปการะมาก กลัวคนแปลกหน้าน้อยลง- ด้านสติปัญญา สติปัญญาปานกลาง พูดจาจะฉานขึ้น ได้ตอบกับผู้อื่นรู้เรื่อง

นิคมสร้างตนเองพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี

เด็กหญิงนุช นามสกุล คุ่มเนตร เริ่มรับเด็กเข้าอุปการะเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2544

ประวัติเด็ก	ประวัติครอบครัว
<ul style="list-style-type: none"> - วัน เดือน ปี เกิด 3 สิงหาคม 2539 อายุ 6 ปี 7 เดือน - บิดา ชื่อ นายขวัญเมือง บุญสม มารดา ชื่อ นางนาตยา บุญสม - ภูมิลำเนา จังหวัดกาญจนบุรี - รับเด็กเข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนรังสิต เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2541 เนื่องจากเด็กถูกทอดทิ้ง - ระดับการศึกษา ชั้นอนุบาล 	<p>เด็กมีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดกาญจนบุรี บิดาไม่ปรากฏ มารดาเด็กมีอาการคลุ้มคลั่ง ทำร้ายร่างกายเด็ก จึงได้นำเอาเด็กแยกจากมารดา และส่งเด็กเข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนรังสิต</p>

พัฒนาการเด็ก

เด็กเข้ารับการอุปการะในสถานสงเคราะห์	เด็กเข้ารับการอุปการะในครอบครัว
<ul style="list-style-type: none"> - ด้านสุขภาพร่างกาย สุขภาพร่างกายโดยทั่วไปสมบูรณ์แข็งแรง ไม่มีโรคประจำตัวร้ายแรง - ด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นเด็กร่าเริงแจ่มใส บางครั้งจะซึ่มเศร้า เขาแต่ใจตนเองและคุยเก่ง - ด้านสังคม เป็นเด็กที่ชอบเล่นกับเพื่อน ๆ เข้ากับคนทั่วไปได้ดี จะกลัวและไม่ค่อยกลัวพูดกับคนแปลกหน้า ช่วยเหลือตนเองได้ดี - ด้านสติปัญญา เป็นเด็กที่ฉลาด พูดจาจะฉาน 	<ul style="list-style-type: none"> - ด้านสุขภาพร่างกาย เด็กมีการเจริญเติบโตตามวัย ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงดี ผิวขาวขึ้น หน้าตาดี ไม่ค่อยเจ็บป่วย - ด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กมีอารมณ์ดีขึ้นมากรข้างพูด ข้างคุย ข้างประจบ - ด้านสังคม เด็กเข้ากับทุกคน รวมทั้งสมาชิกในครอบครัวได้ดี เอาใจผู้อุปการะเก่ง ชอบแต่งตัว กล้าแสดงออก แต่ยังคงกลัวคนแปลกหน้าอยู่บ้าง - ด้านสติปัญญา เด็กมีสติปัญญापานกลาง ฉลาดทันคน สามารถโต้ตอบกับคนทั่วไปได้ดี

5. ผลการดำเนินงานโครงการครอบครัวอุปการะ

จากการดำเนินโครงการครอบครัวอุปการะ ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2542-2544 นั้น พบว่าประสบผลสำเร็จเป็นอย่างมาก ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์ต่อทั้งตัวเด็กเอง ชุมชน ตลอดจนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนี้

1) ด้านเด็ก

- เด็กในสถานสงเคราะห์ได้มีโอกาสใช้ชีวิตและเจริญเติบโต รวมทั้งผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากครอบครัวและชุมชนในละแวกใกล้เคียง ซึ่งเป็นโอกาสอันดียิ่งของเด็กในสถานสงเคราะห์ที่ตามปกติแล้วจะมีชีวิตที่แตกต่างจากเด็กโดยทั่วไป เพราะต้องเจริญเติบโตภายใต้กฎระเบียบที่เข้มงวด สำหรับคนหนุ่มมากในสถานสงเคราะห์ ไม่มีพ่อแม่คอยให้ความรักความอบอุ่นและดูแลเอาใจใส่ ไม่เคยใช้ชีวิตและเติบโตท่ามกลางสังคมจริงๆ ขาดทักษะการใช้ชีวิตในหลายๆ ด้าน เมื่อเด็กมาเข้าโครงการครอบครัวอุปการะแล้วก็เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและความรู้สึก คือ ได้รับความรักความอบอุ่นจากครอบครัวสมาชิกนิคมมีการปรับตัวให้เข้ากับสมาชิกในครอบครัว เด็กๆ ในละแวกใกล้เคียง และเพื่อนร่วมชั้นเรียน รวมทั้งครูในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี ได้รับการยอมรับจากครอบครัวสมาชิกนิคมและชุมชนที่อาศัยอยู่ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในชุมชน ทำให้รู้จักการรับและในขณะเดียวกันก็รู้จักการให้ด้วย โดยแสดงออกด้วยการรู้จักช่วยเหลือครอบครัว เช่น ช่วยให้อาหารไก่ เก็บไข่ไก่ เป็นต้น

- เด็กได้รับสิทธิพื้นฐาน 4 ประการ ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก คือ

1. สิทธิที่จะมีชีวิต ซึ่งสามารถขยายความได้ ดังนี้

- สิทธิอยู่รอด สิทธิในบริการสาธารณสุข มาตรฐานความเป็นอยู่ การประกันสังคม สิทธิพื้นฐานทางกฎหมาย สิทธิความเป็นพลเมือง มีชื่อ มีทะเบียนบ้าน มีสัญชาติ

2. สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง ปลอดภัยจากการถูกเอาเปรียบหรือทารุณกรรม การทารุณโหดร้าย ในภาวะความยากลำบากที่จะอยู่ในสังคม

3. สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา เช่น ได้รับการศึกษา การฝึกอบรม
นันทนาการ สุนทรียภาพ วัฒนธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม สิทธิมนุษยชน
สิ่งแวดล้อม

4. สิทธิในการมีส่วนร่วม สามารถแสดงความคิดเห็น กล้าแสดง
ออก รู้จักแสวงหาข่าวสารข้อมูล เสริมสร้างความคิด มีมโนธรรม ร่วมในกิจกรรมศาสนา
เรียนรู้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและการเมือง การปกครองพื้นฐานตามความเหมาะสม
แก่วัย

2) ด้านชุมชน

- ชุมชนได้ตระหนักในปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้น เข้ามีส่วนร่วมในการ
แบ่งเบาปัญหาเหล่านั้น พร้อมทั้งช่วยกันสร้างเสริมสังคมที่ดี แล้วยังช่วยแบ่งเบาภาระ
รับผิดชอบของภาครัฐ โดยครอบครัวสมาชิกนิคมที่เข้าร่วมโครงการฯ รับเด็กจากสถาน
สงเคราะห์ไปเลี้ยง มีได้หวังผลตอบแทน เพียงแต่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐในบางส่วน
ตามความจำเป็น ทำให้เกิดจิตสำนึกทัศนคติที่ดีในการช่วยเหลือผู้อื่น โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งผู้ที่อ่อนแอกว่า

3) หน่วยงานของรัฐ

- ได้มีการประสานการทำงานร่วมกัน โดยระดมทรัพยากรต่างๆ
ในด้านความรู้ทางทฤษฎี การบริหารจัดการ การฝึกอบรมของภาครัฐทั้งภายในและ
ภายนอกหน่วยงาน เช่น หน่วยงาน ด้านสาธารณสุข บุคลากรในโรงเรียน ซึ่งเป็นการ
ประสานการทำงานในสหวิชาชีพ ในอันที่จะให้บริการสวัสดิการของรัฐสู่ประชาชนได้
อย่างกว้างขวางและทั่วถึง นอกจากนี้ยังเป็นการลดภาระของรัฐในหลายๆ ด้าน อาทิ
ลดจำนวนเด็กในสถานสงเคราะห์ ตลอดจนค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับตัวเด็กและบุคลากรที่จะ
ต้องดูแลเด็กอีกด้วย

4) หน่วยงานภาคเอกชน

- หน่วยงานภาคเอกชนได้มีส่วนร่วมและตระหนักในความรับผิดชอบต่อ
ต่อสังคม ร่วมมือกันสร้างสรรสังคมที่ดี มีการสร้างประสานหน่วยงานเครือข่าย องค์การ
มูลนิธิในด้านต่าง ๆ อาทิ การบริหารจัดการ การระดมทรัพยากร และการฝึกอบรมความ
รู้ในด้านต่าง ๆ

6. ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

1) การสร้างความเข้าใจ จำเป็นต้องมีการสร้างความเข้าใจให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโครงการอย่างชัดเจนในทุกๆ หน่วยงาน ทั้งหน่วยงานในนิคมสร้างตนเอง สถานสงเคราะห์ หรือโรงเรียน เพื่อให้การดำเนินโครงการไปได้อย่างราบรื่น เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทุกคนสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาได้อย่างทันท่วงที นอกจากนี้ยังต้องสามารถชี้แจงรายละเอียดต่าง ๆ ต่อชุมชนได้อย่างถูกต้องและชัดเจน นอกจากนี้ยังต้องสร้างความเข้าใจต่อครอบครัวผู้อุปการะ และชุมชน โดยเฉพาะรายละเอียดและวัตถุประสงค์ของโครงการว่า การนำเด็กมาอยู่กับครอบครัวอุปการะนั้น เป็นการเตรียมความพร้อมให้เด็กก่อนที่จะนำเด็กสู่ครอบครัวที่แท้จริงหรือครอบครัวบุญธรรมที่มีความประสงค์จะขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

2) เด็กเกิดความสับสนในสัมพันธภาพระหว่างครอบครัวเดิมและครอบครัวอุปการะ เนื่องจากครอบครัวเดิมยังคงมีความผูกพันและติดต่อกันอยู่ ทำให้เกิดความสับสนในจิตอันเป็นรากฐานของการสร้างความมั่นคงและเข้มแข็งของการพิจารณาตนเองต่อไป

3) เมื่อเด็กออกจากสถานสงเคราะห์สู่ครอบครัวอุปการะในนิคมฯ เด็กต้องมีการปรับตัวมาก ซึ่งจะส่งผลทำให้เด็กบางคนมีพฤติกรรมแปลกๆ เช่น หวาดกลัวคนแปลกหน้า ก้าวร้าว กลัวรถ กินแมลงต่างๆ ฯลฯ หรืออาจมีพฤติกรรมที่ตรงกันข้าม เช่น ชอบเข้าหาคนแปลกหน้า เป็นต้น

3.2 การสรุปผลงานวิจัยเกี่ยวกับโครงการ

โดยนำเสนอผลงาน จำนวน 2 ผลงานวิจัย ดังนี้

1) เอกสารงานวิจัยการพัฒนางาน ครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองของนางสมยศวดี ชัดัตตริย์

การศึกษามีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกครอบครัวอุปการะ สมาชิกในชุมชนและเจ้าหน้าที่โครงการครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองที่มีต่อ

- แนวคิดครอบครัวอุปการะ
- การดำเนินงานครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง
- ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง

ประชากรที่ศึกษา

1. สมาชิกครอบครัวอุปการะ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 25-39 ปี สมรสแล้ว จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีบุตรประมาณ 2 คน และมีภาระหน้าที่เลี้ยงดูครอบครัวประมาณ 4-6 คน ประสงค์จะรับเด็กอุปการะอายุประมาณ 3-5 ขวบ มีระยะเวลาที่อุปการะต่ำกว่า 6 เดือน

2. สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุสมาชิกในชุมชนอยู่ระหว่าง 30-39 ปี สมรสแล้ว ระดับการศึกษาจบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นเพื่อนบ้านของสมาชิกครอบครัวอุปการะ ระยะเวลาอาศัยในหมู่บ้าน 20 ปี ขึ้นไป

3. เจ้าหน้าที่ โครงการครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 40-49 ปี สมรสแล้ว ระดับการศึกษาสูงสุดส่วนใหญ่จบระดับปริญญาตรี รับผิดชอบโครงการฯ มากกว่า 1 ปี ขึ้นไป

4. ทั้งหมดจำนวน 3 กลุ่ม รวม 107 คน ศึกษาในพื้นที่เขตพื้นที่นิคมสร้างตนเองโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู และเขตพื้นที่นิคมสร้างตนเองเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

ผลการศึกษาพบว่า

1. แนวความคิดเห็นที่มีต่อวัตถุประสงค์การดำเนินงานครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง ส่วนใหญ่ประชากรเห็นด้วยอย่างยิ่งกับวัตถุประสงค์โครงการ คือ

- ประสงค์ที่จะจัดหาครอบครัวสมาชิกนิคมสร้างตนเอง ทำหน้าที่ครอบครัวอุปการะให้แก่เด็กสามารถพึ่งตนเองได้ในอนาคต

- กระตุ้นให้ชุมชนในนิคมสร้างตนเอง มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการช่วยเหลือผู้ ช่วยสอดส่องดูแล คุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กที่นำไปฝากไว้ในครอบครัวอุปการะ
- พัฒนารูปแบบการเลี้ยงดูเด็กไปเป็นแบบครอบครัวอุปการะที่อบอุ่นมากกว่าจะอยู่รวมกันอย่างแออัดในสถานสงเคราะห์ สามารถเป็นตัวอย่งนำไปขยายผลในชุมชนอื่นๆได้ต่อไป
- เป็นการประหยัดงบประมาณค่าเลี้ยงดูเด็ก ลดภาระค่าใช้จ่ายในการจ้างบุคลากรรวมทั้งลดภาระค่าสาธารณูปโภคอื่น ๆ ที่สถานสงเคราะห์จะต้องจ่าย
- เป็นการประสานงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและองค์กรเอกชน โดยมีเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ ผู้นำชุมชน และองค์กรเอกชนในพื้นที่ ร่วมรับผิดชอบดูแลการดำเนินงานในพื้นที่เป้าหมาย

2. วิธีการดำเนินงานครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองมีความประสงค์ที่จะ

- ให้มีการประชาสัมพันธ์งานครอบครัวอุปการะ โดยจัดประชุมสมาชิกนิคมสร้างตนเอง การเชิญผู้นำชุมชนมาร่วมรับฟังทุกครั้งที่มีการประชุม การให้บัณฑิตอาสาช่วยเผยแพร่ข้อมูลงานครอบครัวอุปการะให้แก่สมาชิกนิคมสร้างตนเอง และการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อในรูปแบบต่าง ๆ ให้คนในสังคมได้รับรู้มากยิ่งขึ้น
- การเตรียมชุมชน การให้ชุมชนได้ทราบบทบาทของตนเองในการดำเนินงานครอบครัวอุปการะ การเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานครอบครัวอุปการะ และการจัดประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินงานครอบครัวอุปการะให้กับผู้นำชุมชน และสมาชิกนิคมสร้างตนเองพร้อมทั้งสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและครอบครัวที่อยู่ในชุมชน และการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องเกี่ยวกับเด็กถูกทอดทิ้งเด็กกำพร้า ทำให้ชุมชนรับรู้และมีส่วนร่วมช่วยเหลือเลี้ยงดูเด็กกำพร้ามากขึ้น
- การเตรียมบุคลากร ในการจัดอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่โครงการครอบครัวอุปการะ จัดให้เจ้าหน้าที่ไปศึกษาดูงานครอบครัวอุปการะของหน่วยงานเอกชนจะช่วยให้เจ้าหน้าที่ได้รับความรู้ ความเข้าใจงานครอบครัวอุปการะมากยิ่งขึ้น

ขึ้น การจัดประชุมเจ้าหน้าที่สถานสงเคราะห์เด็กเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับการดำเนินงานครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง และการจัดประชุมเจ้าหน้าที่นิคมสร้างตนเองให้รับทราบบทบาทใหม่เกี่ยวกับการดำเนินงานครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง

- **การคัดเลือกครอบครัว** การเยี่ยมบ้านครอบครัวที่ประสงค์จะขอรับอุปการะเด็ก ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการคัดเลือกครอบครัวที่ดีที่สุดการคัดเลือกที่มีความรู้ในการเลี้ยงดูเด็ก สมาชิกครอบครัวอุปการะจะต้องให้การยอมรับเด็กเป็นสมาชิกคนหนึ่ง ของครอบครัวและช่วยเหลือเด็กได้ ครอบครัวอุปการะไม่จำเป็นต้องมีฐานะทางเศรษฐกิจดีมาก แต่มีเวลาว่างพอที่จะเลี้ยงดูเด็ก และการสร้างความสัมพันธ์ของครอบครัวกับเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ควรให้ผู้นำชุมชนรับรองคุณสมบัติของครอบครัวด้วย

- **การเตรียมครอบครัว** วิธีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก พัฒนาการของเด็กแก่ครอบครัวอุปการะ การเชิญครอบครัวมาเยี่ยมเด็กในสถานสงเคราะห์ก่อนรับอุปการะ การให้ครอบครัวจัดเตรียมสถานที่เลี้ยงดูเด็ก และครอบครัวจะต้องมีการทำความเข้าใจกับสมาชิกในครอบครัวก่อนรับอุปการะเด็ก

- **การคัดเลือกเด็ก** วิธีการคัดเลือกเด็กที่บิดามารดาฐานะยากจนหรือเจ็บป่วยไม่สามารถให้การเลี้ยงดูเด็กได้ ควรมีโอกาสได้อยู่กับครอบครัวอุปการะหรือเด็กที่บิดามารดาต้องโทษ เป็นผู้รับการสงเคราะห์และเด็กที่ถูกทอดทิ้งไม่สามารถจัดหาครอบครัวบุญธรรมได้ เนื่องจากอายุเด็กมากควรมีโอกาสได้อยู่กับครอบครัวอุปการะมากที่สุด

- **การเตรียมตัวเด็ก** การเตรียมตัวเด็กโดยการเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการรักษาพยาบาลเด็ก ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะนิสัย อารมณ์และพฤติกรรมต่างๆ ที่เด็กแสดงออกในขณะที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติภูมิหลังของเด็ก และการให้เด็กได้พบกับครอบครัวอุปการะก่อนรับไปอยู่กับครอบครัวจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กและครอบครัว

- **การติดตามงาน** การติดตามงานโดยเจ้าหน้าที่จากสถานสงเคราะห์เด็กมีการติดตามเยี่ยมเด็กและครอบครัวอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับเจ้าหน้าที่

จากนิคมสร้างตนเอง การติดตามสัปดาห์ละ 1 ครั้ง จะเกิดผลดีแก่เด็กและครอบครัว การติดตามผลการดำเนินงานร่วมกันทั้งเจ้าหน้าที่ของสถานสงเคราะห์เด็กและเจ้าหน้าที่นิคมสร้างตนเอง และคณะทำงานโครงการครอบครัวอุปการะควรมีการติดตามอย่างต่อเนื่อง

- การจ่ายค่าตอบแทนและบริการอื่นๆ การจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ครอบครัวอุปการะ จำนวน 2,000 บาท การสนับสนุนเครื่องอุปโภคบริโภคค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาเล่าเรียนของเด็ก การรักษาพยาบาลทั้งสถานพยาบาลของรัฐและเอกชนบริการที่ควรจัดให้แก่ครอบครัวอุปการะ ได้แก่ การจัดกิจกรรมให้ครอบครัวอุปการะได้พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และจัดให้มีนักสังคมสงเคราะห์ไปประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นที่ปรึกษาแก่ครอบครัวอุปการะได้ทันเหตุการณ์ ซึ่งประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าจะเกิดประโยชน์กับเด็กและครอบครัวอุปการะเป็นอย่างยิ่ง

3. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง ดังนี้

- นิคมสร้างตนเองขาดบุคลากรตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์
- โครงการครอบครัวอุปการะในนิคมฯ ยังไม่ได้รับการสนับสนุนค่าพาหนะเด็ก กรณีนำเด็กไปโรงพยาบาล และค่าตอบแทนที่ให้แก่ครอบครัวอุปการะยังน้อยเกินไป
- การติดตามงานครอบครัวอุปการะ เนื่องจากระยะทางระหว่างสถานสงเคราะห์กับครอบครัวอุปการะอยู่ห่างกันมาก ต้องใช้เวลาการเดินทางมากทำให้การติดตามสามารถทำได้ไม่เต็มที่
- การประชาสัมพันธ์งานครอบครัวอุปการะ ยังไม่กว้างขวางและยังขาดความต่อเนื่อง
- ด้านชุมชน ประชากรส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานโครงการครอบครัวอุปการะอย่างดีพอ และผู้นำชุมชนยังไม่ให้ความสนใจและความสำคัญเกี่ยวกับงานครอบครัวอุปการะอย่างจริงจัง

- ด้านครอบครัวที่รับเด็กไปอุปการะ ยังไม่เข้าใจพื้นฐานของเด็กที่มา จากสถานสงเคราะห์ดีพอ และไม่ให้เวลากับเด็กในการปรับตัวเพื่อที่จะอยู่ร่วมกันได้ รวมทั้งครอบครัวยังขาดความรู้ด้านพัฒนาการเด็ก

- ด้านตัวเด็ก เนื่องจากการให้ข้อมูลภูมิหลังเกี่ยวกับตัวเด็ก การเตรียมความพร้อมของเด็กก่อนไปอยู่กับครอบครัวอุปการะยังไม่ดีพอจึงทำให้เด็กต้องใช้ เวลามากในการปรับตัวของเด็กกับครอบครัว สรุปโดยส่วนใหญ่เด็กสามารถปรับตัวได้ มีส่วนน้อยที่ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับครอบครัวได้

ทั้งนี้ผู้ศึกษาวิจัยได้แสดงความคิดเห็นในด้านต่างๆ สรุปสาระได้ คือ

- ควรมีการจัดตั้งงบประมาณค่าตอบแทนในการเลี้ยงดูเด็กไว้รองรับการ ดำเนินงานตามโครงการครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง เพื่อให้โครงการ ดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง

- ควรส่งเสริมให้มีโครงการนำเด็กในสถานสงเคราะห์ไปเลี้ยงดูอยู่ใน ครอบครัวอุปการะช่วงปิดภาคเรียน เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้การใช้ชีวิต อยู่กับครอบครัวถึงแม้จะเป็นระยะสั้นก็ตาม เด็กจะได้รับประสบการณ์ที่น่าประทับใจ

- ควรส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินงาน ครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง เช่น สนับสนุนค่าตอบแทนผู้ดูแลเด็ก สนับสนุน การพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังเป็นการขยายโอกาสให้กับเด็กได้รับการเลี้ยงดูอยู่ในครอบครัวมากขึ้น

- ให้มีนักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยาไว้ประจำที่นิคมสร้างตนเอง ซึ่งดำเนินงานตามโครงการครอบครัวอุปการะ เพื่อให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางแก้ไข ปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กแก่ครอบครัวอุปการะอย่างใกล้ชิด เป็นการส่งเสริม สวัสดิภาพให้เด็กอยู่ในครอบครัวอุปการะได้อย่างมีความสุข

- ให้คณะทำงานโครงการครอบครัวอุปการะศึกษาเกณฑ์มาตรฐาน ค่าตอบแทนในการเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวอุปการะให้เหมาะสมและเพียงพอกับภาวะ เศรษฐกิจในปัจจุบัน

- ให้เจ้าหน้าที่ของสถานสงเคราะห์เด็กซึ่งรับผิดชอบโครงการครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง ศึกษาข้อตกลงระหว่างกรมประชาสงเคราะห์กับครอบครัวอุปการะเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายสำหรับเด็กที่ไปอยู่กับครอบครัวอุปการะให้ชัดเจน เช่น ค่าพาหนะนำเด็กไปโรงพยาบาล ค่ารักษาพยาบาลของเด็ก ค่าใช้จ่ายในการศึกษา เป็นต้น เพื่อให้การสนับสนุนเป็นไปตามข้อตกลง

- ให้คณะทำงานโครงการครอบครัวอุปการะจัดระบบการติดตามและขั้นตอนการติดตาม ตลอดจนการบันทึกข้อมูลการติดตามให้เป็นมาตรฐานเดียวกันเพื่อประโยชน์ในการขยายผลต่อไป พร้อมทั้งมีการวางแผนการติดตามทั้งระยะสั้น และระยะยาว เพื่อวัดผลความก้าวหน้าของการดำเนินงานตามโครงการ โดยมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

- แต่งตั้งคณะทำงานจากส่วนกลางที่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นคณะทำงานโครงการครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง เพื่อทำหน้าที่ประเมินผลโครงการครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองโดยเฉพาะ เพื่อใช้ผลการประเมินมาเป็นข้อมูลในการพัฒนางานครอบครัวอุปการะให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

- ให้คณะทำงานโครงการครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองทำความเข้าใจกับครอบครัวอุปการะเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน รวมทั้งข้อตกลงระหว่างกรมประชาสงเคราะห์กับครอบครัวเกี่ยวกับการดูแลเด็กให้ชัดเจน และการคัดเลือกครอบครัวให้คำนึงถึง คุณภาพและเจตนาของครอบครัวที่ยึดประโยชน์ของเด็กเป็นด้านหลัก

- ประชาสัมพันธ์งานครอบครัวอุปการะโดยใช้สื่อต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เพื่อให้ประชาชนเข้าใจถึงแนวคิดงานครอบครัวอุปการะ และเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการพัฒนางานครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง

2) เอกสารงานวิจัยครอบครัวอุปการะในภาพรวมของกรมประชาสงเคราะห์ของนางวิสา เบ็ญจะมโน ในการศึกษาวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

- ลักษณะการดำเนินงานครอบครัวอุปการะในภาพรวมของกรมประชาสงเคราะห์
- ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานครอบครัวอุปการะ
- ผลการดำเนินงานครอบครัวอุปการะในภาพรวมของกรมประชาสงเคราะห์

มีขอบเขตการศึกษาการดำเนินงานครอบครัวอุปการะในลักษณะภาพรวมของกรมประชาสงเคราะห์ด้าน

- การดำเนินงานครอบครัวอุปการะของงานฝากเลี้ยงเด็กตามบ้านของสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น
- การดำเนินงานครอบครัวอุปการะตามโครงการครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง มีสถานสงเคราะห์ดำเนินงาน 6 แห่ง ประกอบด้วย
 - สถานสงเคราะห์เด็กบ้านแคนทอง จังหวัดขอนแก่น
 - สถานสงเคราะห์เด็กหญิงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุดรธานี
 - สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
 - สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพญาไท กรุงเทพมหานคร
 - สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนรังสิต จังหวัดปทุมธานี
 - สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
- การดำเนินงานครอบครัวอุปการะตามโครงการบ้านเล็กชุมชนรักและโครงการปันรัก ของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์

แนวทางการศึกษามีกรอบแนวคิดด้าน

- จัดสวัสดิการเด็กแบบครอบครัวอุปการะ
- การใช้ครอบครัวเป็นพื้นฐาน
- ใช้ชุมชนเป็นพื้นฐาน
- การจัดการสาธารณะใหม่
- ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการจ้างเหมาบริการ

- นโยบายการปฏิรูประบบราชการ
- นโยบายกรมประชาสงเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานครอบครัวอุปการะของกรมประชาสงเคราะห์ มีการดำเนินงานเป็น 2 รูปแบบ คือ

- แบบที่ 1 การดำเนินงานครอบครัวอุปการะ ภายใต้ระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กแบบครอบครัวอุปถัมภ์ พ.ศ.2528 หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง คือ งานฝากเลี้ยงเด็กตามบ้าน กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น เป็นบริการที่กรมประชาสงเคราะห์จัดให้แก่เด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้ง และเด็กที่ประสบปัญหาทางครอบครัว เนื่องจากไม่สามารถอยู่ร่วมกับบิดามารดา หรือผู้ปกครอง หรือญาติพี่น้องในครอบครัวของตนเองได้ ด้วยเหตุจำเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น บิดามารดาต้องโทษ หรือเจ็บป่วย หรือยากจนไม่สามารถให้การเลี้ยงดูเด็กได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กได้รับการเลี้ยงดูและเจริญเติบโตอยู่ในครอบครัวมากกว่าที่จะรับเข้ามาเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์ ซึ่งบรรยากาศที่อบอุ่นของครอบครัวทดแทนจะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาได้อย่างเป็นธรรมชาติและเหมาะสมกับวัยประเภทของครอบครัวอุปการะที่ได้ให้บริการอยู่ในปัจจุบัน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

(1) ครอบครัวอุปการะที่ได้รับเงินช่วยค่าเลี้ยงดูเด็กเป็นรายเดือน ๗ ละ 500 บาท ต่อเด็ก 1 คน เป็นครอบครัวที่เลี้ยงดูเด็กไว้เองโดยมีความสัมพันธ์เป็นญาติกับเด็ก แต่เด็กถูกบิดามารดาทอดทิ้ง

(2) ครอบครัวอุปการะที่ไม่ประสงค์จะขอรับเงินช่วยค่าเลี้ยงดูเด็ก ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่มีความพร้อมทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะมีจำนวนน้อยกว่าประเภทแรก

- แบบที่ 2 การดำเนินงานครอบครัวอุปการะโดยใช้วิธีการจ้างเหมาบริการเอกชนดำเนินการจ้างตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ.2535 และแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งกรมประชาสงเคราะห์ได้หาหรือแนวทางการเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายในการจ้างเอกชนดำเนินการเลี้ยงดูผู้รับบริการสงเคราะห์ประเภทต่างๆ จากกรมบัญชีกลางและกรมบัญชีกลางได้ตอบข้อหารือดังกล่าว ตามหนังสือ

ที่ กค 0526.5/3464 ลงวันที่ 16 สิงหาคม 2542 เป็นการดำเนินงานครอบครัว
อุปการะแบบใหม่ตามนโยบายการปฏิรูประบบราชการ โดยกรมประชาสงเคราะห์
ได้จัดทำโครงการนำร่องโดยใช้วิธีการจ้างเหมาบริการเอกชนใน 3 ลักษณะ คือ

1) โครงการครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง เป็นการจ้าง
เหมาสมาชิกนิคมสร้างตนเองเลี้ยงดูเด็ก โดยเริ่มแรกดำเนินงานในนิคม 2 แห่ง คือ

- จ้างสมาชิกในนิคมสร้างตนเองเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น
เลี้ยงดูเด็กจากสถานสงเคราะห์เด็กบ้านแคนทอง จังหวัดขอนแก่น

- จ้างครอบครัวสมาชิกในนิคมสร้างตนเองโนนสัง จังหวัด
หนองบัวลำภู เลี้ยงดูเด็กจากสถานสงเคราะห์เด็กหญิงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
จังหวัดอุดรธานี โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ประมาณปี 2543 เป็นต้นมา และต่อมามี
การขยายการดำเนินงานไปยังนิคมต่างๆ อีก 6 แห่ง ได้แก่

- นิคมสร้างตนเองลพบุรี จ้างสมาชิกนิคมเลี้ยงดูเด็กในความ
อุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนปากเกร็ด

- นิคมสร้างตนเองพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี จ้างสมาชิก
นิคมสร้างตนเอง เลี้ยงดูเด็กในความอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนรังสิต

- นิคมสร้างตนเองทุ่งโพธิ์ทะเล จังหวัดกำแพงเพชร จ้างสมาชิก
นิคมสร้างตนเองเลี้ยงดูเด็กในความอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด

- นิคมสร้างตนเองบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก จ้างสมาชิกนิคม
สร้างตนเอง เลี้ยงดูเด็กในความอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพญาไท

- นิคมสร้างตนเองห้วยหลวง จังหวัดอุดรธานี จ้างสมาชิกนิคม
สร้างตนเอง เลี้ยงดูเด็กในความอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กหญิงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
จังหวัดอุดรธานี

- นิคมสร้างตนเองเชียงพิณ จังหวัดอุดรธานี จ้างสมาชิกนิคม
สร้างตนเอง เลี้ยงดูเด็กในความอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กหญิงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
จังหวัดอุดรธานี

- งบการจ้างให้ครอบครัวอุปการะเด็ก จำนวน 118 คน

2) โครงการปันรัก เป็นการจ้างครอบครัวในชุมชนที่อยู่ในทางภาคเหนือ (จังหวัดเชียงใหม่) เลี้ยงดูเด็กของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ มีงบการจ้างครอบครัวให้อุปการะเด็ก จำนวน 54 คน

3) โครงการบ้านเล็กอุ่นรัก เป็นการจ้างสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชนที่จดทะเบียนกับกรมประชาสงเคราะห์ เลี้ยงดูเด็กโตเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ประมาณไม่เกิน 10 คน ของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันมีเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอยู่ในสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน จำนวน 42 คน

สำหรับการจ่ายค่าจ้างเลี้ยงดูเด็ก กรมประชาสงเคราะห์กำหนดอัตราค่าจ้างเลี้ยงดูเด็กคนละ 2,000 บาทต่อเดือน และสนับสนุนเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นสำหรับเด็ก ค่าใช้จ่ายในการศึกษาค่ารักษาพยาบาล โดยเบิกจ่ายจากงบประมาณประจำปีของกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น และขอรับการสนับสนุนจากองค์กรภาคเอกชนซึ่งจะเห็นได้ว่าภายใต้ระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กแบบครอบครัวอุปถัมภ์ พ.ศ.2528 พบว่าเด็กที่ประสบปัญหาทางครอบครัว บิดามารดาไม่สามารถเลี้ยงดูเด็กได้ แต่มีญาติพี่น้อง เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ป้า น้า อา สามารถที่จะให้การเลี้ยงดูเด็กได้โดยไม่ต้องส่งเด็กเข้าสถานสงเคราะห์ โดยกรมประชาสงเคราะห์จะสนับสนุนช่วยเหลือเลี้ยงดูเด็กได้ เพื่อแบ่งเบาภาระของครอบครัว ซึ่งการที่เด็กได้รับการเลี้ยงดูอยู่กับครอบครัวที่มีความสัมพันธ์เป็นญาติพี่น้องจะรู้สึกอบอุ่นมากกว่าที่จะได้รับการเลี้ยงดูอยู่ในสถานสงเคราะห์ สำหรับการให้บริการในลักษณะนี้ยังจำเป็นต้องมีอยู่ ปัจจุบันกรมประชาสงเคราะห์ให้การช่วยเหลือค่าเลี้ยงดูเด็กที่อยู่กับครอบครัวอุปการะ จำนวน 900 ราย และมีครอบครัวที่มีความพร้อมในการรับอุปการะเด็กโดยไม่รับเงินค่าเลี้ยงดู จำนวน 161 ราย (ข้อมูลจากฝ่ายการสงเคราะห์เด็ก กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น) สำหรับการดำเนินงานช่วยเหลือดังกล่าวมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณ เนื่องจากครอบครัวส่วนใหญ่ยังต้องการให้ภาครัฐช่วยเหลือค่าเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งมีผลมาจากสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน จึงดำเนินการได้ตามเป้าหมายที่ได้รับงบประมาณ นอกจากกรณีครอบครัวที่มีความพร้อมในการรับอุปการะเลี้ยงดูเด็ก โดยไม่รับเงินช่วยเหลือค่าเลี้ยงดู ก็จะสามารถทำให้เด็กถูกทอดทิ้งได้มีโอกาสได้อยู่กับครอบครัวมากขึ้น

สำหรับการจ้างเหมาบริการเอกชน ตามโครงการครอบครัวอุปการะใน นิคมสร้างตนเอง โครงการปิ่นรักและโครงการบ้านเล็กอุ้มรักนั้น สรุปได้ว่าเป็นโครงการ ที่ดี มีผลดีต่อเด็ก ต่อครอบครัว ผู้ขออุปการะเด็กต่อรัฐบาล และต่อชุมชน คือ

ด้านเด็ก

- เด็กได้รับการเลี้ยงดูในบรรยากาศของครอบครัว มีคนดูแลใกล้ชิดมากขึ้น เนื่องจากการเลี้ยงดูอยู่ในสถานสงเคราะห์ จะมีผู้ดูแลโดยเฉลี่ย 1 : 10 ขึ้นไป แต่การเลี้ยงดูในครอบครัวจะได้รับการเลี้ยงดูแบบตัวต่อตัว

- เด็กได้มีประสบการณ์ชีวิตมากกว่าเดิม มีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมอยู่กับ ครอบครัว และกิจกรรมในสังคมโดยทั่วไป

- การมีผู้ดูแลเด็กใกล้ชิด ทำให้มีโอกาสได้สัมผัสความรู้สึกนึกคิดของเด็ก สามารถกระตุ้นให้เด็กมีแรงจูงใจไม่ล้มเหลวมากขึ้น

- การวางแผนอนาคต วางแผนการศึกษา แนวทางประกอบอาชีพของเด็ก มีความชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากมีครอบครัวที่รับอุปการะเลี้ยงดูเข้ามาช่วยวางแผน อนาคตร่วมกับเด็ก

- เด็กได้มีโอกาสร่วมกำหนดแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนเองมากขึ้น

- เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมดีทุกด้าน

- เด็กมีความมั่นคงทางจิตใจมากขึ้น ในกรณีที่เป็นการเลี้ยงดูแบบ ครอบครัว ตัวต่อตัว เพราะได้สัมผัสกับผู้เลี้ยงดูคนเดิมตลอดเวลา 24 ชั่วโมง ซึ่งดีกว่า การมีพี่เลี้ยงหมุนเวียนมาเลี้ยงดูในแต่ละวัน

ด้านครอบครัวอุปการะที่อุปการะเด็ก

- ได้มีโอกาสเรียนรู้ทักษะการเลี้ยงดูเล็ก และร่วมพัฒนาการให้ดีขึ้น

- มีโอกาสได้พัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัว จากการร่วมกิจกรรมและ ทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของสถานสงเคราะห์

- มีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมกับผู้อุปการะเด็กคนอื่น ได้มีกิจกรรมสังคม ร่วมกับผู้อื่นมากขึ้น

- ได้รับเงินสนับสนุนค่าเลี้ยงดูเด็ก ค่าใช้จ่ายในการศึกษา ค่ารักษาพยาบาล และสนับสนุนเครื่องใช้ประจำตัวเด็กตามสมควร ไม่ทำให้ครอบครัวเดือดร้อน
- มีโอกาสได้ทำประโยชน์แก่สังคม โดยการอาสาสมัครเลี้ยงดูเด็กได้เรียนรู้อีกแง่มุมหนึ่งของชีวิต ทำให้เกิดความปิติและภาคภูมิใจในการทำความดีช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคม
- มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ได้เสนอแนวความคิดร่วมกันพัฒนาเด็ก ได้ใช้ศักยภาพของตนเอง ใช้ทรัพยากร ใช้องค์ความรู้ที่มีอยู่อย่างเต็มที่

ด้านรัฐบาล

- เป็นการสนองนโยบายรัฐบาลตามแนวทางการปฏิรูประบบราชการ สามารถลดค่าใช้จ่ายด้านบุคลากรภาครัฐในการบรรจุพี่เลี้ยงหรือผู้ดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์ โดยได้กำหนดค่าจ้างครอบครัวละ 2,000 บาทต่อเด็ก 1 คน ซึ่งโดยการคิดเฉลี่ยเปรียบเทียบเฉพาะค่าเลี้ยงดูเด็กเล็กจะสามารถลดค่าใช้จ่ายได้ประมาณปีละ 65,000 บาทต่อคนต่อปี
- สามารถลดค่าใช้จ่ายด้านสาธารณูปโภคอื่น ๆ ที่เด็กต้องเลี้ยงดูอยู่ในสถานสงเคราะห์
- เป็นการเสริมรายได้ให้ชุมชนและท้องถิ่น โดยเฉพาะครอบครัวสมาชิกนิคมสร้างตนเอง ซึ่งเป็นผู้รับบริการกลุ่มหนึ่งของกรมประชาสงเคราะห์
- เป็นการให้ทรัพยากรกำลังคนของหลายหน่วยงานในการประสานการทำงานร่วมกัน ได้อย่างคุ้มค่าในสภาวะวิกฤต
- ช่วยลดความแออัดของเด็กในสถานสงเคราะห์ และสอดคล้องกับมาตรฐานสากลที่เด็กควรจะได้รับ การเลี้ยงดูแบบครอบครัว จะทำให้ได้รับความรักความอบอุ่น และมีพัฒนาการตามวัยโดยธรรมชาติมากกว่าจะเลี้ยงดูเด็กอยู่ในสถานสงเคราะห์
- เป็นการช่วยให้กรมประชาสงเคราะห์สามารถรองรับเด็กที่มีปัญหาและจำเป็นต้องอยู่ในสถานสงเคราะห์ได้มากขึ้น
- รัฐได้สร้างการมีส่วนร่วมขององค์กรเครือข่ายในการปฏิบัติงานด้านการสงเคราะห์เด็ก ได้แก่ โรงเรียน วัด ชุมชน สถานีนอนามัย

ด้านชุมชน

- ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยดูแลคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่อยู่กับครอบครัวอุปการะทุกครอบครัวในชุมชน จะได้สัมผัสความรู้สึกเมตตา โอบอ้อมอารีต่อเด็กและคนในสังคม

- แสดงถึงความเข้มแข็งของคนในชุมชน ได้รับการพัฒนาขั้นพื้นฐานทุกด้าน เช่น ด้านสาธารณสุข ด้านสวัสดิการเด็กและครอบครัว ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ด้านสาธารณูปโภคที่จำเป็นและกิจกรรมสังคมโดยรวม

- เป็นการปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหาของการทอดทิ้งเด็ก และช่วยกันสอดส่องดูแลสมาชิกในชุมชน ส่งผลทางอ้อมให้ชุมชนได้เข้าใจถึงภารกิจหน้าที่ของกรมประชาสงเคราะห์ต่อการให้ความช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสได้ดียิ่งขึ้น

- เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับทราบและรับผิดชอบเกี่ยวกับปัญหาสังคมที่มีผลกระทบต่อโดยตรงกับเด็ก โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมคิดร่วมทำเสนอแนะความคิดเห็น

ข้อจำกัดในการดำเนินงานครอบครัวอุปการะโดยวิธีจ้างเหมาบริการ มีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณ เนื่องจากกรมประชาสงเคราะห์ได้ดำเนินการเป็นโครงการนำร่อง โดยใช้จ่ายจากเงินงบประมาณประจำปีที่ได้รับ และยังไม่มีการตั้งงบประมาณรองรับการดำเนินงานดังกล่าว

ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบายการบริหาร และการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูประบบราชการ ดังนี้คือ

- การดำเนินงานครอบครัวอุปการะตามระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กแบบครอบครัวอุปถัมภ์ พ.ศ. 2528 ควรมีการกระจายอำนาจให้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อนุมัติในการขอรับเด็กไปเลี้ยงดูแบบครอบครัวอุปการะ

- ควรมีการปรับปรุงอัตราค่าเงินช่วยเหลือค่าเลี้ยงดูเด็กให้เหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบัน

- ควรมีการจัดฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติงานครอบครัวอุปการะในสวนภูมิภาค เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

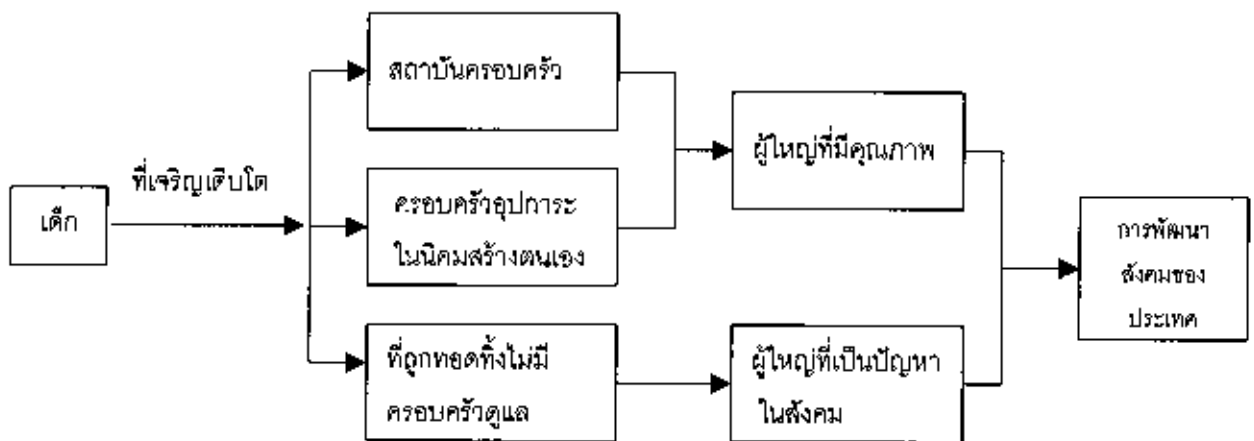
- ควรมีการทบทวนเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการดำเนินงานต่าง ๆ และจัดทำเป็นคู่มือการปฏิบัติงานครอบครัวอุปการะให้แก่เจ้าหน้าที่
- ควรมีการปรับปรุงระบบการให้บริการและขั้นตอนการดำเนินงานให้เกิดความคล่องตัว รวดเร็ว และทันต่อเหตุการณ์
- การขยายการดำเนินงานและการคัดเลือกครอบครัวอุปการะ ควรส่งเสริมและขยายพื้นที่ในนิคมสร้างตนเองที่มีความพร้อมในด้านบุคลากร ครอบครัวชุมชน โดยเฉพาะการคัดเลือกครอบครัวอุปการะควรดำเนินการอย่างรอบคอบ โดยให้คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการคัดเลือกตามหลักเกณฑ์ ซึ่งนับว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะมีผลต่อความสำเร็จของงานครอบครัวอุปการะ
- ควรผลักดันให้โครงการครอบครัวอุปการะ ซึ่งดำเนินการโดยวิธีจ้างเหมาบริการเอกชนให้เป็นโครงการตามแผนปฏิบัติงานประจำปี และมีการตั้งงบประมาณรองรับให้ชัดเจน
- ควรส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินงานครอบครัวอุปการะ เช่น สนับสนุนการพัฒนาบุคลากร สนับสนุนค่าตอบแทนเลี้ยงดูเด็ก เพื่อเป็นการขยายโอกาสให้กับเด็กได้รับการเลี้ยงดูอยู่ในครอบครัวมากขึ้น และเป็น การสร้างองค์กรเครือข่ายในการปฏิบัติงาน
- ควรประชาสัมพันธ์งานครอบครัวอุปการะ โดยใช้สื่อต่างๆ อย่างกว้างขวาง เพื่อให้ประชาชนเข้าใจถึงแนวคิดงานครอบครัวอุปการะ ซึ่งจะเป็น ประโยชน์ต่อการดำเนินงานครอบครัวอุปการะของกรมประชาสงเคราะห์

3.3 การนำเสนอความคิดเห็นด้านสาธารณะที่เกี่ยวกับครอบครัวอุปการะใน นิคมสร้างตนเองกับการพัฒนาสังคม

การดำเนินงานศึกษาประเด็นนี้ ผู้ศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย นี้จากแบบสอบถามและการสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มประชากรแบบสุ่มตัวอย่าง (Random Sampling) ในเขตกรุงเทพมหานคร และจังหวัดในปริมณฑล ณ กุมภาพันธ์ - มีนาคม พ.ศ.2545 ใกล้เคียง จำนวน 250 ตัวอย่าง ปรากฏว่ามีผู้ให้ข้อมูลตอบ

แบบสอบถามและให้ความคิดเห็น จำนวน 237 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 94.8% ซึ่งได้กำหนดกรอบแนวคิดไว้ดังนี้

แผนภูมิภาพที่ 4 กรอบแนวคิด ความคิดเห็นสาธารณะ

การศึกษาครั้งนี้ มีเครื่องมือที่ใช้จากแบบสอบถามซึ่งผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดและจัดทำเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเรื่องครอบครัว และเด็กครอบครัวอุปการะหรือครอบครัวอุปถัมภ์ ซึ่งมี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เป็นคำถามเลือกตอบปลายเปิดและปลายปิด ซึ่งถูกศึกษาสร้างขึ้น เกี่ยวกับปัจจัยด้าน เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ อาชีพ และสถานภาพการทำงาน จำนวนทั้งสิ้น 6 ข้อ

ตารางที่ 4 ข้อมูลส่วนบุคคล

N = 237

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	99	41.77
หญิง	138	58.23
2. อายุ		
ต่ำกว่า 22 ปี	33	13.93
22 ปี – 25 ปี	27	11.39
20 ปี – 40 ปี	89	37.55
40 ปี – 60 ปี และ 60 ปีขึ้นไป	88	37.13
3. การศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	62	26.16
ปริญญาตรี	133	56.12
ปริญญาโท	42	17.72
ปริญญาเอก	-	-
4. สถานะ		
สมรส	125	52.74
โสด	112	47.26
5. อาชีพ		
ราชการ	119	50.21
รัฐวิสาหกิจ	13	5.48
เอกชน	44	18.57
อื่น ๆ เช่น ประชาชนทั่วไป พระ เป็นต้น	61	25.74

ตารางที่ 4 (ต่อ)

N = 237

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน	ร้อยละ
6. สถานภาพการทำงาน		
นักการเมือง	2	0.85
นักข่าว / ประชาสัมพันธ์	6	2.54
นักบริหารส่วนกลาง	28	11.82
นักบริหารส่วนภูมิภาค / ท้องถิ่น	13	5.48
นักสังคมสงเคราะห์ / นักจิตวิทยา	7	2.96
ตำรวจ	12	5.07
ทหาร	16	6.75
นักศึกษา	29	12.23
ครู / อาจารย์	10	4.22
เอกชน / นักธุรกิจ / พ่อค้า / NGO	44	18.57
ประชาชนทั่วไป	54	22.78
พระ	3	1.26
เจ้าหน้าที่ของรัฐ	13	5.48

จากตารางที่ 4 สามารถอธิบายหลักการทั่วไปดังนี้คือ

เพศ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย 99 คน คิดเป็นร้อยละ 41.77 และหญิง 138 คน คิดเป็นร้อยละ 58.23

อายุ ตัวอย่างที่ศึกษาอายุต่ำกว่า 22 ปี 33 คน คิดเป็นร้อยละ 13.93 อายุระหว่าง 22-25 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.39 อายุระหว่าง 20-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.55 และอายุ 40-60 ปี จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 37.13 และ 60 ปีขึ้นไป ไม่มี

การศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 26.16 ปริญญาตรี จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 56.12 ปริญญาโท จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 17.72 ปริญญาเอก ไม่มี

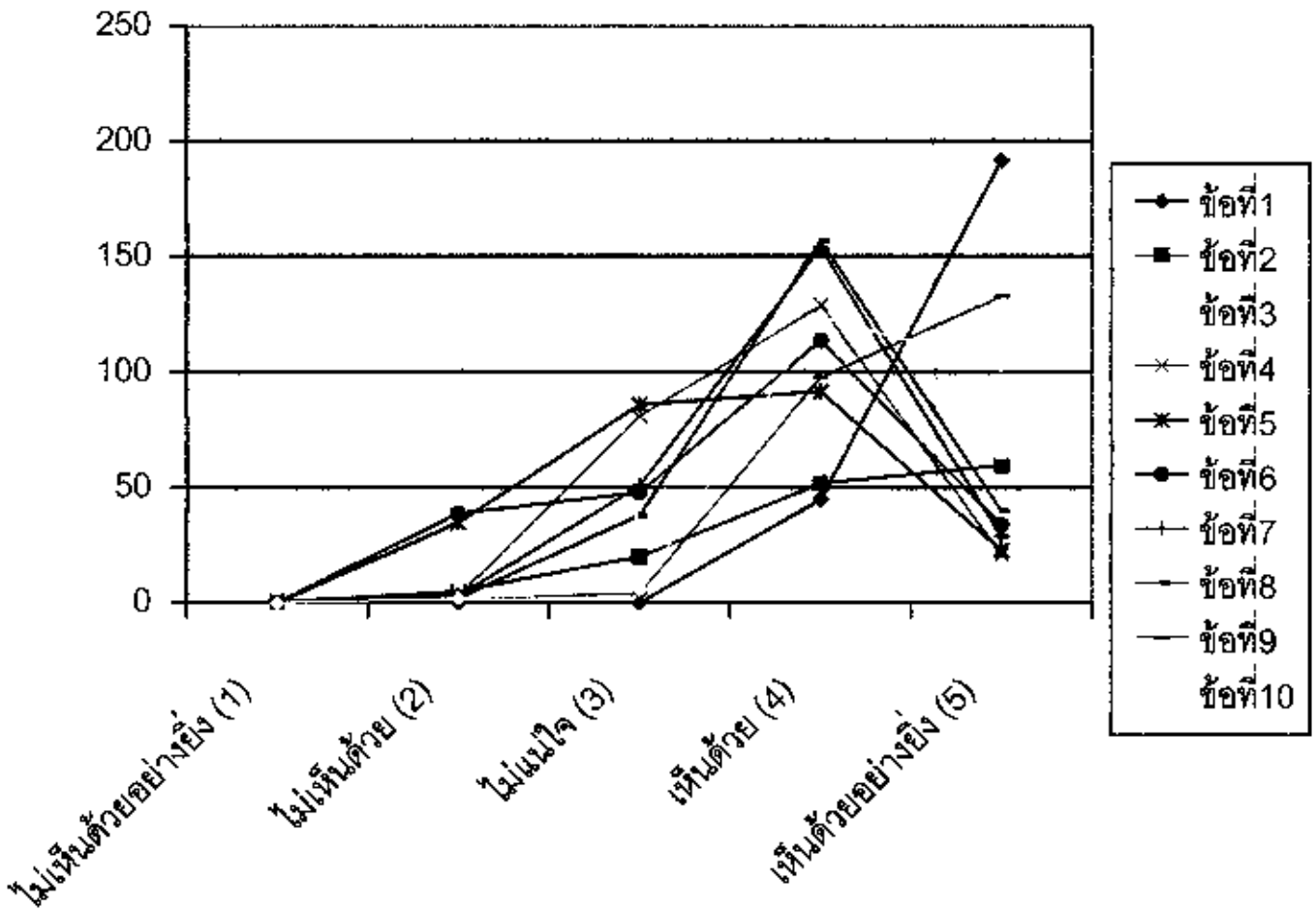
สถานะ สมรสแล้ว 125 คน คิดเป็นร้อยละ 52.74 และโสด 112 คน คิดเป็นร้อยละ 47.22

อาชีพ รับราชการ จำนวน 119 คิดเป็นร้อยละ 50.21 รัฐวิสาหกิจ 13 คน คิดเป็นร้อยละ 18.57 เอกชน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 18.57 ประชาชนทั่วไป พระ และอาชีพอื่น เช่น ลูกจ้างชั่วคราว 61 คน คิดเป็นร้อยละ 25.74

สถานภาพการทำงาน กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีสถานภาพการทำงาน หลากหลายคือ มีทั้ง นักการเมือง นักข่าว / ประชาสัมพันธ์ นักบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ตำรวจ ทหาร นักศึกษา ครูอาจารย์ พระ พนักงานเอกชน พนักงานรัฐวิสาหกิจ นักธุรกิจ พ่อค้า Ngo. พ่อบ้านแม่บ้าน และประชาชนทั่วไป

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเรื่องสถาบันครอบครัว ครอบครัวอุปการะหรือครอบครัวอุปถัมภ์เด็ก การพัฒนาสังคมของประเทศใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 แบบตอบให้เลือกประเมิน 3 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เรียงลำดับคะแนน จาก 5-4 -3-2-1 คะแนน แบบ Likert Scale และลักษณะที่ 2 คำถามปลายเปิด จำนวน 3 ข้อ ตามประเด็นข้างต้น แล้วนำมาทดสอบหาระดับความเที่ยงตรง และระดับความเชื่อมั่น แล้วประมวลผลข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ มีรายละเอียดดังนี้

ข้อมูลจากแบบสอบถาม

- ข้อที่ 1 สถาบันครอบครัวมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ
- ข้อที่ 2 เด็กที่เจริญเติบโตในครอบครัวที่มีพ่อแม่อยู่ร่วมกันจะมีพัฒนาการที่เหมาะสมและเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของประเทศ
- ข้อที่ 3 เด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือไม่มีครอบครัวดูแลมีโอกาสที่จะกลายเป็นบุคคลที่สร้างปัญหาในสังคมได้
- ข้อที่ 4 เด็กที่ถูกทอดทิ้งได้รับการดูแลจากสถานสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชนจะเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในสังคมได้
- ข้อที่ 5 เด็กที่เจริญเติบโตจากสถานสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชนส่วนใหญ่จะมีจิตใจที่เปราะบางไม่เข้มแข็งและถูกกดดันจากสังคมได้ง่าย
- ข้อที่ 6 เด็กเหล่านี้จะมีโอกาสเสี่ยงที่จะถูกชักจูงได้ง่ายกว่าเด็กที่เจริญเติบโตในครอบครัวปกติ
- ข้อที่ 7 ครอบครัวอุปการะหรือครอบครัวอุปถัมภ์ทดแทนจะสามารถเสริมด้านการเจริญเติบโตของเด็กให้มีความเหมาะสมได้
- ข้อที่ 8 ครอบครัวอุปการะหรือครอบครัวอุปถัมภ์ทดแทนจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะลดปัญหาทางสังคมที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต
- ข้อที่ 9 ประชาชนของประเทศควรตระหนักและมีส่วนร่วมในการดูแลเด็กและเยาวชนในสังคม
- ข้อที่ 10 ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน ควรมีส่วนร่วมในการขยายผลสร้างเสริมให้เกิดครอบครัวอุปการะหรือครอบครัวอุปถัมภ์ทดแทนให้กับเด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือไม่มีครอบครัวดูแล

ข. ส่วนที่ 1 ความคิดเห็นเรื่องครอบครัวและเด็ก / ครอบครัวอุปการะ

คำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1 ท่านมีความคิดเห็นว่า สถาบันครอบครัวมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ	192 81%	45 19%	- -	- -	- -
2 เด็กที่เจริญเติบโตในครอบครัวที่มีพ่อแม่อยู่ร่วมกันจะมีพัฒนาการที่เหมาะสมและเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของประเทศ	120 50.63%	80 33.75%	31 13.08%	5 2.10%	- -
3 เด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือไม่มีครอบครัวดูแลมีโอกาที่จะกลายเป็นบุคคลที่สร้างปัญหาในสังคมได้	66 27.84%	121 51.05%	38 16.03%	8 3.37%	- -
4 เด็กที่ถูกทอดทิ้งและได้รับการดูแลจากสถานสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชนจะเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในสังคมได้	21 8.86%	129 54.43%	81 34.17%	3 1.26%	1 0.42%
5 ท่านมีความเห็นว่าเด็กที่เจริญเติบโตจากสถานสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชนส่วนใหญ่จะมีจิตใจที่เปราะบางไม่เข้มแข็งและถูกกดดันจากสังคมได้ง่าย	23 9.70%	92 38.81%	86 36.28%	35 14.76%	- -
6 เด็กเหล่านี้จะมีโอกาสเสี่ยงที่จะถูกชักจูงได้ง่ายกว่าเด็กที่เจริญเติบโตในครอบครัวปกติ	34 14.34%	114 48.10%	48 20.25%	39 16.45%	- -
7 ครอบครัวอุปการะหรือครอบครัวอุปถัมภ์ทดแทนจะสามารถเสริมด้านการเจริญเติบโตของเด็กให้มีความเหมาะสมได้	29 12.23%	154 64.97%	51 21.51%	3 1.26%	- -
8 ท่านมีความคิดเห็นว่าครอบครัวอุปการะหรือครอบครัวอุปถัมภ์ครอบครัวทดแทนจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะลดปัญหาทางสังคมที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต	40 16.87%	157 66.24%	38 16.03%	2 0.84%	- -
9 ประชาชนของประเทศควรตระหนักและมีส่วนร่วมในการดูแลเด็กและเยาวชนในสังคม	133 56.11%	98 41.35%	4 1.68%	2 0.84%	- -
10 ท่านมีความคิดเห็นว่า ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนควรจะมีส่วนร่วมในการขยายผล สร้างและเสริมให้เกิดครอบครัวอุปการะหรือครอบครัวอุปถัมภ์ครอบครัวทดแทนให้กับเด็กที่ถูกทอดทิ้ง หรือไม่มีครอบครัวดูแล	103 43.45%	124 52.32%	6 2.53%	2 0.84%	- -

บทที่ 4

ผลการศึกษา วิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการเสนอแนะรูปแบบ แนวคิดในการออกแบบทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาสังคมที่เกี่ยวกับ ครอบครัวอุปการะที่จัดทำขึ้นในนิคมสร้างตนเอง

- 4.1 ส่วนที่ 1 ผลจากการดำเนินการและการวิเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับโครงการครอบครัวอุปการะ
- 4.2 ส่วนที่ 2 ผลจากความคิดเห็นด้านสาธารณสุขที่เกี่ยวกับโครงการครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองกับการพัฒนาสังคม
- 4.3 ส่วนที่ 3 การเสนอแนะรูปแบบแนวคิดเชิงบูรณาการด้านครอบครัวอุปการะที่จัดทำขึ้นในนิคมสร้างตนเองให้เป็นรูปแบบหนึ่งเพื่อเป็นวิถีทางเลือกหนึ่งของการพัฒนาสังคม

4.1 ส่วนที่ 1 ผลจากการดำเนินงานและการวิเคราะห์เอกสารการวิจัย เกี่ยวกับโครงการครอบครัวอุปการะ

ในการวิจัยทั้งสองเรื่องที่ยกตัวอย่างเป็นกรณีศึกษา จะเห็นได้ว่าการดำเนินโครงการดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อเด็ก ซึ่งมีข้อเปรียบเทียบว่าเมื่อตอนเด็กเกิดมาไม่มีครอบครัวคอยดูแลเอาใจใส่เด็กเหล่านี้จะถูกเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์พัฒนาการต่างๆ ของเด็กทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาจะไม่เจริญเติบโตตามวัยเมื่อเปรียบเทียบกับสภาพครอบครัวทั่ว ๆ ไป และต่อมาเด็กมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปเมื่อได้อยู่กับครอบครัวอุปการะหรือครอบครัวทดแทน หรือครอบครัวอุปถัมภ์ เด็กได้รับการเลี้ยงดูที่ดี ได้รับความรักความอบอุ่นจากครอบครัว ซึ่งเป็นผลดีทั้งทางด้านตัวเด็กที่มีการเจริญเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่อย่างมีคุณภาพ และเป็นพลเมืองดีต่อประเทศชาติ

1. ผลดีจากการดำเนินโครงการครอบครัวอุปการะทั้ง 2 โครงการ โดยสรุป ดังนี้

1.1 ด้านเด็ก เด็กที่อยู่ในครอบครัวอุปการะ ได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ที่สมวัยเด็กจะมีความผูกพันกับครอบครัว กล้าแสดงออก มีความมั่นใจสามารถปรับตัวเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในชุมชนได้ รวมทั้งได้รับการศึกษาที่ดี ได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดเมื่อเกิดเจ็บป่วยก็ได้รับการดูแลรักษาเหมือนหนึ่งเป็นสมาชิกของครอบครัวสามารถเจริญเติบโตในสังคม ได้เท่าเทียมกับคนอื่น ๆ สามารถเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต ไม่สร้างปัญหาให้กับสังคมและประเทศชาติ

1.2 ด้านชุมชน ชุมชนได้ตระหนักในปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหารของรัฐ พร้อมทั้งช่วยกันเสริมสร้างสังคมที่ดีและยังมีส่วนช่วยแบ่งเบาภาระรับผิดชอบของภาครัฐ โดยครอบครัวสมาชิกนิคมเข้าร่วมโครงการ รับผิดชอบไปเลี้ยงโดยมิได้หวังค่าตอบแทน เพียงแต่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐในบางส่วนตามความจำเป็น ทำให้เกิดจิตสำนึก หักศนคติที่ดีในการช่วยเหลือผู้อื่น โดยเฉพาะผู้ที่อ่อนแอกว่า

1.3 หน่วยงานภาคเอกชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมและตระหนักในความรับผิดชอบต่อสังคม ร่วมมือกันสร้างสรรค์สังคมที่ดี มีการประสานหน่วยงานเครือข่ายองค์กรมูลนิธิในด้านต่าง ๆ อาทิ การบริหารจัดการ การระดมทรัพยากร และการฝึกอบรมความรู้ในด้านต่าง ๆ

1.4 หน่วยงานภาครัฐ ได้มีการประสานร่วมมือกันระดมทรัพยากรต่างๆ ในด้านความรู้ทางทฤษฎี การบริหารจัดการ การฝึกอบรม ของภาครัฐทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน เช่น หน่วยงานด้านสาธารณสุข บุคลากรในโรงเรียน ซึ่งเป็นการประสานการทำงานในสาขาวิชาชีพ เป็นการให้บริการสวัสดิการของรัฐสู่ประชาชนได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึง ทำให้รัฐลดภาระในด้านต่างๆ เช่น ลดจำนวนเด็กในสถานสงเคราะห์ ลดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับตัวเด็ก และค่าตอบแทนแก่บุคลากรในการเลี้ยงดูเด็ก สอดคล้องกับการปฏิรูปราชการที่ปรับลดให้องค์กรราชการเล็กลง และให้ชุมชนเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือภาครัฐ

2. ผลจากการศึกษาวิจัยทั้ง 2 ตัวอย่าง ได้มีกลุ่มประชากรได้ให้ข้อคิดหรือแสดงความคิดเห็นภายในองค์กร สมควรให้มีการกระจายส่งองค์กรเอกชนมากขึ้น ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรได้มีการสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มบุคคลภายนอกองค์กร เพื่อให้มีความหลากหลายในมิติต่างๆ อีกทั้งเป็นการบูรณาการองค์ความรู้เพื่อกระจายในด้านต่างๆ และเห็นสมควรขยายผลครอบครัวอุปการะในชุมชนอื่นทั่วประเทศ เพื่อจะได้ศึกษาเปรียบเทียบข้อแตกต่างของผลการดำเนินงานควรมีการวัดผลสัมฤทธิ์ของโครงการด้วย เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการขยายผลการดำเนินครั้งต่อไป

3. แนวความคิดในอนาคต กรมประชาสงเคราะห์มีแนวคิดจะจัดสรรที่ดินในนิคมสร้างตนเองให้กับเด็กเหล่านี้ เพื่อให้เด็กได้มีที่ดินเป็นของตนเอง ไว้ประกอบอาชีพด้านการเกษตร มีรายได้ที่มั่นคงรวมทั้งมีทรัพย์สินเป็นของตนเอง สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีมีความมั่นคงในชีวิตรวมทั้งมีสิทธิประโยชน์ขั้นพื้นฐานที่เด็กควรจะได้รับ แจกเช่น บุคคลทั่วไปเป็นการสร้างเป็นการปกป้องคุ้มครองความปลอดภัยไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากสังคม ได้รับการพัฒนา มีการศึกษาที่ดีมีส่วนร่วมในสังคมที่ดีต่อไป

4.2 ส่วนที่ 2 ผลจากความคิดเห็นด้านสาธารณะที่เกี่ยวกับโครงการ ครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองกับการพัฒนาสังคม

- ทักษะที่มีต่อเด็กที่ถูกทอดทิ้งและขาดครอบครัวดูแล

ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 70.88% ให้ความเห็นว่าเด็กเป็นบุคคลที่น่าสงสาร ขาดความอบอุ่น ขาดการศึกษา สามารถสร้างปัญหาให้สังคม ประเทศชาติ และเป็นทิศทางที่เด็กขาดผู้ปรึกษา ขาดโอกาสทางการศึกษา และมีพัฒนาการทางร่างกายไม่สมวัย ต้องการความรักความเข้าใจ และอาจหันไปพึ่งยาเสพติดให้โทษ การทำความผิดอื่นๆ ซึ่งเป็นปัญหาของสังคมในจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 13.5% มีความเห็นว่าเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคคลทุกคนในสังคมต้องร่วมมือกันช่วยเหลือเด็กที่ด้อยโอกาสเหล่านี้ และมีบางกลุ่มให้ทัศนะว่าควรแก้ที่ต้นเหตุปลูกจิตสำนึกความรับผิดชอบแก่บิดามารดาที่ละทิ้งเด็กและแนะแนวทางป้องกันมิให้เกิดปัญหาเช่นนี้เพราะว่าเด็กควรได้รับการดูแล ปกป้องสิทธิ และคุ้มครอง

ความปลอดภัยทั้งจากรัฐและจากสังคม และเห็นควรให้เอกชนตลอดจนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการกิจการป้องกันและแก้ไขปัญหา พร้อมทั้งควรมีการกระจายความช่วยเหลือสู่เด็กให้กว้างขวางขึ้น มีเพียง 1.68% ที่ให้ความคิดเห็นว่าเด็กเหล่านี้เสมือนเด็กทั่ว ๆ ไปเป็นเรื่องธรรมดาของสังคม

- ทักษะที่เป็นภารกิจของรัฐที่ได้ดำเนินการด้านครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง กรมประชาสงเคราะห์

ผู้ที่แสดงความคิดเห็น จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 21.09% มีความคิดเห็นว่า โครงการที่ดำเนินการนี้ เป็นโครงการที่ดีควรสนับสนุน จำนวน 21 คน เป็นร้อยละ 8.86 มีความคิดเห็นว่าดีมาก เป็นประโยชน์ต่อสังคม ทำให้สามารถพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดี เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของประเทศ เป็นการแก้ปัญหา และช่วยเหลือสังคมประเทศชาติ ส่วนจำนวน 65 คน เป็นร้อยละ 27.42% มีความเห็นด้วยกับโครงการแต่ให้ข้อคิดเห็นที่ให้พิจารณาในประเด็นเหล่านี้ คือ

- การพิจารณาคัดเลือกครอบครัวอุปการะเด็กให้รอบคอบ
- การตรวจเยี่ยมประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
- การคัดเลือกครอบครัวที่เหมาะสมกับเด็กให้มากที่สุด
- การให้มีบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญ ทักษะ ให้คำปรึกษา แก้ไข

ป้องกัน และติดตาม

- การสนับสนุนงบประมาณให้เพิ่มมากกว่านี้ การใช้งบประมาณของรัฐอย่างคุ้มค่าและถึงมือเด็ก

- การตั้งกองทุนดูแลเกื้อกูลแก่เด็กที่ถูกทอดทิ้ง
- การมีความจริงจังจริงจังในการดำเนินงานให้ต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังให้

ข้อคิดเห็นว่าควรส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง จะได้แบ่งเบาภาระของรัฐขยายโอกาสให้ภาคเอกชนและประชาชนมีส่วนร่วมการประชาสัมพันธ์ให้เพิ่มและกว้างขวางมากขึ้น

- การส่งเสริมให้เด็กมีความเข้มแข็ง การหาวิชาชีพเสริมความรู้ การอบรมส่งเสริมให้เด็กเข้าใจในสิ่งที่ถูกต้อง การให้มีการศึกษาที่ระดับสูงขึ้น การหางานทำเพื่อประกอบอาชีพ เป็นต้น

และในจำนวน 19 ราย คิดเป็นร้อยละ 8.01 ไม่น่าใจ และสงสัยว่าครอบครัวจะรับเด็กในอุปการะด้วยดีหรือไม่ ไม่น่าใจในสมาชิกในนิคม หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าจะมีความจริงใจเพียงใด ไม่ตอบคำถาม 45 คน คิดเป็นร้อยละ 18.98 สำหรับที่เหลือมีความคิดเห็นว่าคุณควรให้มีการกระจายขยายภารกิจนี้กว้างขวางสู่ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนมามีส่วนร่วมกัน พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น

- ทักษะที่มีต่อโครงการครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองและการพัฒนาสังคม

ผู้ที่แสดงความคิดเห็นจำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 48.94 เห็นด้วยและเห็นว่าดีมากมีประโยชน์ พร้อมทั้งให้ทัศนะว่าเป็นการทดแทนส่วนที่เด็กขาดหายไปเติมให้เต็ม เด็กมีโอกาสอยู่ในครอบครัวแบบธรรมชาติ สร้างการเรียนรู้ เด็กได้มีความรู้สึกผูกพัน และมีความอบอุ่นกับครอบครัว เป็นประโยชน์และไม่เป็นภาระของรัฐ สอดคล้องกับนโยบายปฏิรูประบบราชการ และจำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 28.69 มีความคิดเห็นว่าคุณสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ เป็นโครงการสร้างสรรคในสังคม เป็นพื้นฐานที่ลดปัญหาเด็กที่ไม่มีผู้อุปการะกระตุ้นจิตสำนึกเพื่อนมนุษย์ในสังคม และเด็กได้มีโอกาสเติบโต เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของสังคมในภายภาคหน้า มีจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 20.67 ไม่แสดงความคิดเห็น

4.3 ส่วนที่ 3 การเสนอแนะรูปแบบแนวคิดเชิงบูรณาการด้านครอบครัวอุปการะที่จัดทำขึ้นในนิคมสร้างตนเองให้เป็นรูปแบบหนึ่งเพื่อเป็นวิถีทางเลือกหนึ่งของการพัฒนาสังคม

ตามภารกิจและยุทธศาสตร์ที่นำเสนอโดยกรมประชาสงเคราะห์ ที่เกี่ยวกับกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (เอกสารกรมประชาสงเคราะห์) ดังแผนภูมิภาพที่ 2

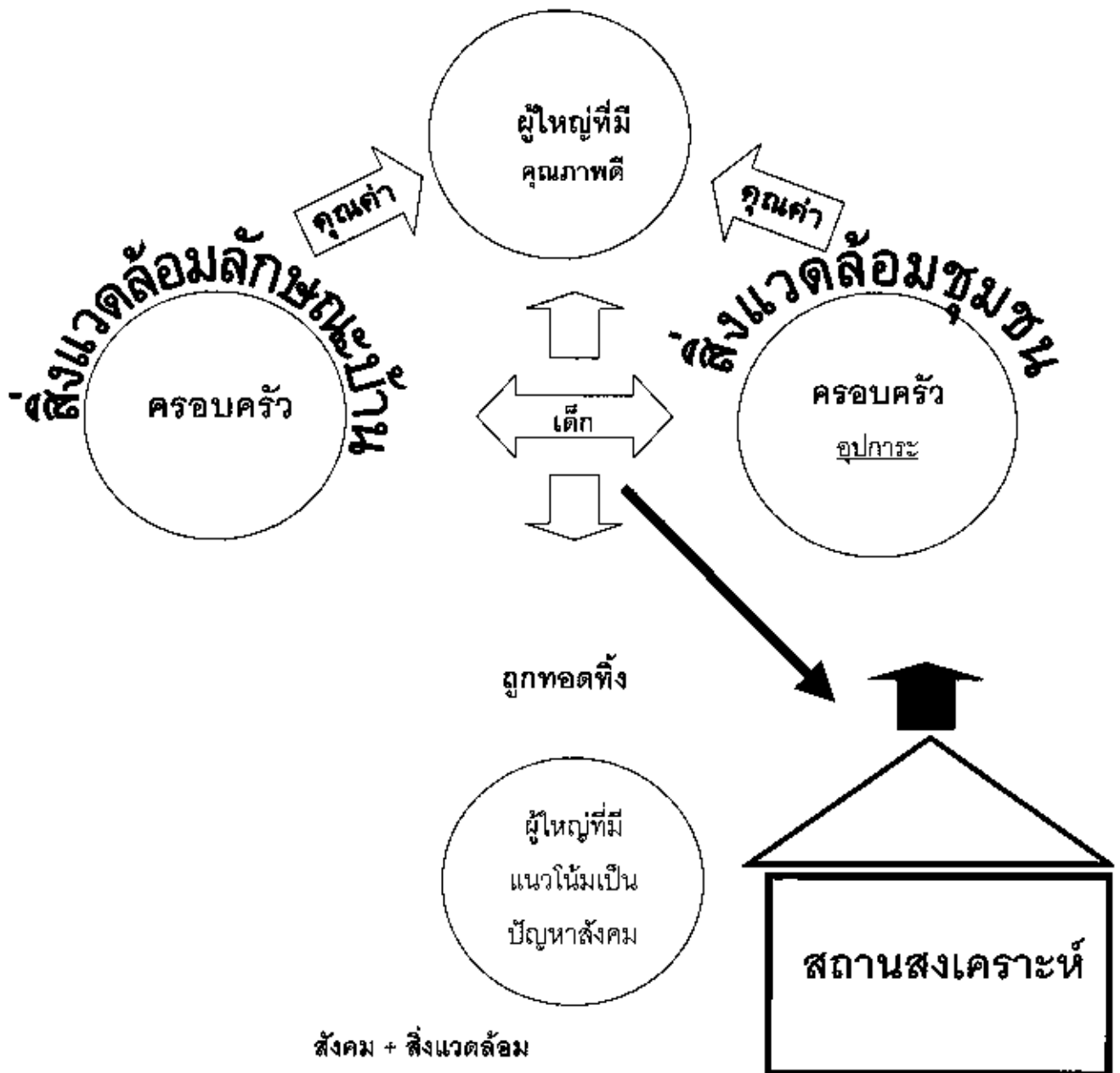
แผนภูมิภาพที่ 5 ภารกิจและยุทธศาสตร์กรมประชาสงเคราะห์ที่เกี่ยวกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาสังคมนั้นมีเป้าหมายที่มีจุดสุดยอดเพื่อให้เกิดความมั่นคงของมนุษย์ด้วยยุทธศาสตร์แห่งการจัดและพัฒนางานสวัสดิการสังคม รวมถึงการพิทักษ์และคุ้มครองสิทธิของทุกคนในสังคม

การจัดและพัฒนาด้านครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง จึงเป็นส่วนหนึ่งของการจัดและพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมในรูปแบบของการทดแทนสถาบันครอบครัว ซึ่งถือได้ว่าเป็นสถาบันที่มีความสำคัญและเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และพัฒนาสังคม โดยจะเป็นการพิทักษ์ คุ้มครองสิทธิของเด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือมิได้เติบโตในครอบครัวให้ได้รับสิทธิมนุษยชนและสิทธิ์ที่พึงได้ตาม

รัฐธรรมนูญ กำหนดไว้ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่เชื่อมโยงระหว่างคนและสังคม อีกทั้งกำหนดให้มีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนในสังคมไทยร่วมกัน ระดมความคิดและพัฒนาประเทศ โดยมียุทธศาสตร์ที่สำคัญ 1 กลุ่มคือการเสริมสร้างรากฐานทางสังคมให้เข้มแข็งและยั่งยืน ผู้ศึกษาได้ออกแบบเพื่อให้เกิดความชัดเจนในความสัมพันธ์ระหว่างเด็กผู้ด้อยโอกาสกับสถาบันครอบครัว และครอบครัวอุปการะ เพื่อการพัฒนาเป็นผู้ใหญ่ในสังคม ดังแผนภูมิภาพที่ 6

แผนภูมิภาพที่ 6 การเสริมสร้างครอบครัวอุปการะให้เป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างบทบาทของสถาบันครอบครัวที่สูญหายไป

การพัฒนากลยุทธ์ด้านการขยายฐานเสริมสร้างรากฐานทางสังคมให้เข้มแข็ง และยั่งยืนด้วยครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง เป็นต้นแบบทางเลือกหนึ่งของการพัฒนาสังคม

กลยุทธ์¹ รากฐานมาจากคำของกรีก ในช่วงระหว่าง 400 ปีก่อนคริสตกาล และเป็นคำที่ใช้กันในความหมายของศิลปะ และศาสตร์ที่เป็นยุทธการทางทหาร ในการบริหารองค์การ² คือ การบอกถึง "วิธีการที่จะให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์" (How to achieve objectives)

กระบวนการกำหนดกลยุทธ์ มี 4 ขั้นตอน คือ

1. การพิจารณาโอกาสและข้อจำกัด คือ การตรวจสอบพิจารณาให้ทราบถึงโอกาสและข้อจำกัดต่างๆ สิ่งที่ต้องทำก็คือ การตรวจสอบสภาพแวดล้อมที่ครอบคลุม โยงไปถึงเรื่องทั้งหมดทุกอย่างทั้งด้านนโยบาย งบประมาณ ขนาดข้อจำกัด คาดการณ์ความเป็นไปได้ และประเมินถึงผลกระทบ

2. การประเมินทรัพยากรที่มีอยู่ หมายถึง สิ่งที่ควบคุมกันและต้องทำพร้อมกันถึงความเข้มแข็งและอ่อนแอของทรัพยากรที่มีอยู่

3. การพัฒนาทางเลือกกลยุทธ์ คือ การรวมเอาข้อมูลเกี่ยวกับโอกาสและข้อจำกัดของสภาพแวดล้อมร่วมกับข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรที่มีอยู่ โดยจับคู่ระหว่างเงื่อนไขระหว่างโอกาสและความสามารถที่มีอยู่ เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์ ข้อคิดหรือผลดีต่อการดำเนินงานและบรรลุวัตถุประสงค์มีระดับการเสี่ยงน้อย

4. การกำหนดกลยุทธ์หลักหรือกลยุทธ์พื้นฐาน ขึ้นอยู่กับค่านิยมและปรัชญาการบริหารเป็นสำคัญ แสดงออกแตกต่างกันตามโอกาสที่เลือกอำนวยความสะดวกสุดท้ายคือแนวทางที่เป็นวิธีการพื้นฐานเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ต้องการ

5. การดำเนินการกลยุทธ์ คือ เอากลยุทธ์ที่ได้พัฒนาแล้วมาดำเนินการ

6. การประเมินกลยุทธ์ ทำให้สามารถเห็นถึงจุดที่พึงต้องแก้ไข

1. George Steiner, Top Management Planing , P, 237

2. ธงชัย สันติวงษ์ องค์การและการบริหาร , หน้า 184

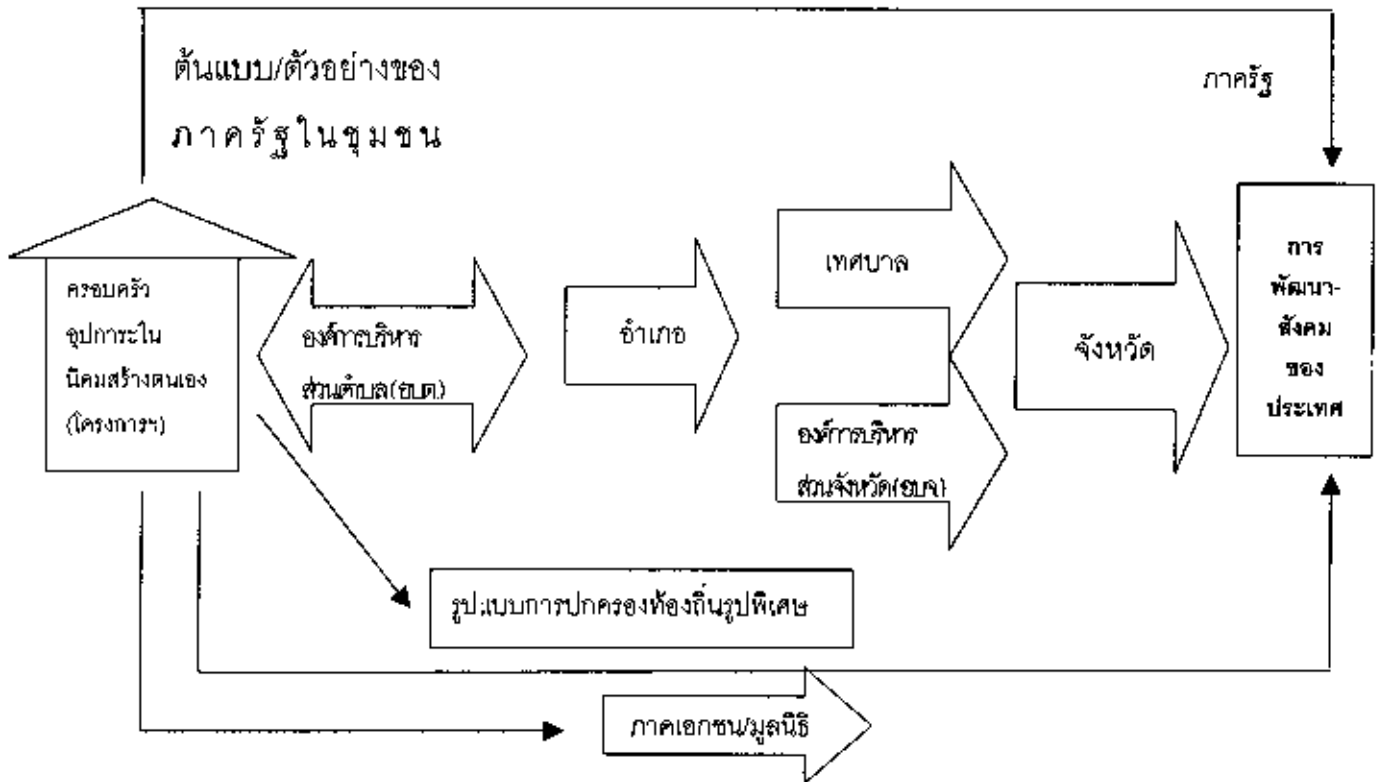
ชนิดของกลยุทธ์ มี 4 ประเภท ตามที่ศาสตราจารย์ William Glueck³ แยกใช้คือ 1. กลยุทธ์การหดตัว 2. กลยุทธ์การคงตัว 3. กลยุทธ์การเติบโต 4. กลยุทธ์ผสม

ในอนาคตที่ภาครัฐมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรภาครัฐด้วยการปฏิรูประบบราชการ กำหนดและจัดตั้งกระทรวง กรม จัดรูปแบบองค์กรใหม่ที่เปลี่ยนไปจากเดิมนิคมสร้างตนเองอาจจะสูญสลายไปแต่รูปแบบแนวทางการดำเนินงานครอบครัวอุปการะที่จัดขึ้นในชุมชนโดยมีประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมกันพัฒนา สร้างวิถีชีวิตในสังคมแก่เด็กรุ่นใหม่ที่จะต้องมีการพัฒนาและปรับตัวให้รับทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างเหมาะสมทั้งแนวความคิด ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม รวมทั้งกฎหมาย ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือปัญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่เป็นของมวลประชาชาติ กล่าวไว้ในข้อ 16 (3) ที่เกี่ยวกับสถาบันครอบครัวว่าครอบครัวเป็นหน่วยธรรมชาติ และข้อมูลของสังคม และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากสังคมและรัฐ ฉะนั้น ครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองก็เสมือนเป็นครอบครัวธรรมชาติที่สมาชิกนิคมในชุมชนได้ร่วมกันพิทักษ์ ปกป้อง คุ้มครองและยื่นสิทธิ์ให้แก่เด็กที่พ้นจากสถาบันครอบครัวแล้วได้ เข้าสู่ระบบหน่วยธรรมชาติ และได้รับสิทธิ์จากสังคมและรัฐต่อไป

นักวิชาการ รุชไซ ก็ยังเชื่อว่าหัวใจของการศึกษา คือ ชีวิตในครอบครัว พ่อและแม่มีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูบุตร ทั้งซิกมันด์ ฟรอยด์ และอิริคสัน ได้ให้ความสำคัญของช่วงการพัฒนาในวัยเริ่มต้นของมนุษย์ว่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของเป้าหมายแห่งการพัฒนาในด้านบุคลิกภาพและพฤติกรรมของการเป็นผู้ใหญ่ภายในอนาคต

3. William F. Glueck , Business Policy : Strategy Formation and Executive Action , P 186.

แผนภูมิภาพที่ 7 การขยายฐานตัวอย่างครอบครัวอุปการะ (ในนิคมสร้างตนเองสู่ชุมชน)

นิคมสร้างตนเองในปัจจุบัน ได้ดำเนินการในรูปแบบครอบครัวอุปการะในพื้นที่นิคมสร้างตนเอง ปัจจุบัน 8 นิคมมีครอบครัวอุปการะจำนวน 106 ครอบครัว เด็กอยู่ในครอบครัว 129 ราย

ในการจัดตั้งกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ทำให้เห็นได้ว่าในการกิจตามโครงสร้างกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่จะเริ่มในปี 2546 เป็นต้นไปนั้น ถ้าพิจารณาแล้วเห็นสมควรให้มีการขยายฐานให้กว้างขวางเพิ่มขึ้น เพื่อเสริมสร้างฐานรากของสังคมให้เข้มแข็งและยั่งยืน โดยในการกิจของรัฐด้านการจัดสวัสดิการสังคมจะมีการถ่ายโอนภารกิจนี้ ขยายภารกิจลงไปสู่องค์กรส่วนท้องถิ่น กล่าวคือ ผู้ที่จะทำหน้าที่บทบาทภารกิจนี้ต่อไป คือ ภาคขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จะเห็นได้ว่าครอบครัวอุปการะที่รัฐจัดให้แก่เด็กผู้ด้อยโอกาสเพื่อได้รับสิทธิและความคุ้มครองทางสังคมนั้นจะมีการขยายฐานไปสู่หน่วยงานขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และ

ในส่วนของภูมิภาค คือ อำเภอ และจังหวัดที่จะเป็นหน่วยขยายผลให้แก่ กลุ่มเด็ก ผู้ด้อยโอกาสเหล่านี้ ได้มีคุณภาพชีวิตที่หล่อหลอมอยู่ในสถาบันครอบครัวอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากบทบาทของภาครัฐในส่วนของกองนิคมสร้างตนเอง จำเป็นจะต้องหมدไปตามภารกิจที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจัดที่ดิน พ.ศ.2511 และตามการปฏิรูประบบราชการให้มีการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรมใหม่

กลยุทธ์ผสม เมื่อมองถึงกระบวนการทั้ง 4 ขั้นตอน แล้วจะเห็นได้ว่า

1. **ด้านโอกาสและข้อจำกัด** ในสภาพแวดล้อมที่เป็นสถานการณ์เปลี่ยนแปลง คือ

1.1 สถานการณ์เปลี่ยนแปลงภายนอกประเทศ ที่ประกอบด้วยระบบเศรษฐกิจโลกบทบาทของเทคโนโลยี สารสนเทศ และกระแสประชาคมโลกแล้ว นิคมสร้างตนเองจะต้องปรับภารกิจด้านการมุ่งนโยบาย การวางแผนทิศทาง แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งสู่ชุมชน ซึ่งข้อจำกัดในภาวะการณ์ที่มีการปรับเปลี่ยนบทบาทอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยการวางฐานรากของการพัฒนาคุณภาพคนให้มีความรู้ ทักษะ และความพร้อมของทั้งองค์กรภาครัฐในส่วนของนิคมสร้างตนเอง องค์กรส่วนท้องถิ่น องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ส่วนภูมิภาค อำเภอ และจังหวัด ตลอดจนประชาชนทั้งในนิคมสร้างตนเอง และประชาชนทั่วไปในการสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจ ให้ตระหนักถึงบทบาท ภารกิจ และความสำคัญของสถาบันครอบครัว หรือครอบครัวอุปการะ หรือครอบครัว ทดแทน จึงเป็นปัจจัยที่มีข้อจำกัด รวมถึงบุคลากร งบประมาณ การเติบโตของเศรษฐกิจ และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างประชากร ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเป็นครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวล่มสลายมีเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนทั้งวัฒนธรรม ค่านิยม และวิถีชีวิตที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสเทคโนโลยี สารสนเทศ และกระแสสิทธิมนุษยชนที่มีเพิ่มขึ้น ถ้ามองถึงปัจจัยโอกาสจะเป็นสิ่งที่ดีที่ภาคประชาชนและทุกภาคส่วนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการผลักดันให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและเอื้ออาทร

1.2 สถานการณ์เปลี่ยนแปลงภายในองค์กรของรัฐที่มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรมฯ ใหม่ตามแนวนโยบายปฏิรูประบบราชการซึ่งนิคมสร้างตนเองก็จะต้องปรับเปลี่ยนตามกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เปลี่ยนไป ดังนั้น

กระบวนการการประชาสัมพันธ์ การสร้างความเข้าใจ และการนำเสนอทางเลือกต่อสาธารณชน จึงมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างพื้นฐานสร้างความเข้มแข็งยังฐานรากแห่งสถาบันครอบครัวและครอบครัวอุปการะ หรือครอบครัวทดแทนของภาครัฐ จะเป็นเสมือนตัวแทนของครอบครัวธรรมชาติ

2. ด้านการประเมินทรัพยากรที่มีอยู่ ภารกิจที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เมื่อดูจากมุมมองของความคิดเห็นและคำตอบสาธารณชนที่ได้รับจากแบบสอบถามเกี่ยวกับโครงการครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองกับการพัฒนาสังคมแล้ว 77.63% มีความเห็นด้วยเป็นสัดส่วนในเกณฑ์สูง จึงกล่าวได้ว่าทุกภาคส่วนมีแนวคิดทัศนคติ ที่เห็นพ้องต้องกัน ว่า สถาบันครอบครัวมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและคนไทยโดยส่วนใหญ่จากกลุ่มเป้าหมายที่จัดเก็บได้จะมีทัศนคติที่มีต่อเด็กที่ถูกทอดทิ้ง ด้อยโอกาส เหล่านี้ว่า น่าสงสาร สมควรมีผู้ที่ดูแลรับผิดชอบไม่ว่าเป็นในส่วนของภาครัฐหรือทุกภาคส่วนซึ่งบางส่วนก็ให้ข้อเสนอแนะทั้งด้านของการกำหนดนโยบาย การวางแผน การคัดเลือก ครอบครัว ความจริงจัง จริงใจ การกระทำอย่างต่อเนื่องงบประมาณสนับสนุน รวมถึงการติดตามผล ตลอดจนการขยายฐานให้ภาคเอกชน ประชาชนมีส่วนร่วม มีจิตสำนึกตระหนักและเข้ามามีบทบาทช่วยกันรับผิดชอบช่วยเหลือดูแล ปกป้อง และคุ้มครอง เพื่อให้เด็กกลุ่มนี้ได้รับสิทธิตามรัฐธรรมนูญตามสิทธิมนุษยชน มีโอกาสได้รับสวัสดิการสังคมของรัฐที่จัดให้อย่างทั่วถึง และจะได้พัฒนาเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของประเทศชาติต่อไป

3. การพัฒนาทางเลือกกลยุทธ์ที่ดำเนินการอยู่ในนิคมสร้างตนเอง ด้วยการจัดโครงการครอบครัวอุปการะให้สมาชิกนิคม ชุมชน และองค์กรทั้งภาครัฐใน ส่วนท้องถิ่น ภูมิภาค และจังหวัดเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อขยายฐานและโอกาสทางเลือกให้แก่เด็กกลุ่มผู้ด้อยโอกาสเหล่านี้ ในการตั้งทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินการบริหารจัดการโดยอาศัยต้นแบบและกระจายขยายผล ก็เป็นส่วนที่จะให้รัฐได้ลดค่าใช้จ่ายภาระต้นทุนในการแก้ไขปัญหา ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการในการมีส่วนร่วมในเชิงป้องกัน คุ้มครองพิทักษ์ เพิ่มมากขึ้น และลดภารกิจที่ซ้ำซ้อนขององค์กรภาครัฐลง และกระจายขยายฐานด้านสวัสดิการสงเคราะห์ในด้านของการมีจิตสาธารณะและเกื้อกูลซึ่งกันและกันในสังคมที่เพิ่มมากขึ้น

4. การกำหนดกลยุทธ์พื้นฐาน คือ การกำหนดกรอบทดแทน เด็กที่เติบโตในสังคมที่มีใช้สถาบันครอบครัว ให้ได้มีการเจริญเติบโตในสถาบันครอบครัวหรือครอบครัวอุปการะที่เร็ว และจะได้มีการหล่อหลอมพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ จากสถาบันครอบครัวหรือครอบครัวเสมือนจริง (Virtual Family as Foster Home)

5. จากผลการดำเนินงานด้านการวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้องและการดำเนินการเชิงปฏิบัติการจะพบได้ว่าครอบครัวอบอุ่น ความเอื้ออาทร ความผูกพัน การพัฒนาตามวิถีของธรรมชาติ มีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในสังคม

6. ตัวชี้วัด ผลที่ได้รับและผลสัมฤทธิ์จำเป็นจะต้องอาศัยเวลาในการดำเนินงานเพื่อให้ความต่อเนื่องและยั่งยืน นั้นหมายถึงกระบวนการติดตามผลอย่างมีประสิทธิภาพ และต่อเนื่องจะเป็นสิ่งที่บอกถึงเป้าหมายหรือความสำเร็จของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เคยหลุดพ้นจากสถาบันครอบครัวเพื่อให้เข้าสู่ภายในระบบของสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นหน่วยสังคมตามวิถีธรรมชาติที่มีความสำคัญในการหล่อหลอมและพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้มีคุณค่าทางสังคม

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองกับการพัฒนาสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอลักษณะและผลการดำเนินงานครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง ทางเลือกหรือในเชิงบูรณาการการพัฒนาสังคมของประเทศ การศึกษาแนวทางการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาสังคมด้านความคิดเห็นสาธารณะที่มีต่อครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง และนำเสนอแนะนโยบาย กลยุทธ์ ที่จะพัฒนาสังคมในระดับฐานรากหน่วยที่เล็กที่สุดสำหรับผู้บริหารและผู้สนใจในอนาคต โดยนำการศึกษาจากเอกสาร บทความ รายงาน ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากผลการดำเนินงานเชิงปฏิบัติการในนิคมสร้างตนเอง และผลข้อมูลด้านความคิดเห็นและทัศนะด้านสาธารณะที่เกี่ยวกับครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองกับการพัฒนาสังคมจากกลุ่มประชากรที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 237 คน ผลการศึกษสรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะและผลการดำเนินงานครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง

โครงการฯ นี้ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2542 นำร่องในพื้นที่ของนิคมสร้างตนเองเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น และนิคมสร้างตนเองโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ได้รับเด็กจากสถานสงเคราะห์เด็กหญิงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุดรธานี และสถานสงเคราะห์เด็กบ้านแคนทอง จังหวัดขอนแก่น และต่อมาได้ขยายการดำเนินงานไปยังนิคมสร้างตนเองอื่นๆ อีก 6 แห่ง คือ นิคมฯ เชียงพิณ นิคมฯ ห้วยหลวง นิคมฯ พระพุทธบาท นิคมฯ จังหวัดลพบุรี นิคมฯ ทุ่งโพธิ์ทะเล และนิคมฯ บางระกำ ขณะนี้มีสมาชิกนิคมที่ได้รับเด็กไปอุปการะตาม โครงการ 106 ครอบครัว จำนวนเด็ก 129 ราย คัดเลือกครอบครัวสมาชิกในนิคมสร้างตนเอง โดยมีเกณฑ์การพัฒนาจากอายุ ความมั่นคง และสภาพครอบครัว สิ่งแวดล้อม อุปนิสัย และความประพฤติของผู้อุปการะ รายได้และอาชีพที่มั่นคง ผลวิถีชีวิต และพัฒนาการของเด็กเมื่อเข้าไปอยู่ในครอบครัวและชุมชน แล้วจะแตกต่างจากการอยู่ในสถานสงเคราะห์โดย

สิ้นเชิง เด็กจะได้รับความอบอุ่นความเอื้ออาทรและมีสถาบันครอบครัวอุปการะ
หล่อหลอมและพัฒนาบุคลิกภาพและพฤติกรรม จะเห็นได้ว่า เด็กมีพัฒนาการทางด้าน
ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา 80% อยู่ในเกณฑ์ดี 15% อยู่ในเกณฑ์
ปานกลาง 5% มีปัญหาด้านพฤติกรรมบ้างเล็กน้อย แต่ก็สามารถที่จะเรียนรู้และปรับตัว
ได้ดี มีการเจริญเติบโตที่สมวัยและมีความพร้อมที่จะเรียนรู้และแก้ไขปัญหา สามารถที่
จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่เข้มแข็ง และเป็นทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ของประเทศ

2. จากผลการวิจัยที่เกี่ยวกับโครงการ จำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ

2.1 การดำเนินการสอบถามความคิดเห็นกลุ่มประชากรที่ดำเนินงาน
เกี่ยวข้องกับโครงการฯ จำนวน 107 คน โดยตรงในพื้นที่นิคมสร้างตนเองในสัง
จังหวัดหนองบัวลำภู และพื้นที่นิคมสร้างตนเองเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น พบว่า
ประชากรกลุ่มนี้ มีความคิดเห็นด้วยกับโครงการที่จัดให้มีการอุปการะเด็กจากสถาน
สงเคราะห์ในนิคมสร้างตนเอง และประสงค์ให้มีการประชาสัมพันธ์งาน เตรียมชุมชน
เตรียมบุคลากร คัดเลือกครอบครัว เตรียมครอบครัว คัดเลือกเด็ก เตรียมตัวเด็ก และ
ติดตามงานอย่างต่อเนื่อง และได้ให้ข้อคิดเห็นจากผู้ทำการวิจัยว่าควรมีการจัดตั้ง
งบประมาณสำหรับโครงการต่อเนื่อง ส่งเสริมให้เด็กในสถานสงเคราะห์ไปเลี้ยงดูใน
ครอบครัวอุปการะช่วงปิดภาคเรียน การส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วม ค่าตอบแทน
สำหรับโครงการฯ ควรอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานและพอกับภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน ควรมี
นักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยาประจำที่นิคมสร้างตนเอง ขอดตกลงด้านค่าใช้จ่าย
ควรให้ชัดเจน มีแผนการติดตามผลที่ดี และให้มีการประชาสัมพันธ์งานครอบครัว
อุปการะมากขึ้น

2.2 การศึกษาครอบครัวอุปการะในภาพรวมของกรมประชาสงเคราะห์ที่
เกี่ยวกับโครงการครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง มีลักษณะเป็นแบบการจ้างเหมา
สมาชิกนิคมสร้างตนเองเลี้ยงดูเด็ก เนื่องจากไม่มีระเบียบกำหนดใช้มาก่อนเพราะเป็น
โครงการริเริ่มดำเนินการในชุมชนนิคมสร้างตนเอง ผลที่ได้รับต่อเด็ก ครอบครัว ผู้ขอ
อุปการะเด็กต่อรัฐบาล และต่อชุมชนคือ

เด็ก มีโอกาสได้รับการเลี้ยงดูใกล้ชิดเพิ่มขึ้นแบบตัวต่อตัว
บรรยากาศแบบครอบครัว และมีประสบการณ์ทางสังคม ได้สัมผัสความรู้สึกนึกคิด

แบบเด็ก มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มากขึ้น ครอบครัวอุปการะจะเข้ามาช่วยวางแผนใน
อนาคตร่วมกับเด็ก และเด็กสามารถกำหนดวิถีชีวิตตนเองมากขึ้น พัฒนาการ ร่างกาย
สังคม อารมณ์ ดีทุกด้าน

ครอบครัวผู้อุปการะเด็ก เรียนรู้ทักษะเลี้ยงดูดูแลเด็ก มีกิจกรรมทาง
สังคมเพิ่มขึ้น มีโอกาสทำประโยชน์แก่สังคม และมีความภาคภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือ
ผู้ด้อยโอกาสและได้รับทุนค่าตอบแทนจากรัฐบ้าง

รัฐบาล สามารถลดค่าใช้จ่ายบุคลากรตามแนวทางปฏิรูประบบ
ราชการ โดยเปรียบเทียบค่าจ้างครอบครัวละ 2,000 บาทต่อเด็ก 1 คน ทำให้ลด
ค่าใช้จ่ายได้ 15,000 บาทต่อคนต่อปี ลดสาธารณูปโภค ลดความแออัดของเด็กใน
สถานสงเคราะห์ เสริมรายได้ให้ชุมชนและท้องถิ่น มีส่วนร่วมขององค์กรเครือข่าย
ดำเนินการปฏิบัติงานการสงเคราะห์เด็ก

ชุมชน มีส่วนร่วมดูแลคุ้มครองสวัสดิการเด็ก ทำให้เกิดความ
เข้มแข็งของชุมชน ปลูกจิตสำนึกให้กับชุมชนตระหนักในปัญหาการทอดทิ้งเด็กและ
ช่วยเหลือรัฐ

ทั้งนี้ เห็นควรให้มีการกระจายอำนาจการขอรับเด็กไปเลี้ยงดูแบบ
ครอบครัวอุปการะแก่ผู้ว่าราชการจังหวัด ปรับอัตราเงินค่าช่วยเหลือเลี้ยงดูเด็ก อบรม
เจ้าหน้าที่ในส่วนภูมิภาค จัดทำคู่มือปฏิบัติงาน ปรับระบบการให้บริการ และขั้นตอน
ให้เกิดความคล่องตัว รวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์ ให้มีการจ้างเหมาบริการเอกชนเพิ่มขึ้น
และให้เอกชนมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์

2.3 ผลจากความคิดเห็นด้านสาธารณะที่เกี่ยวกับโครงการครอบครัว
อุปการะในนิคมสร้างตนเองกับการพัฒนาสังคม

ดำเนินการสอบถามความคิดเห็นสาธารณะจากประชากรใน
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 237 คน แบ่งได้คือ เพศชาย 41.77%
หญิง 58.23% อายุต่ำกว่า 22 ปี = 13.93% ระหว่าง 22-25 = 11.39% ระหว่าง
20-40 ปี = 37.55% และ 40-60 ปีขึ้นไป = 37.13% มีการศึกษาปริญญาตรี
56.12% ต่ำกว่าปริญญาตรี 26.16% ปริญญาโท 17.72% สมรส 52.74% โสด =
47.26% รับราชการ 50.21% เอกชน 18.57% ประชาชนทั่วไป 25.74% และ

รัฐวิสาหกิจ 48% สถานภาพการทำงานมีหลากหลาย คือ มีข้าราชการ นักบริหาร ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ท้องถิ่น นักข่าว/ประชาสัมพันธ์ นักการเมือง นักสังคมสงเคราะห์/นักจิตวิทยา ตำรวจ ทหาร นักศึกษา ครูอาจารย์ เอกชน นักธุรกิจ พ่อค้า NGO พระ ประชาชนทั่วไป พบว่า 70.88% มีความคิดเห็นว่าเด็กที่ถูกทอดทิ้งนั้น น่าสงสาร ขาดความอบอุ่น ขาดการศึกษา สามารถสร้างปัญหาให้สังคม ประเทศ และใน 13.5% มีความคิดเห็นทุกกลุ่มบุคคล ควรมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือเด็กผู้ด้อยโอกาสเหล่านี้ และภารกิจที่ดำเนินการด้านครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองเป็น ประโยชน์ คิดเป็น 8.86% และเห็นว่าเป็นโครงการที่ดี 21.09% ส่วนจำนวน 27.42% ให้พิจารณาเรื่องการคัดเลือกครอบครัว การตรวจเยี่ยม ประเมินผล บุคลากรที่ควรมีการให้ความรู้ ให้คำปรึกษา มีความชำนาญ เชี่ยวชาญ ควรสนับสนุนให้รัฐจัดงบประมาณเพิ่มเพื่อสนับสนุน ให้ชุมชนมีส่วนร่วม การตั้งกองทุนดูแลเด็ก ความจริงใจ การส่งเสริมให้เด็กมีความเข้มแข็ง มีวิชาชีพเพิ่มพูนขึ้น การประชาสัมพันธ์

3. การเสนอแนะรูปแบบการดำเนินการพัฒนากลยุทธ์ด้านการขยายฐานเสริมสร้างรากฐานทางสังคมให้เข้มแข็งและยั่งยืน

การจัดและพัฒนาด้านครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองเป็นส่วนหนึ่งของการจัดและพัฒนาาระบบสวัสดิการสังคมในรูปแบบของการทดแทนสถาบันครอบครัว ซึ่งถือได้ว่าเป็นสถาบันที่มีความสำคัญและเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และพัฒนาสังคม โดยจะเป็นการพิทักษ์ ค้ำครองสิทธิของเด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือมิได้เติบโตในครอบครัวให้ได้รับสิทธิมนุษยชนและสิทธิที่พึงได้ตามรัฐธรรมนูญ ตลอดจนความคุ้มครองป้องกันทางสังคมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม และมีจิตสำนึกสาธารณะร่วมกัน ในการดูแลเด็กที่ถูกทอดทิ้งให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีต้นทุนทางสังคมที่สูงขึ้น การกำหนดกลยุทธ์เพื่อขยายการขยายเสริมสร้างรากฐานทางสังคมโดยครอบครัวอุปการะให้เป็นเสมือนเบ้าหลอมของสถาบันครอบครัว เบ้าหลอมหล่อหลอม พัฒนาบุคลิกภาพและพฤติกรรมเพิ่มพูนโดยรัฐจะต้องดำเนินการขยายฐานให้กว้างทั้งคู่ องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอ เทศบาล และระดับจังหวัดต่อไป รวมทั้งขยายให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการเพื่อให้ทัน รวดเร็วกับการ

เคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงของการเติบโตของเศรษฐกิจ ทรัพยากรมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงตามกระแสเทคโนโลยี สารสนเทศ กระแสสิทธิมนุษยชนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. การพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยที่ถูกทอดทิ้งเมื่อหล่นหลอมให้เป็นคนไทยที่ดี มีคุณภาพ มีคุณค่า เพิ่มมูลค่าด้านทุนทางสังคม ทรัพยากรมนุษย์ การส่งเสริมให้ครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเองเป็นต้นแบบที่จัดทำขึ้นในชุมชน ดังนี้

ก. การพัฒนาศักยภาพของคนด้านจิตใจ

(1) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครอบครัวที่มีศักยภาพในการรับเด็กไปอุปการะ ชุมชน สถานศึกษา องค์กรศาสนา ฯลฯ ในการพัฒนาจิตใจของเด็กที่อยู่ในครอบครัวอุปการะอย่างต่อเนื่อง

(2) สนับสนุนให้มีกิจกรรมและสถานที่ที่ให้สมาชิกในครอบครัวทั่วไป ครอบครัวอุปการะและชุมชนประกอบกิจกรรมร่วมกัน เช่น ลานกีฬา สวนสาธารณะ ศาลาอเนกประสงค์ ห้องสมุด

(3) โครงสร้างและการกระจายขยายโอกาสให้แก่เด็กที่ถูกทอดทิ้งในสังคม โดยรณรงค์เผยแพร่และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องให้ประชาชน องค์กรภาครัฐ เอกชน NGO มีส่วนร่วมและตระหนักถึงประโยชน์ของการพัฒนาเพิ่มศักยภาพครอบครัวอุปการะ อุปถัมภ์ ทดแทน สถาบันครอบครัวที่สูญหายไป และเด็กจะได้เติบโตอย่างธรรมชาติ มีการรับรู้ และเรียนรู้ตามวิถีชีวิตความเป็นจริงของสังคมจะช่วยทำให้มีพัฒนาการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความเข้มแข็งและปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง

ข. การพัฒนาสติปัญญา องค์ความรู้ ทักษะ และมีมือแรงงาน

(1) ผู้อุปการะ ควรมีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการที่ครบวงจรทั้งด้านชีวิต ครอบครัว และวิธีการเลี้ยงดูเด็กที่อยู่ในอุปการะอย่างถูกต้องเหมาะสม โดยทุกภาคส่วนควรมีการดำเนินงานในทิศทางเดียวกัน

(2) สนับสนุนส่งเสริมให้เด็กในครอบครัวอุปการะได้รับการเตรียมความพร้อมในรูปแบบต่าง ๆ โดยดำเนินการร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และครอบครัว เช่น กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางสังคมในชุมชน

ค. การพัฒนาให้ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชนในการตรวจสุขภาพ ดูแลสุขภาพ การปกป้องคุ้มครองสิทธิในด้านต่าง ๆ อาทิ สิทธิมนุษยชน สิทธิเด็ก สิทธิตามรัฐธรรมนูญ ความคุ้มครองทางสังคม

2. การสนับสนุนนโยบายและแผนสั้นและระยะยาว

ก. นโยบาย

(1) สนับสนุนให้สถาบันครอบครัวมีความมั่นคงเพื่อทำหน้าที่ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ตามคุณลักษณะของครอบครัวไทยที่พึงประสงค์

(2) รณรงค์สร้างจิตสำนึกแก่บทบาทที่ดีของบิดามารดาพร้อมทั้งการให้ความรู้ อบรม ให้รู้ทั้งเหตุและผลแห่งการสร้างฐานครอบครัวที่มั่นคงและยั่งยืน

(3) ส่งเสริมสนับสนุนให้ครอบครัวอุปการะมีบทบาทเสมือนสถาบันครอบครัวเพื่อเด็กและเยาวชนของประเทศที่ดี

(4) ปรับปรุงกฎหมาย กฎและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและครอบครัวอุปการะให้เกิดความสัมพันธอันดี การเคารพในคุณค่าและสิทธิของสมาชิกในครอบครัว

(5) การสนับสนุนให้มีการขยายฐานสร้างความเข้มแข็งในระดับฐานรากด้วยแนวทางด้านครอบครัวอุปการะเพื่อทดแทนสถาบันครอบครัว ยังหน่วยงานภาครัฐในหน่วยอื่น ๆ อาทิเช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) อำเภอ เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และภาคเอกชน

(6) การสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินการบริหารจัดการ การประสานงาน การติดตามผล และประเมินผลงาน

ข. กฎหมาย

ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความสัมพันธอันดี การเคารพในคุณค่าและสิทธิของกันและกันและเผยแพร่

3. พัฒนากลไก องค์การฐานรากและประชาคม การจัดการ การระดม ทรัพยากร การติดตามและประเมินผลงาน

4. พัฒนางานด้านวิจัย และด้านข้อมูลข้อเสนอเทศ โดยการส่งเสริมและ สนับสนุนให้มีการดำเนินการศึกษา วิจัยในงานด้านต่าง ๆ ทั้งรูปแบบ ผลกระทบ และ ให้มีระบบ การเก็บ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ข้อมูลด้านครอบครัวอุปการะ และ ข้อมูลเสนอเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน

5. ส่งเสริมสถาบันศาสนาให้มีส่วนร่วมในการจรรโลงและพัฒนางานด้าน ครอบครัว

6. ส่งเสริมให้สถาบันสื่อมวลชนให้ความสนใจ จัดทำสื่อ เพื่อสร้างความ ตระหนักปรับแนวคิดและค่านิยมในส่วนที่ถูกต้องกับการดำรงชีวิต สถาบันครอบครัว และครอบครัวอุปการะ

7. ส่งเสริมการประสานองค์ความรู้ ในกลุ่มสมาชิกอื่นเพื่อมุ่งสร้าง นวัตกรรมใหม่ ๆ เชิงสร้างสรรค์ทั้งในด้านที่ป้องกันและแก้ปัญหาทั้งในสังคมและ สิ่งแวดล้อม

8. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรภาครัฐ ทุกภาคส่วนให้มีความ รอบรู้ในพื้นฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเน้นให้ตระหนักถึงความสำคัญของ สถาบันครอบครัว ตลอดจนให้เด็กทุกคนได้มีโอกาสหล่อหลอมในสถาบันครอบครัว หรือ ครอบครัวอุปการะ เพื่อพัฒนาศักยภาพการเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพที่ดีในสังคม

9. ทุกภาคส่วน ประสานความร่วมมือผลักดันกลยุทธ์ในการดำเนินงาน และสร้างสรรพัฒนาสถาบันครอบครัวให้เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้ในการหล่อหลอม และพัฒนาเด็กให้เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อไป

บรรณานุกรม

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. "ความรักและความผูกพัน ความสัมพันธ์ของสังคมที่สมบูรณ์". สังคมน่าอยู่ : ข้อเสนอแนะทางสร้างสังคมแห่งความดี. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด, 2541.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. "เศรษฐกิจกระแสกลาง : ทิศทางเศรษฐกิจไทยในอนาคต." พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธากการพิมพ์, 2543.

กรมประชาสงเคราะห์. "เงื่อนไข สถานการณ์ที่มีผลกระทบต่อการพัฒนางานประชาสงเคราะห์และผลการดำเนินงาน. แผนประชาสงเคราะห์แม่บทฉบับที่ 5 (พ.ศ.2545-2549)

กองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก. "ยุทธศาสตร์การให้บริการแก่เด็กและเยาวชน, ภาวะที่อยู่." นิตยสารการประชาสงเคราะห์ (มีนาคม – เมษายน 2540)

กองนิคมสร้างตนเอง กรมประชาสงเคราะห์. "คู่มือปฏิบัติงานด้านพัฒนาสังคม." เอกสารทางวิชาการของกรมประชาสงเคราะห์, 2544.

กองนิคมสร้างตนเอง กรมประชาสงเคราะห์. "60 ปี งานนิคมสร้างตนเอง" 2543.

กองวิชาการและแผนงาน กรมประชาสงเคราะห์. "รายงานการวิจัยการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการดำเนินงานของสถานสงเคราะห์เด็ก กรมประชาสงเคราะห์." เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 600 เล่มที่ 21/2544.

กองวิชาการและแผนงาน. "ระบบสวัสดิการสังคมของประเทศไทยี่ปุ่น." นิตยสารการประชาสงเคราะห์ (กรกฎาคม – สิงหาคม 2542)

กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น. "ครอบครัวอุปถัมภ์ : ทางเลือก ทางรอดของ
เด็กกำพร้าและเด็กถูกทอดทิ้ง." นิตยสารการประชาสงเคราะห์
(กันยายน - ตุลาคม 2541)

กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น. "บริการดูแลเด็กในสวีเดน." นิตยสารการ
ประชาสงเคราะห์. (พฤษภาคม - มิถุนายน 2544)

กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น. "รายงานผลการดำเนินงานตามปฏิญญาระดับ
โลกว่าด้วยความปลอดภัย การป้องกันและการพัฒนาเด็ก." นิตยสาร
การประชาสงเคราะห์ (พฤษภาคม - มิถุนายน 2544)

กันยา สุวรรณแสง. "จิตวิทยาทั่วไป." พิมพ์ครั้งที่ 2 : บริษัทรวมสาสน์ (1977) จำกัด,
2538.

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. "รัฐศาสตร์และการเมือง." กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์ตะเกียง,
2534.

จิระ หงส์สดารมภ์ และคณะ. "การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร"
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พิมพ์ครั้งที่ 11 กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2543.

จรรยา สุวรรณทัต. "มุมมองใหม่ของครอบครัวไทย." มหาวิทยาลัยสุโขทัย-
ธรรมาธิราช สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ "เอกสารประกอบการอภิปรายทาง
วิชาการเรื่องทิศทางการวิจัยครอบครัวไทย : ระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนา
และวิทยาพิจารณ์ เรื่องการพัฒนาระบบสารสนเทศครอบครัวศึกษา"

จันทร์เพ็ญ ประดิษฐ์ทอง. "แนวคิดเครื่องชี้วัดทางสังคมและวิธีการกำหนดเครื่อง
ชี้วัดงานสวัสดิการสังคม." นิตยสารการประชาสงเคราะห์ (พฤษภาคม -
มิถุนายน 2540)

จำลอง ดิษยวณิช จิตเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โรงพิมพ์พระสิงห์, 2522.

ชินชัย ชี้เจริญ กรมประชาสงเคราะห์กับการส่งเสริมเครือข่ายองค์กรเอกชน
ด้านสวัสดิการสังคม กรณีศูนย์ประสานงานภาคเอกชนแห่งชาติ,
2544.

พัทธา สายหู "การพัฒนาสังคม : ความหมายและความสำคัญ" โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ , สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ , 2526.

อภิญา เวชยัย "การศึกษาและแนวความคิดให้บริการครอบครัวอุปการะ"
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2528.

दारพรณ นาคฉัตรีย์. "การนำระบบบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ปรับใช้ในกรมประชา-
สงเคราะห์." คุณธรรมและจริยธรรมข้าราชการ ข้าราชการเจ้าหน้าที่
ฉบับประจำเดือนกันยายน 2543.

ติน ปรัชญพฤทธิ. "ตัวแปรด้านพฤติกรรมศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาองค์การ."
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พิมพ์ครั้งที่ 11 กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2543.

นันทนีย์ ไชยสุด "การพัฒนาสังคม." (เอกสารอัดสำเนา)

นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์ "เด็กถูกทอดทิ้งในสังคมไทย" กรุงเทพมหานคร : คณะ
สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2532.

นงลักษณ์ เอมประดิษฐ์. "การสังคมสงเคราะห์เป็นทิศทางสู่การพัฒนาสังคม
สังคมสงเคราะห์เบื้องต้น." พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ "ทฤษฎีการรู้คิดของเพียเจต์" วารสารคนเศรษฐศาสตร์

กรุงเทพมหานคร : สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย ,2517.

ธงชัย สันติวงศ์. องค์การและการบริหาร. บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด,
2539.

ประเวศ วะสี. "ความเป็นชุมชน." ใน ประชาสังคมกับการพัฒนาสุขภาพทวีเคราะห์
ทางวิชาการประชาสังคม : มิติใหม่ของการเมืองสาธารณะ ข้อพิจารณาใน
การสร้างสรรสังคมเพื่อสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยระบบ
สาธารณสุข.

พิทยา ว่องกุล ธรรมรัฐจุดเปลี่ยนประเทศไทย , กรุงเทพมหานคร : บริษัทอัม
รินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด , 2541.

พูนศักดิ์ ประมงศ์. "การกระทำทารุณกรรมต่อเด็กและบทบาทของรัฐบาลกลาง."
นิตยสารการประชาสงเคราะห์ (มกราคม – กุมภาพันธ์ 2540)

พูนศักดิ์ ประมงศ์. "การจัดสวัสดิการสังคมแบบพหุภาคี." นิตยสารการประชา-
สงเคราะห์ (พฤศจิกายน – ธันวาคม 2539)

มยุรี ยกตรี. "สานสัมพันธ์เด็กและครอบครัว." กรมประชาสงเคราะห์, 2543.
(อัดสำเนา)

มะลิ. "วัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคม." นิตยสารการประชาสงเคราะห์
(พฤศจิกายน – ธันวาคม 2540)

มูลนิธิศาสตราจารย์ปกรณ์ อังศุสิงห์ และคณะ. "เอกสารประกอบการสัมมนา
วิชาการเนื่องในวันปกรณ์' 43 เรื่อง รัฐธรรมนูญไทยกับความหวัง
ของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส."

ยุพา วงศ์ไชย และ ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล. "สวัสดิการสังคมและรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540." เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ
เนื่องในวันปกรณ์'43, 2543.

เยซัส เอฟ "การพัฒนาสังคม" รายงานสรุปผลการพัฒนาอาจารย์ (แผนกสังคม
สงเคราะห์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) 2516.

ระพี แม้นนนท์รัตน์. "การสร้างประชาสังคมในนิคมสร้างตนเอง." กรมประชา-
สงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2543.

ระพีพรรณ คำหอม ทฤษฎีสวัสดิการโดยรัฐ (เอกสารประกอบพิจารณาทางวิชา
การของสมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย) ,2544.

ลัดดา แก้วกัลยา. "งบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (Performance Based
Budgeting) กับการปฏิรูปกับระบบราชการ." 46 ปี เศรษฐกิจ 2544.

วาสนา สราภิมย์. "ความพึงพอใจของผู้ปกครองเด็กต่อบริการของสถานรับเลี้ยง
และพัฒนาเด็กดินแดง สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงาน
และสวัสดิการสังคม (พ.ศ.2544)." เอกสารขอประเมินเพื่อแต่งตั้งให้ดำรง
ตำแหน่งนักประชาสงเคราะห์ 6 ว.

วิชิต นันทสุวรรณ และจำนงค์ แรกพิณีจ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญา
ท้องถิ่น , 2541.

วิฑูรย์ สิมะโชคดี. "การปฏิรูปราชการและจัดการภาครัฐ." สำนักพิมพ์ไอบีดี มีเดีย,
2543.

วิสา เบญจมนโน. "การดำเนินงานครอบครัวอุปการะของกรมประชาสงเคราะห์."
เอกสารขอประเมินเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบาย
และแผน 9 ชช. ด้านนโยบายและแผน (แรงงานสวัสดิการสังคม)
กรมประชาสงเคราะห์.

วงพักรตร์ ภูพันธ์ศรี จิตวิทยาพัฒนาการและการศึกษา หจก.คุณพินอักษรกิจ :
กรุงเทพมหานคร. 2526.

ศรีหทัย พานิชพันธ์ "งานสวัสดิการครอบครัวและเด็ก" วารสารสังคมสงเคราะห์-

ศาสตร์ 8 (มกราคม – ธันวาคม) 2536.

สถล บุญคำ. "กลยุทธ์การจัดการแบบประหัต (Cutback Management) เพื่อรองรับมาตรการลดขนาดกำลังคนภาครัฐ : ศึกษาเฉพาะกรณีการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานในสถานสงเคราะห์เด็กของกรมประชาสงเคราะห์." นิตยสารการประชาสงเคราะห์ (กันยายน – ตุลาคม 2543).

สนธยา บุญญษิต. "การศึกษาตัวชี้วัดผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2545 และการติดตามผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัด." เอกสารประเมินเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6 ว กรมประชาสงเคราะห์, 2545.

สมยศดี ชัดตริย์. "การพัฒนางานครอบครัวอุปการะในนิคมสร้างตนเอง." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

สำนักงานประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรี. "การปรับปรุงระบบการจัดการงบประมาณ." พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร บริษัท พี.เอ.ดีฟวิง จำกัด, 2544.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. "แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545-2549" 2545.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ. "รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ให้อะไรองค์การเอกชน." นิตยสารการประชาสงเคราะห์ (กันยายน – ตุลาคม 2541).

อิระวัชร จันทระประเสริฐ. "การมีส่วนร่วมของประชาชน." สวัสดิการสังคมเชิงรุก กองนิคมสร้างตนเอง, 2542.

Biehler , Robert F. Psychology Applied to Teaching Boston : Houghton Mifflin Company ,1971.

Erickson , E.H. Childhood and Society, 2 nd Edition , New York : W.W.Norton Company Inc. 1963.

Glueck, William F. Business Policy : Strategy Formation and Execution Action. New York : Mc Gram-Hill Book Company, 1976.

James Migly. "Social Development the development perspective in social welfare" (London : SAGE Publications Ltd., 1995).

Likert Resis. New Pattern of Management. New York : McGram-Hill Book Company, 1964.

Mair, Henry W. Three Theories of Child Development , New York : Harper and Row Publishers , 1969.

Steiner, George. Top Management Planning. New York : The Macmillan Company, 1969.

William N. Dunn, Public Policy Analysis : An Introduction, United State of America : Printice-Hill International, Inc.